

U I M E R E P U B L I K E H R V A T S K E

P R E S U D A

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, u vijeću sastavljenom od sudaca Jagode Crnokrak, predsjednika vijeća, Marine Veljak, suca izvjestitelja i Branke Šabarić Zovko, člana vijeća, u pravnoj stvari tužitelja POTROŠAČ - HRVATSKI SAVEZ UDRUGA ZA ZAŠTITU POTROŠAČA, OIB ..., Zagreb, Kneza Ljudevita Posavskog 48, kojeg zastupaju punomoćnici Nicole Kwiatkowski, Gjüre Deželića 70/II i Nikša Valjalo, Palmotićeve 60/2, odvjetnici u Zagrebu, protiv 1. tuženika ZAGREBAČKA BANKA d.d., OIB ..., Zagreb, Paromlinska 2, kojeg zastupaju punomoćnici Boris Porobija i Sanja Porobija, odvjetnici u Zagrebu, Iblerov trg 10/7, 2. tuženika PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d., OIB ..., Zagreb, Račkoga 6, kojeg zastupaju punomoćnici Miroslav Leko i Krešimir Ljubić, odvjetnici iz Odvjetničkog društva Leko i partneri iz Zagreba, Domagojeva 18, 3. tuženika ERSTE & STEIERMARKISCHE BANK d.d., OIB ..., Rijeka Jadranski trg 3a, kojeg zastupaju punomoćnici Damir Metelko i drugi odvjetnici iz Odvjetničkog društva Hanžeković & Partneri d.o.o. iz Zagreba, Radnička cesta 22, 4. tuženika RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d., OIB ..., Zagreb, Petrinjska 59, kojeg zastupa punomoćnik Josip Grošeta, odvjetnik iz Odvjetničkog društva Glamuzina & Grošeta iz Zagreba, Krajiška 27, 5. tuženika ADDIKO BANK d.d., OIB ..., Zagreb, Slavonska avenija 6, kojeg zastupaju punomoćnici Mirjana Borić i drugi odvjetnici iz Odvjetničkog društva Borić & Partneri d.o.o. iz Zagreba, Josipa Marohnića 1, 6. tuženika OTP BANKA HRVATSKA d.d., OIB ..., Zadar, Domovinskog rata 3, kojeg zastupaju punomoćnici Miroslav Plaščar i drugi odvjetnici iz Odvjetničkog društva Žurić i Partneri d.o.o. iz Zagreba, Ivana Lučića 2a/15, 7. tuženika SPLITSKA BANKA d.d., OIB ..., Split, Ruđera Boškovića 16, kojeg zastupaju punomoćnici Ratko Žurić i drugi odvjetnici iz Odvjetničkog društva Žurić i Partneri d.o.o. iz Zagreba, Ivana Lučića 2a/15 (Eurotower) i 8. tuženika SBERBANK d.d. (ranije: VOLKSBANK d.d.), OIB ..., Zagreb, Varšavska 9, kojeg zastupa punomoćnik Dubravko Čejka dipl. iur., radi zaštite kolektivnih interesa potrošača, odlučujući o žalbama tuženika protiv dijela presude Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-1401/12 od 4. srpnja 2013., u sjednici vijeća održanoj 14. lipnja 2018.

p r e s u d i o j e

I. Odbijaju se žalbe tuženika kao neosnovane i potvrđuje presuda Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-1401/12 od 4. srpnja 2013.

- u dijelu točke 1., 2., 3., 4., 5., 6. i 7. izreke koji glasi: Utvrđuje se da su prvotuzenik ZAGREBAČKA BANKA d.d. u razdoblju od 1. travnja 2005. do 31. prosinca 2008.,

drugotuženik PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d. u razdoblju od 1. studenog 2004. do 31. prosinca 2008., trećetuženik ERSTE & STEIERMARKISCHE BANK d.d. u razdoblju od 1. travnja 2004. do 31. prosinca 2008., četvrtotuženik RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d. u razdoblju od 1. siječnja 2004. do 31. prosinca 2008., petotuženik ADDIKO BANK d.d. (ranije: HYPO ALPE-ADRIA-BANK) u razdoblju od 1. lipnja 2004. do 31. prosinca 2008., šestotuženik OTP BANKA HRVATSKA u razdoblju od 1. rujna 2004. do 31. prosinca 2008. i sedmotuženik SPLITSKA BANKA d.d. (ranije: SOCIETE GENERALE-SPLITSKA BANKA) u razdoblju od 1. listopada 2004. do 31. prosinca 2008. povrijedili kolektivne interese i prava potrošača korisnika kredita zaključujući ugovore o kreditima koristeći u istima ništetne i nepoštene ugovorne odredbe u ugovorima o potrošačkom kreditiranju-ugovorima o kreditima na način da je ugovorena valuta uz koju je vezana glavnica švicarski franak, a da prije zaključenja i u vrijeme zaključenja predmetnih ugovora nisu kao trgovci potrošače u cijelosti informirali o svim potrebnim parametrima bitnim za donošenje valjane odluke utemeljene na potpunoj obavijesti, a tijekom pregovora i u svezi zaključenja predmetnih ugovora o kreditu, što je imalo za posljedicu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana, pa su time tuženici postupali suprotno odredbama tada važećeg Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj 96/13) i to člancima 81., 82. i 90., a od 7. kolovoza 2007. do 31. prosinca 2008. protivno odredbama tada važećeg Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj: 79/07, 125/07, 75/09, 79/09, 89/09 i 133/09) i to člancima 96. i 97. te suprotno odredbama Zakona o obveznim odnosima,

- u točki 8. izreke,

- u dijelu točke 9. izreke koji glasi: „Nalaže se svim tuženicima da prekinu s gore opisanim postupanjem“, i

- u točki 10. izreke.

II. Preinačuje se presuda Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-1401/12 od 4. srpnja 2013. u točki 11. izreke i sudi:

Svaka stranka snosi svoje troškove.

Obrazloženje

Pobijanom presudom poslovni broj P-1401/12 od 4. srpnja 2013. Trgovački sud u Zagrebu je utvrdio da su prvotuženik Zagrebačka banka d.d. (dalje u tekstu: Zagrebačka banka) u razdoblju od 1. travnja 2005. do 31. prosinca 2008., drugotuženik Privredna banka Zagreb d.d. (dalje u tekstu: PBZ) u razdoblju od 1. studenog 2004. do 31. prosinca 2008., trećetuženik Erste & Steiermarkische Bank d.d. (dalje u tekstu: ERSTE banka) u razdoblju od 1. travnja 2004. do 31. prosinca 2008., četvrtotuženik Raiffeisenbank Austria d.d. (dalje u tekstu: Raiffeisenbank) u razdoblju od 1. siječnja 2004. do 31. prosinca 2008., petotuženik Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., (dalje u tekstu: Addiko bank) u razdoblju od 1. lipnja 2004. do 31. prosinca 2008., šestotuženik OTP banka Hrvatska d.d. (dalje u tekstu: OTP banka) u razdoblju od 1. rujna 2004. do 31. prosinca 2008., sedmotuženik Societe Generale-Splitska banka d.d. (dalje u tekstu: Splitska banka) u razdoblju od 1. listopada 2004. do 31. prosinca 2008. te osmotuženik Sberbank d.d. (dalje u tekstu: Sberbank) u razdoblju od 1. lipnja 2004. do 31. prosinca 2008. povrijedili kolektivne interese i prava potrošača, korisnika kredita, sklapajući ugovore o kreditima koristeći u istima ništetne i nepoštene ugovorne odredbe u ugovorima o potrošačkom kreditiranju-ugovorima o kreditima, na način da je ugovorena valuta uz koju je vezana glavnica švicarski franak, a da prije sklapanja i u vrijeme sklapanja

predmetnih ugovora tuženici kao trgovci nisu potrošače u cijelosti informirali o svim potrebnim parametrima bitnim za donošenje valjane odluke utemeljene na potpunoj obavijesti, a tijekom pregovora i u svezi sa sklapanjem predmetnih ugovora o kreditu, što je imalo za posljedicu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana, pa su time postupili suprotno odredbama tada važećeg Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj 96/03), dalje u tekstu: ZZZP 03), i to prvotuženik u razdoblju od 1. travnja 2005., drugotuženik od 1. studenog 2004., trećetuženik od 1. travnja 2004., četvrtotuženik od 1. siječnja 2004., petotuženik od 1. lipnja 2004., šestotuženik od 1. rujna 2004., sedmotuženik od 1. listopada 2004. i osmotuženik od 1. lipnja 2004. do 6. kolovoza 2007. i to člancima 81., 82. i 90., a od 7. kolovoza 2007. do 31. prosinca 2008. protivno odredbama tada važećeg Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj 79/07, 125/07, 79/09 i 89/09; dalje u tekstu ZZZP 07) i to člancima 96. i 97. Zakona o zaštiti potrošača te suprotno odredbama Zakona o obveznim odnosima, te da su u razdoblju od 10. rujna 2003. do 31. prosinca 2008., a koja povreda traje i nadalje, povrijedili kolektivne interese i prava potrošača, korisnika kredita sklapajući ugovore o kreditima, koristeći u istima ništetne i nepoštene ugovorne odredbe u ugovorima o potrošačkom kreditiranju-ugovorima o kreditima, na način da je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima o kreditima promjenljiva u skladu s jednostranim odlukama i drugim internim aktima tuženika, a da prije sklapanja i u vrijeme sklapanja ugovora tuženici kao trgovci s korisnicima kreditnih usluga kao potrošačima nisu pojedinačno pregovarali niti ugovorom utvrdili egzaktno parametre i metodu izračuna tih parametara koji utječu na odluke tuženika o promjeni stope ugovorene kamate, a što je imalo za posljedicu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana utemeljenu na jednostranom povećanju kamatnih stopa, a sve na štetu potrošača, pa su time tuženici, u razdoblju od 10. rujna 2003. postupali suprotno odredbama tada važećeg ZZZP 03 i to člancima 81., 82., 90., a od 7. kolovoza 2007. pa nadalje protivno odredbama tada važećeg ZZZP 07 i to člancima 96. i 97. te suprotno odredbama Zakona o obveznim odnosima (točka 1.-8. izreke), naložio svim tuženicima da prekinu s gore opisanim postupanjem te je svim tuženicima naložio da u roku od 60 dana ponude potrošačima izmjenu ugovorne odredbe kojom je određeno da je iznos glavnice kreditne obveze vezan uz valutu švicarski franak, a kamatna stopa promjenljiva, na način da glavnica bude izražena u kunama u iznosu koji je isplaćen u fazi korištenja kredita i uz fiksnu kamatnu stopu, a u postotku koji je bio izrijekom naveden u sklopljenom potrošačkom ugovoru kao važeća stopa redovne kamate na dan sklapanja ugovora, jer će u suprotnom njihovu ponudu zamijeniti ova presuda (točka 9. izreke), zabranio tuženicima takvo ili slično postupanje ubuduće (točka 10. izreke) te im naložio da u roku od osam dana solidarno isplate tužitelju parnični trošak u iznosu od 441.875,00 kuna (točka 11. izreke).

U obrazloženju citirane presude, nakon što je iznio sadržaj tužbe i odgovora na tužbu te tvrdnje i stavove stranaka izrečene tijekom postupka, prvostupanjski sud navodi da je tužitelj podnio tužbu na temelju odredbe članka 132. stavak 1. i 2. ZZZP/07 i Uredbe Vlade Republike Hrvatske o određivanju osoba ovlaštenih za pokretanje postupka radi zaštite kolektivnih interesa potrošača („Narodne novine“ broj 124/09, dalje u tekstu: Uredba 09) na temelju koje ima aktivnu legitimaciju za podnošenje tužbe te da se prijelazna odredba članka 154. ZZZP/07, prema kojoj danom stupanja na snagu tog Zakona prestaje važiti ZZZP/03, ne tumači tako da potrošači koji su sklopili ugovor u režimu ZZZP/03 gube materijalno pravna ovlaštenja koja im je priznavao taj Zakon. Obrazlažući svoj stav spominje odluku Ustavnog suda RH poslovni broj U-III 297/2000 od 13. listopada 2000. u kojoj je izražen stav da postupovna pravila imaju za cilj očuvanje integriteta pravnog poretka, ali nisu sama sebi

svrha, zaključivši da domašaj procesno pravne odredbe članka 132. ZZP/07 prema kojoj se tužba radi zaštite kolektivnih interesa potrošača može podnijeti radi povrede članaka 30.-115. tog Zakona nije bio ukinuti zaštitu imovinskih prava potrošača koja su stekli u vrijeme važenja ZZP/03. Pod ovim naslovom prvostupanjski sud dalje sam sebi postavlja pitanje kako urediti postojeći ugovorni odnos u situaciji kad sud utvrdi da je neka ugovorna odredba nepoštena-ništetna, jer tada nastaje ugovorna pravna praznina, zaključivši da kod ovakve kolektivne tužbe u pravilu nema mogućnosti presudom naložiti zamjenu jedne valutne klauzule drugom, jer je kod kolektivne tužbe to teško moguće i u takvoj situaciji sud u pravilu može narediti ono što proizlazi iz važećih zakona. Sud smatra da se kod ugovaranja valutne klauzule isprepliću elementi ugovornog s elementima deviznog prava, pa to ostaje u području dogovora svake banke i klijenta kao moguća sporazumna izmjena ugovora. U prilog iznijetom sud citira dio obrazloženja presude Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-2033/00 od 27. veljače 2002., stajališta teoretičara Rosenberga i Manna, Krulja, Devizni zakon države SFRJ te spominje priopćenje Međunarodne trgovačke komore u Parizu – ICC - odjela za trgovačko pravo i praksu, dokument broj 460/585 od 1. prosinca 2005. uz napomenu da je dostupan putem Interneta. Prigovor tuženika da kolektivni interes za ovu tužbu ne mogu imati samo potrošači koji su sklopili ugovore s valutnom klauzulom vezanom uz švicarski franak jer bi to bili pojedinačni interesi pa bi se usvajanjem ove kolektivne tužbe pogodovalo ovim potrošačima na štetu drugih, ocijenio je neosnovanim. Zatim prvostupanjski sud opširno i detaljno iznosi iskaze svjedoka iz kojih je zaključio kako su se ponašali tuženici. Zatim, vezano za oglašavanje putem medija naglašava da je odredbu članka 108. ZZP/07 prema kojoj je nepoštena poslovna praksa zabranjena, a čija primjena je bila odgođena do dana prijema Republike Hrvatske u EU (članak 155. ZZP/07) potrebno tumačiti smisleno, a ne doslovno, jer prema doslovnom tumačenju nepoštena poslovna praksa do ulaska u EU ne bi bila zabranjena. U obrazloženju presude sud navodi da je zbog toga, budući da su tuženici inzistirali na opisanom doslovnom tumačenju ZZP/07, kao pravni temelj u izreci i u obrazloženju presude ispustio pozivanje na članke 107.-112. ZZP/07. Na temelju pregleda DVD-a o oglašavanju tuženika u tisku i putem televizije prvostupanjski sud je utvrdio da se i one reklame u kojima se općenito navodi o povoljnosti njihovih stambenih kredita iz takvih razloga kao što su primjerice da jamci nisu potrebni ili se navodi stopa kamate bez navođenja valute, a u kojima se posebno ne govori o ponudi kredita s valutnom klauzulom vezanom uz švicarski franak, odnose na kredite s valutnom klauzulom u švicarskom franku, na temelju čega je zaključio da se radi o zavaravajućem oglašavanju koje je moglo dovesti ili je dovelo u zabludu osobe kojima je takvo oglašavanje bilo upućeno i utjecalo je na ekonomsko ponašanje tih osoba-potrošača. Uz činjenicu da predmetne reklame nisu istinite nego zavaravajuće sud smatra da su svojom učestalošću i naglašavanjem da se radi o povoljnim ponudama koje se nude na akciji, bez naknade i samo do određenog roka, među građanima uspjele stvoriti uvjerenje da se doista radi o povoljnoj prilici koju ne smiju propustiti i da nisu isticane u dobroj vjeri. Zatim sud razmatra načelo monetarnog nominalizma i pojam valutne klauzule kroz radove Ljudevita Rosenberga, Vjekoslava Meichnera, F.A. Manna, Josepha Golda i Maksa Iklera, Jelene Vilus, E. Auera, Arthura Nussbauma, Markesinisa, s osvrtom na sustav pravila države SFRJ, Švicarske, Velike Britanije, SAD i Australije te na pravila Međunarodnog monetarnog fonda. Na temelju teoretske analize sud je zaključio da je rizik intervalutarnih promjena u valutnoj klauzuli vezanoj za švicarski franak neusporedivo veći u odnosu na isti takav rizik u valutnoj klauzuli vezanoj uz euro, da je rast tečaja švicarskog franka do 2005. bio predvidiv, jedino što se nije moglo predvidjeti da će biti toliko jak. U obrazloženju se navodi da je prekomjerni rast tečaja švicarskog franka zbog izvanrednih događaja i opisane koincidencije bio nepredvidiv za svakoga, pa i za tužene banke, što je

izjavio i prof. Ivan Lovrinović kao savjetnik tužitelja, a što proizlazi i iz studije Douglasa Laxtona i Eswara Prasada koji su još u ožujku 1997. napravili analizu mogućih učinaka Europske monetarne unije na Švicarsku s ciljem utvrditi koje bi mjere fiskalne politike bile najbolje. Sud ukazuje da je ova studija MMF-a dostupna na internetskim stranicama MMF-a te ističe da je napravljena punih pet godina prije uvođenja eura kao zajedničke valute, da razrađuje više mogućih scenarija, te da su tužene banke kao i njihove matične banke na temelju ove studije mogle predvidjeti blagi do umjereni rast tečaja švicarskog franka kao vrlo izgledan slijed događaja, što se kasnije i ostvarilo, ali u još većem stupnju od spomenutog predviđanja, i to zbog težih poremećaja u američkom bankarstvu koji su se prenijeli na europsko bankarstvo, iako ne podjednako u svim zemljama. Dalje se u obrazloženju presude navodi da je sud na temelju iskaza brojnih svjedoka utvrdio činjenicu da tužene banke ne samo da nisu upozoravale potrošače na takvu mogućnost nego ih nisu ni generalno upoznale s učestalošću promjena tečajeva svjetskih valuta te s današnjom situacijom „plivajućih valuta“ te brojnim faktorima koji utječu na kretanje tečajeva, što ih čini teško predvidivim na rok duži od deset, dvadeset ili trideset godina, a još manje su ih upoznale sa spomenutom analizom MMF-a ili s analizama drugih stručnjaka o potpuno predvidivom pritisku kapitala iz buduće EURO zone na tečaj švicarskog franka. Poziva se i na potvrdu Hrvatske narodne banke (dalje u tekstu: HNB) od 7. lipnja 2013. u dijelu koji se odnosi na tečajnu politiku Hrvatske narodne banke u kojoj se navodi da HNB provodi politiku stabilnog tečaja kune prema euru ali ne i prema drugim valutama tako da u slučaju znatnijeg kolebanja tečaja kune prema euru Hrvatske narodne banke intervenira kupnjom ili prodajom deviza s ciljem stabiliziranja prekomjerne kolebljivosti, dok se slabljenje eura prema švicarskom franku na svjetskom tržištu, uz nepromijenjeni tečaj kune prema euru, odražava na slabljenje kune prema švicarskom franku u Hrvatskoj.

Ukratko, sud je utvrdio da su ugovorne odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak prosječnom potrošaču nerazumljive, nepoštene pa prema tome ništetne jer su banke prije i u vrijeme zaključivanja ugovora propustile informirati potrošače o četiri činjenice: o općem riziku vezanom uz svaku valutnu klauzulu, o činjenici da je rizik intervalutarnih promjena u valutnoj klauzuli vezanoj za švicarski franak neusporedivo veći u odnosu na isti takav rizik u valutnoj klauzuli vezanoj uz euro (jer se tečajna politika Hrvatske narodne banke temelji na održavanju stabilnog nominalnog tečaja kune prema euru, dok tečaj svih ostalih valuta u odnosu na kune nije pod kontrolom HNB-a, što proizlazi iz potvrde HNB-a od 7. lipnja 2013.), o tome da je rast tečaja švicarskog franka u kontekstu skorog uvođenja EURO zone gotovo potpuno izvjestan te o povećanom riziku koji donosi istovremeno ugovaranje valutne klauzule i promjenjive kamatne stope.

U vezi odgovornosti banaka opisan je slučaj koji se vodio pred Vrhovnim sudom Australijske države South Australia između tužitelja Giuseppe Foti and Ors. protiv tuženika Banque Nationale de Paris u kojem je Vrhovni sud Australije proglasio tuženu banku odgovornom za naknadu štete zbog toga što nije postupala s dužnom pažnjom koja se očekuje od banke jer je u početku tužitelju preporučila da radi niže kamatne stope sklopi ugovor o kreditu u švicarskim francima, ali je pritom u potpunosti prešutjela rizik tečajnih razlika. Dalje sud pod ovim naslovom razmatra pitanje koje su činjenice utjecale na ovako jako i snažno jačanje tečaja švicarskog franka, zaključivši da je došlo do koincidencije američke krize i krize ekonomije u Japanu zbog nepredvidivih prirodnih nesreća (tsunami, nezgoda nuklearke), zbog čega su američki dolar, euro i japanski jen, dakle osim engleske funte sve valute koje čine Special Drawing Right (SDR), istovremeno oslabile pa je pod takvom

neuobičajenom konstelacijom kakve nije bilo unazad trideset ili četrdeset godina došlo do opisanog, još jačeg od onog kojeg je predvidio MMF, pritiska na švicarski franak. No prvostupanjski sud smatra da odgovornost tuženih banaka ne postoji zato što nisu predvidjele spomenuti izvanredni stupanj aprecijacije švicarskog franka u odnosu na euro (48%), nego stoga što su potrošačima prešutjele ono što su znale ili što su trebale znati. U obrazloženju se navodi da svaka valutna klauzula podrazumijeva da su stranke pristale na određene oscilacije tečaja, pogotovo u sustavu fluktuirajućih tečajeva, no s obzirom da je potrošačima rizik tečajnih razlika bio ili prešućen ili umanjivan, oni su posao sklopili s uvjerenjem da će tečaj tijekom razdoblja otplate ostati isti ili da će neznatno oscilirati što bi u slučaju valjano ugovorene valutne klauzule do neke blage ili umjerene razine potrošači bili dužni snositi. Sud navodi da čak i da je tužbeni zahtjev odbijen banke imaju obvezu pristupiti izmjeni ugovora i teret ove aprecijacije bez presedana raspodijeliti na nov, pravičan način. Odbijanjem pristupiti postupku izmjene ugovora na temelju klauzule rebus sic stantibus po ocjeni suda tužene banke potvrđuju da ne postupaju u dobroj vjeri.

Zatim prvostupanjski sud objašnjava pojam nepoštenih ugovornih odredaba i nepoštene poslovne prakse u obliku zavaravajućeg oglašavanja, komentira francuske zakone i francusku poslovnu praksu, spominje radove Markesinisa, W. Lorenza i G. Dannemanna, presudu njemačkog saveznog Vrhovnog suda - Bundesgerichtshof broj NJW 1994, 1341 od 24. veljače 1994. Kako nije dopušteno ocjenjivati jesu li ugovorne odredbe o predmetu ugovora i cijeni poštene ako su te odredbe jasne, lako razumljive i lako uočljive, a tužene banke smatraju da su valutna klauzula i promjenjiva kamatna stopa ugovorene kao odredbe o predmetu i cijeni ugovora na način da su jasne, razumljive i uočljive, prvostupanjski sud zbog identičnog sadržaja engleskog i hrvatskog Zakona o zaštiti potrošača citira praksu engleskog Vrhovnog suda. Prema toj praksi odgovarajuće istaknuto mjesto treba dati onim ugovornim odredbama koje mogu imati nepovoljan učinak na potrošača, odredbe ugovora ne smiju sadržavati skrivene zamke, a čestitost u poslovanju nalaže da pružatelj usluge ne smije steći korist zbog toga što je potrošač potrebit niti smije steći prednost zbog nedostatka iskustva potrošača ili zbog slabog pregovaračkog položaja. Zamke tuženih banaka sud vidi u činjenici da su banke u predugovornoj fazi te u samim ugovorima radi ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima i promjenjive kamatne stope davale skrivene ili izričite poruke da je kredit povoljan zbog niže kamatne stope, zbog toga što se ne traže jamci, jer je švicarski franak stabilna valuta, dok se u stvarnosti radilo o klauzulama koje su toliko nepovoljne da je na njih trebalo ukazati potrošačima crvenom tintom na prvoj strani ugovora s crvenom rukom koja upućuje na te onerozne klauzule, pa bi se tek tada moglo načelno govoriti o dovoljno jakom upozorenju. Iz brošure ERSTE banke objavljene kao prilog Novom Listu 2004., koja na desetoj stranici pod naslovom „Kakav rizik preuzimam ako podignem kredit uz valutnu klauzulu u švicarskim francima ili američkim dolarima?“ odgovara da svako kreditno zaduživanje bez obzira na valutnu klauzulu predstavlja određeni rizik kojeg tražitelj kredita treba biti svjestan, sud zaključuje da banka trivijalizira rizik ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima i promjenjive kamatne stope. U vezi toga sud opisuje pojedine slučajeve i stavove engleskih sudova, konačno zaključivši da bi postupak banaka mogao biti proglašen kao nezakonit i samo na temelju povrede osnovnih načela Zakona o obveznim odnosima, ali je Zakon o potrošačima olakšao postupak time što je de facto cijeli zakon napravljen kao konkretizacija načela dobre vjere u nekim situacijama tipičnim za potrošače i njihove ugovore.

U obrazloženju se navodi i da su neki tuženici istaknuli prigovor zastare jer iz tužbe nije bilo vidljivo u kojem periodu su zaključeni ugovori na koje se tužbeni zahtjev odnosi, u kojem smislu je tužbeni zahtjev dopunjen pa je prvostupanjski sud zaključio da je na taj način ovaj prigovor otklonjen.

U odnosu na materijalno pravo, prvostupanjski sud navodi da je presudu u točkama 1.-8. izreke utemeljio na odredbama članka 81., 82. i 90. ZZP/03 te 96. i 97., 131., 132. i 136. točka 1. ZZP/07 te na odredbama članka 11., 12., 13., 15., 16., 18. i 21. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ broj: 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99; dalje u tekstu: ZOO/91) do 1. siječnja 2006., a od 1. siječnja 2006. na odredbama članka 3., 4., 6., 7., 8., 10. i 12. novog Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“ broj: 35/05, 41/08 i 125/11; dalje u tekstu: ZOO/05). Točku 9. izreke presude kojom se nalaže tuženicama da u roku od 60 dana ponude potrošačima izmjenu ugovorne odredbe kako bi se tom mjerom uklonile štetne posljedice pravne praznine nastale zbog djelomične ništavosti navedenih ugovora sud je donio na temelju odredbe članka 136. točke 2. ZZP/07. Na temelju odredbe članka 132. stavak 3. ZZP/07 u točki 10. izreke prvostupanjski sud je tuženim bankama zabranio takvo ili slično postupanje ubuduće. Odluka o parničnom trošku utemeljena je na odredbi članka 154. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“ broj: 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11 i 25/13; dalje u tekstu: ZPP), imajući u vidu da je vrijednost predmeta spora utvrđena u iznosu od 3.000.000,00 (tri milijuna) kuna.

Protiv navedene presude svi tuženici su podnijeli žalbe, svatko protiv dijela presude koji se odnosi na njega.

Prvotuženik ZAGREBAČKA BANKA d.d. Zagreb (dalje: Zagrebačka banka) prije svega smatra da joj je, s obzirom na procesnu i materijalno pravnu složenost predmeta spora u materiji koja nije često tretirana u sudskoj praksi, pri čemu je prvostupanjski postupak rezultirao vrlo opsežnom presudom, a kako se po ukupnim potencijalnim financijskim posljedicama zacijelo radi o najvećem sporu koji se ikad vodio u Hrvatskoj, kratkoćom propisanog roka za žalbu povrijeđeno pravo na učinkovito pravno sredstvo. U žalbi tvrdi da je tužitelj 1. srpnja 2013., kad je na snagu stupila odredba članka 502.a ZPP-a, sukladno članku 54. Zakona o izmjenama ZPP-a („Narodne novine“ broj 57/11), izgubio stranačku sposobnost, budući da ovlaštenje tužitelja na podnošenje tužbe radi zaštite kolektivnih prava i interesa potrošača nije izrijekom predviđeno posebnim zakonom, niti su takvim zakonom predviđeni uvjeti koje mora ispunjavati tužitelj za podnošenje takve tužbe. Smatra da presuda proturječi pravu na kolektivnu zaštitu potrošača jer za ugovore o kreditu koji nisu potrošački ugovori nema mjesta kolektivnoj zaštiti prava (članak 2. stavak 2. to. (a) i (b) Direktive Europskog parlamenta i Vijeća 87/102/EEC od 23. travnja 2008. o ugovorima o kreditiranju potrošača izričito isključuje od primjene Direktive ugovore radi kupnje nekretnina ili ugovore kod kojih je vraćanje duga osigurano založnim pravom na nekretninama), a presuda se odnosi na sve, dakle i na nepotrošačke ugovore o kreditima. Nalog iz točke 9. ne predstavlja mjeru kolektivne zaštite, nego štiti subjektivne ekonomske interese i subjektivna građanska prava, koja potrošači mogu ostvarivati u posebnim parničnim postupcima. Tvrdi da tužbeni zahtjevi kojima je sud udovoljio nisu određeni ni razumljivi jer se u njima ne navode ugovorne odredbe koje predstavljaju nepoštene ugovorne odredbe, a nije navedeno ni što su tuženici konkretno propustili učiniti. Tužitelj tužbeni zahtjev u odnosu na stavljanje ponude za izmjenu ugovora u pogledu kamate (o kojem je sud odlučio), nije ni postavio, pa je sud u tom dijelu prekoračio tužbeni zahtjev. Tvrdi da je prvostupanjski sud sudio na temelju činjenica

koje nisu bile predmet dokazivanja i raspravljanja tijekom postupka i koje su protivne činjenicama utvrđenim tijekom postupka (što se odnosi na studiju MMF-a iz 1997. koji dokaz nije predložen niti je dio sudskog spisa) i da je nezakonito odbio saslušati zaposlenika banke u odnosu na svjedočenje svjedokinje Helene Bahman Claudius i svjedoka Slavka Antunovića, da je propustio valorizirati navode banke o značenju i pravnim posljedicama solemnizacije u postupku sklapanja ugovora o kreditu, da je izostalo jasno i određeno povezivanje navoda iz obrazloženja pobijane presude s konkretnim činjenicama koje se tiču Zagrebačke banke i mogu joj se pripisati te da postoje i drugi propusti u analizi činjenične građe koja se tiče Zagrebačke banke, da je prvostupanjski sud previdio činjenicu da australski, francuski ili neki drugi potrošači vjerojatno ne štede u stranoj valuti i ne zadužuju se u stranoj valuti pa imaju drugačije iskustvo nego prosječni hrvatski potrošač koji u pravnom prometu postupa s pozornošću dobrog domaćina, da je činjenično stanje netočno i nepotpuno utvrđeno, a materijalno pravo pogrešno primijenjeno, jer je prvostupanjski sud u cijelosti propustio uvažiti utjecaj propisa koji uređuju rad banaka kao kreditnih institucija, monetarne politike i strukture izvora sredstava na kreditne poslove kreditnih institucija, da postoji obveza banaka primijeniti klauzulu rebus sic stantibus, da tužbeni zahtjev u odnosu na zavaravajuće oglašavanje Zagrebačke banke u 2005. godini nije bio podoban za raspravljanje te da su navodi o činjenicama iz obrazloženja pobijane presude proturječni zaključku suda. Oспорava zaključke suda utemeljene na izjavi prof. Lovrinovića koji nije imao nikakvu legitimaciju govoriti u ovom postupku. Na temelju iznijetog tvrdi da je prvostupanjski sud svoju ključnu tezu u odnosu na navodni propust banaka zbog kojeg je oglasio ništetnom valutnu klauzulu utemeljio isključivo na nedopuštenim dokazima, pri čemu se predviđanja MMF-a o „vrlo vjerojatnoj, gotovo izvjesnoj“ aprecijaciji švicarskog franka u početnoj fazi nakon uvođenja eura u stvarnosti nisu obistinila, što je postalo jasno već 2000. Čitajući presudu, Zagrebačka banka stječe dojam da uređujući sudac valutnu klauzulu smatra ne samo nepoželjnom nego na neki način i subverzivnom te u tom smislu sugerira njenu zabranu de lege ferenda. To je po Zagrebačkoj banci legitiman pogled na svijet, ali ne bi smio utjecati na odlučivanje u konkretnom predmetu, budući da postojeći propis dopušta valutnu klauzulu, koja je i nužnost, jer hrvatski građani cca 80% uštedevine drže u stranoj valuti, a jednako tako i pravne osobe. Propisi nalažu bankama ograničavati izloženost valutnom riziku i ne može se zaduživati u kunama, a štedjeti u devizama.

Zagrebačka banka u žalbi navodi da je prvostupanjski sud opravdano zaključio da je porast tečaja švicarskog franka za 48% uslijed specifične konstelacije više faktora rezultat izvanrednog događaja koji se nije mogao predvidjeti te ističe da je posebno upozoravala klijente kako s općim rizikom valutne klauzule tako i s posebnim rizikom izbora pojedine valute. Ovu politiku banke iznio je javno član uprave banke nadležan za sveukupno poslovanje s građanima g. Pustišek u intervjuu objavljenom u Večernjem listu od 16. ožujka 2005. istaknuvši činjenicu da Zagrebačka banka kredite u protuvrijednosti švicarskih franaka „namjerno uvodi u ponudu s vremenskim odmakom...primarno zbog činjenice da franak kao valuta štednje i valuta duga nije povezan s dinamikom hrvatske ekonomije te da Banka vjeruje da je proteklo dovoljno vremena za upoznavanje klijenata sa specifičnim rizicima.“ Stoga smatra da u odnosu na nju nije osnovana paušalna tvrdnja suda da je prvotuzenik propustio informirati i obrazovati potrošače o općem valutnom riziku i o riziku zaduživanja u švicarskim francima.

Dalje ističe da se u okolnostima konkretnog slučaja ne može tvrditi da su banke postupale u zloj vjeri u pogledu mogućnosti primjene klauzule rebus sic stantibus. Notorno je

da je inicijativa za primjenu te klauzule na onoj ugovornoj strani kojoj je otežano ispunjenje obveze, a Zagrebačka banka tvrdi da takvu inicijativu nije primila niti od jednog klijenta te ističe da je omogućavala konverziju kredita iz švicarskih franaka u eure još 2006., a od 2007. godine bez posebne naknade, no vrlo je malo klijenata prihvatilo takvu ponudu, nadajući se da će tečaj švicarskog franka početi padati. Naravno, kretanje tečaja švicarskog franka u cijelosti je postalo nepredvidivo uslijed krize, pa ni Zagrebačka banka nije mogla znati, a ne zna ni danas do kada će švicarski franak imati vrijednost kakvu ima danas. Tvrdi da tužbeni zahtjev u odnosu na zavaravajuće oglašavanje Zagrebačke banke u 2005. godini nije bio podoban za raspravljanje i da su navodi o činjenicama iz obrazloženja presude proturječni zaključku suda. Ovo stoga jer je u postupku utvrđeno da je Zagrebačka banka reklamirala kredite samo u 2005. godini, a u svakom slučaju nije se radilo o zavaravajućem oglašavanju, pri čemu reklame iz 2005. nisu mogle utjecati na potrošače koji su ugovore o kreditu sklapali 2006., 2007. i 2008. godine. Predlaže uvažiti žalbu i odbaciti tužbu, podredno uvažiti žalbu i preinačiti pobijanu presudu i odbiti tužbeni zahtjev, u odnosu na Zagrebačku banku ukinuti pobijanu presudu i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, s tim da se nova glavna rasprava održi pred drugim sucem pojedincem, jer iz obrazloženja pobijane presude proizlazi da je uređujući sudac stvorio vrlo snažna preduvjerenja o doktrinarnim i drugim pitanjima bitnim za rješavanje ovog spora.

Drugotuzenik, PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d. Zagreb (dalje: PBZ), podnosi žalbu protiv citirane presude zbog apsolutno i relativno bitnih povreda odredaba parničnog postupka, zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog pogrešne primjene materijalnog prava. Pobijana presuda je po njegovom mišljenju općenito štetna jer se njome ne zadire samo u dosadašnji način poslovanja banaka, nego se potencijalno mijenjaju odnosi u svim segmentima života i poslovanja, i to na način koji je neživotan, dakle u praksi nemoguć i neprovediv i koji može dovesti bilo do nemogućnosti bilo do bitno otežanog odvijanja poslovanja na svim razinama društva. Ističe da prilikom sklapanja ugovora kojeg je tužitelj dostavio uz tužbu, koji je sklopljen 2006. dok je bio na snazi ZZP/03, nije pasivno legitimiran jer u vrijeme sklapanja tog ugovora nije mogao postupati u suprotnosti s odredbama članka 30.-115. ZZP/07 jer tada taj zakon još nije bio donesen. Kao razloge pobijanja procesne prirode navodi da je sud prekoračio tužbeni zahtjev, da je raspravljano o neurednom tužbenom zahtjevu te da je sud preuzeo ulogu tužitelja, da je sudski zapisnik s glavne rasprave vođen nevjerodostojno i da je izreka presude nerazumljiva i kontradiktorna. Relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka vidi u odbijanju dokaznih prijedloga tuženika. Tvrdi da je sud pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje i da je pogrešno primijenio materijalno pravo te u okviru toga razmatra pitanje nepoštenih ugovornih odredbi prema Zakonu o zaštiti potrošača, ukazujući da zapravo nije jasno koje su odredbe ugovora nepoštene, razmatra pitanje klauzule rebus sic stantibus prema Zakonu o obveznim odnosima pri čemu smatra da sud očito i uporno štiti samo jednu stranu, tvrdi da je sud pojedine svjedoke, konkretno Nenada Zonjića i Božu Ivoševića, ispitivao i njihove iskaze ocjenjivao pristrano te da je vodio postupak negirajući načelo ravnopravnosti stranaka na očitu štetu tuženika, ističe da se u vezi razumijevanja ugovora i solemnizacije ugovora ne može govoriti o odgovornosti banke nego o odgovornosti javnih bilježnika, osporava stav suda da se prema odredbama Zakona o zaštiti potrošača i pozitivne prakse EU suda pravde u slučaju oglašavanja PBZ radi o zavaravajućem oglašavanju. Ukazuje na činjenicu da je od samog početka ovog postupka i davanja odgovora na tužbu upozoravao i isticao da je tužbeni zahtjev neprecizno uređen te zapravo paušalno postavljen budući da tužitelj nije precizirao koje je to odredbe Zakona PBZ povrijedio. PBZ tvrdi da je sud sam preuzeo ulogu tužitelja kako bi artikulirao određene tvrdnje tužitelja te

tuženicima dodatno nalagao dostavu očitovanja i /ili dokaza na okolnosti i tvrdnje koje tužitelj nije ni predložio. Vezano za zakonsku regulativu u pogledu promjenjive kamatne stope u spornim ugovorima o kreditu ističe da je riječ o zakonom dopuštenom načinu ugovaranja visine kamate te da su tek donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju („Narodne novine“ broj 112/12) koje odredbe su stupile na snagu 10. siječnja 2013. za ugovore o kreditu koji se od tada sklapaju uvedeni kriteriji promjenjivosti u obliku parametara koji su točno definirani zakonom. Do tada relevantni propisi nisu zahtijevali određivanje parametara nego su govorili o pretpostavkama koje su bile propisane Općim uvjetima, kako je to bilo dopušteno. Tvrde da su potrošači, koristeći svoje zakonsko pravo na izbor, svjesno ušli u ugovorni odnos s pojedinom poslovnom bankom i kreditno se zadužili u obliku kredita nominiranog u švicarskom franku i svojevrijedno ušli u rizik promjene kamatne stope, smatrajući da su dokazali da banke ne mijenjaju kamatne stope u potpunosti samostalno i jednostrano i bez adekvatnih kriterija. Odredbe Zakona o zaštiti potrošača po mišljenju PBZ primjenjive su na razdoblje u kojem su zaključeni sporni ugovori o kreditu i ne čine spornim ni ne dovode u pitanje mogućnost promjene kamatne stope. PBZ je potrošače upoznao sa svojim Općim uvjetima, sukladno propisima, a nije znao niti je mogao znati i predvidjeti nastup izvanrednih okolnosti koje su utjecale na znatno povišenje rata kredita potrošačima. Kako HNB kao ovlašteno nadzorno tijelo nad poslovanjem banaka nije ustanovila nikakve nepravilnosti prilikom nadzora nad poslovanjem PBZ, osobito u pogledu primjene valutne klauzule, smatra da je i iz tog razloga potpuno neosnovana ocjena suda da je riječ o nezakonitim ili nepoštenim ugovornim odredbama te naglašava da sud kroz ovaj postupak i pobijanu presudu sudi i HNB-u pa posljedično i Vladi Republike Hrvatske. Ukazuje na činjenicu da smo gotovo svakih nekoliko mjeseci svjedocima javne rasprave između poslovnih subjekata, analitičara i predstavnika monetarne vlasti o opravdanosti ovakvog tečaja kune te stalnih pritisaka na njeno slabljenje, zbog čega PBZ smatra da čvrsti stav da je kuna stabilna valuta, na kojem se gradi drugi pogrešan stav o neopravdanosti valutne klauzule u hrvatskim zakonodavnim, poslovnim i ekonomskim prilikama, nije osnovan. Što se tiče pitanja stabilnosti valute švicarskog franka, ukazuje na značaj nepredvidivog i izvanrednog događaja koji se dogodio potresom svjetskog tržišta kapitala, što je dovelo do povećanja vrijednosti švicarskog franka zbog čega je došlo i do povećanja visine rata kredita. Sam sud u obrazloženju navodi da su događanja 2008. i 2010. godine izvanredna i nepredvidiva, dakle u sferi više sile te je neosnovano takav događaj i utjecaj stavljati na teret tuženim bankama. PBZ drži neosnovanim utvrđenje suda da ona nije informirala potrošače o mogućim promjenama tečaja švicarskog franka, jer su potrošači izjavili da su upoznati s rizikom promjene tečaja i sadržajem ugovora te su saslušani svjedoci-potrošači svojim iskazima u ovom predmetu potvrdili da su bankari, osim što su govorili da je švicarski frank stabilna valuta, što je točno i proizlazi iz analiza i podataka iz same presude, informirali potrošače o mogućim oscilacijama tečaja koje su se mogle predvidjeti u razumnim okvirima, s obzirom na zadnjih 30 godina tečaja švicarskog franka, pa time i o mogućim oscilacijama rate kredita. Sami potrošači klijenti PBZ tražili su kredite upravo u švicarskim francima, a u ponudi PBZ su bili i krediti uz druge valute. Pogrešna je i neosnovana teza suda da se u znanim nam političko ekonomskim okolnostima koje su hrvatski građani prošli zadnjih desetljeća ne može od hrvatskih potrošača očekivati svijest o tome da tečajevi valuta fluktuiraju. Naime, vezivanje vrijednosti valute uz stranu valutu i promjena tečaja je u Hrvatskoj notorna činjenica. Valutni rizik je jedan od najznačajnijih rizika u hrvatskom bankarstvu odnosno gospodarstvu. Da nije došlo do izvanrednih okolnosti, rate kredita odnosno vrijednost švicarskog franka kretale bi se u okvirima o kojima su potrošači informirani. PBZ posebno naglašava da je nakon nastupa znatne promjene tečaja švicarskog

franka i s tim u vezi povećanja anuiteta/rata kredita aktivno poduzimala mjere kojima bi potrošačima olakšala vraćanje kredita (npr. refinanciranje u kune bez naknade u 2007. godini za potrošače koji su realizirali kredit u 2006., čiji je rezultat manji anuitet u kunama i manji iznos ostatka duga), no vrlo mali broj korisnika je iskoristio tu pogodnost. Pobijanom presudom se sada nalaže upravo ono što je PBZ dobrovoljno i bez naknade nudio potrošačima - konverziju kredita u kune. Stoga je navod suda da banke nisu pristale na promjenu uvjeta ugovora po pozivu tužitelja, čime su pokazale da ne postupaju u dobroj vjeri, promašen, nejasan i kontradiktoran te ne proizlazi iz provedenog postupka. Prema analizi stručnjaka čije mišljenje sud citira u obrazloženju presude vidljivo je da je u razdoblju od 50 godina, od 1918. do 1968. švicarski franak jednom promijenio vrijednost. Da je situacija ostala u okviru „normalnog i uobičajenog“ vrijednost valute švicarski franak mijenjala bi se neznatno, kako je bilo zadnjih 30 godina, prema prikazu Centralne banke Švicarske. Nesporno je da rast tečaja švicarskog franka nije predvidjela ni Centralna banka Švicarske koja je nizom mjera pokušala naknadno ublažiti posljedice tog rasta jer je švicarsko gospodarstvo zbog toga postalo manje konkurentno na europskom i svjetskom tržištu. Poslovna je realnost recentne svjetske gospodarske krize da su mnogo veće banke od ovdje tuženih propale zbog navedenih izvanrednih događaja, jer ih nisu mogle predvidjeti, pa sud pogrešno smatra da su to tuženici mogli i trebali predvidjeti. Primjenjivanje određenih rješenja iz prošlosti i iz različitih zakonodavstava i ekonomskih sustava te negiranje da je valutna klauzula realnost hrvatskog prava i hrvatskog života je po ocjeni PBZ ignoriranje hrvatskog zakonodavstva i realnosti. Ističe da u stručnoj javnosti postoji konsenzus da događaji koji su započeli 2008. pripadaju tzv. području teorije crnog labuda, tj. iznenađujućih događaja, koji imaju snažne učinke, za koje se a posteriori smatra da su se mogli predvidjeti, ali ipak nisu. PBZ smatra da banke nisu ni mogle ni trebale upozoriti potrošače na mogućnost nepredvidive krize i njen utjecaj na rast tečaja švicarskog franka zato jer taj tečaj nije mijenjan u zadnjih 30 i više godina, i zato što bi to bilo u domeni predviđanja, a ne u domeni savjesnosti i dužne pažnje. Sud se izvan ovog konteksta poziva na sudsku praksu Australije u slučaju gdje se ne radi samo o slučaju kreditora i kreditoprimca već o slučaju gdje je banka savjetovala klijente i upravljala njihovim interesima pri čemu je iskoristila svoj položaj. U slučaju koji je predmet ovog spora banka nije savjetovala klijente nego su službenici banke samo odgovarali na njihova pitanja. PBZ tvrdi da je istovremeno ugovaranje valutne klauzule i promjenjive kamatne stope desetljećima ustaljena poslovna praksa u Republici Hrvatskoj, sukladna svim relevantnim propisima koji uređuju poslovanje banaka te odobrena od strane Hrvatske narodne banke. PBZ se poziva i na nedavno završen postupak pred mađarskim Vrhovnim sudom u postupku protiv OTP banke u kojem je donesena presuda kojom je odbijen tužbeni zahtjev za utvrđenje ništavosti ugovora o kreditima sklopljenim s valutnom klauzulom u švicarskim francima s obrazloženjem da je u interesu obiju strana u postupku da se ugovori održe na snazi. Naime, po mišljenju Europske komisije izraženom u prijedlogu protiv Mađarske zbog kršenja Ugovora o europskoj ekonomskoj zajednici i Ugovora o funkcioniranju/djelovanju EU, a u vezi činjenice da je mađarski premijer 2010., upravo zbog snažnog porasta tečaja švicarskog franka, donio odluku kojom je zabranio sklapanje ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima, takvim ograničenjem se ograničava tržište novca i slobodno kretanje kapitala, a što je protivno temeljnim postulatima slobode tržišta na području EU. U vezi oglašavanja i promidžbe PBZ ustraje kod tvrdnje da je u svojim oglasima oglašavao potpuno točne podatke te nije ni na koji način navodio potrošače, a tako su postupali i njegovi službenici. Osim toga, svi svjedoci koji su saslušani tijekom postupka mahom su visoko obrazovani i to čak i ekonomske struke. Hrvatski potrošači su inače informirani i gotovo educirani o činjenici fluktuacije tečaja. U bitnom, PBZ smatra da je nastanak krize i njenih posljedica u sferi više

sile te iste ne mogu biti razmatrane u sferi Zakona o zaštiti potrošača koji uređuje profesionalnu pažnju trgovca. Uzimajući u obzir opseg i posljedice krize te nespornu činjenicu da je u zadnjih 80 godina švicarski franak devalvirao tek jednom, a u zadnjih 30 godina mu je tečaj stabilan, nije jasno kakva bi to trebala biti obveza i pažnja banaka, a koju pogrešno forsira sud. Ističe i da, kad se sud poziva na načelo savjesnosti i poštenja, uporno zanemaruje činjenicu da se ono odnosi na obje, odnosno sve ugovorne strane. Kako potrošači s kojima je PBZ zaključio potrošačke ugovore o kreditu nisu stavljali primjedbe i pitanja, prema načelu savjesnosti i poštenja ne može se osnovano tvrditi da je PBZ informacije potrošaču zatajio. Ukazuje i na to da unatoč tome što je svaka od tuženih banaka drugačije postupala, sud nije precizno odredio koji je to postupak odnosno propust počinila svaka od banaka, s tim da niti tužitelj nije precizirao sasvim paušalno pozivanje na odredbe Zakona o zaštiti potrošača. Konačno, PBZ tvrdi da su svi elementi poslovnog odnosa s potrošačima u potpunosti uredni i sukladni pozitivnim propisima. Opći uvjeti PBZ sastavljeni su, objavljeni i bili dostupni u potpunosti sukladno relevantnim odredbama Zakona o bankama te Zakona o kreditnim institucijama. Oglašavanje PBZ nema elemenata zavaravajućeg oglašavanja budući da su sve informacije koje su prezentirane točne. Potrošači su, osim što su nesporno svjesni pojma i pripadajućeg rizika valutne klauzule, i od strane PBZ i od strane Hrvatske narodne banke bili valjano i pravovremeno informirani o mogućim rizicima, ali o rizicima koji su u okviru redovitog poslovanja moguće predvidivi i kojih bi PBZ mogao biti svjestan. Tako između ostalog u žalbi ističe da je u „Kreditnom vodiču“ kojeg je PBZ objavio u Večernjem listu u travnju 2006. dana jasna uputa/upozorenje potrošačima na stranici 9. u kojoj se navodi kako je „pametnije kratkoročne kredite podizati u nekoj „egzotičnoj valuti“ kao što su dolar i švicarski franak“, a za dugoročne je sigurniji euro.“ Po pitanju „informirane“ odluke potrošača PBZ citira presudu njemačkog Vrhovnog suda koju spominje i sud na stranici 174. obrazloženja prema kojoj iz slobode ugovaranja slijedi da pojedina osoba mora biti slobodna ući u rizične poslove na svoju odgovornost. Presuda Saveznog njemačkog suda u slučaju gdje je službenik banke prije nego što je tužiteljica potpisala određenu garanciju za obveze svog oca istu zamolio „neka se ovdje potpiše što joj neće stvoriti bilo kakvu obvezu jer mu to treba za njegovu evidenciju“ po ocjeni PBZ nije primjer koji se može poistovjetiti s postupkom banaka prije i za vrijeme potpisivanja spornih ugovora o kreditu. Iz obrazloženja izreke presude na str. 179. uz sve do sada navedeno očito proizlazi da je sud prekoračio tužbeni zahtjev. Naložena mjera je u kontradikciji s predloženom izmjenom Zakona o potrošačkom kreditiranju te zadnjim izmjenama Zakona o kreditnim institucijama. Presuda je nejasna i kontradiktorna budući da ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, odnosno razlozi su nejasni i proturječni te o odlučnim činjenicama postoji proturječnost između onoga što se u razlozima presude navodi o sadržaju zapisnika ili izjava i samih tih zapisnika odnosno izjava. Presuda je utemeljena na pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju na koje je sud pogrešno primijenio materijalno pravo. Pobija i odluku o trošku jer za ročišta 4. srpnja 2012. i 10. prosinca 2012. strankama pripada 50% naknade jer se raspravljalo samo o procesnim pitanjima. Predlaže ovom sudu preinačiti presudu u pobijanom dijelu na način da sud odbije tužbeni zahtjev, podredno ukinuti pobijanu presudu i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovan postupak pred novo vijeće jer je iz opisanog tijeka postupka očito da pred istim vijećem tuženici neće imati ravnopravan položaj jer je sud već zauzeo jasan i pristran stav. PBZ zahtijeva naknadu troška žalbe u iznosu od 46.875,00 kn.

Trećetuženik, ERSTE&STEIERMARKISCHE BANK d.d. (dalje: ERSTE banka), žali se protiv točke 3., 9., 10. i 11. izreke citirane presude iz svih žalbenih razloga iz članka 353. ZPP-a. Bitne povrede odredaba parničnog postupka vidi u neurednom i za raspravljanje

nepodobnom tužbenom zahtjevu, u prekoračenju tužbenog zahtjeva, u nedostatku kolektivnog interesa, u tome što je sud propustio odlučiti o dijelu tužbenog zahtjeva, u nedostatku aktivne legitimacije u odnosu na ugovorne odnose sklopljene do 7. kolovoza 2007., u neosnovanom odbijanju dokaznih prijedloga, u tome što je odluka utemeljena na dokazima o kojima strankama nije dana mogućnost izjašnjavanja (povreda raspravnog načela), u formi presude gledano s ustavnopravnog aspekta (jer je presuda izrađena u takvom obujmu da je tuženikovo pravo na žalbu svedeno na teoretski na teoretski i prividni nivo jer se utvrđenja i stavovi iz presude ne mogu adekvatno analizirati u ostavljenom roku), u tome što se presuda ne može ispitati jer je tužitelj u konačno postavljenom tužbenom zahtjevu predložio da se tuženicama naloži izmjena odredbi koje se odnose na pravo banaka da jednostrano mijenjaju kamatnu stopu bez navođenja da bi se navedena mjera odnosila samo na kredite valutirane u švicarskim francima, istaknuvši da je prvostupanjski sud učinio i druge apsolutno i relativno bitne povrede parničnog postupka. Pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primjenu materijalnog prava vidi u tome što sud pogrešno zaključuje da su podaci/informacije koje su sadržane u reklamama banaka neistinite zbog čega predstavljaju zavaravajuće oglašavanje; u tome što je opće poznato, a iz činjenica koje je sud utvrdio je vidljivo da su se građani u državi SFRJ intenzivno i svakodnevno, u mjeri u kojoj je to bilo moguće, štitili od svakodnevnog rizika gubitka vrijednosti domaće valute što znači da im je bio poznat opći rizik vezan uz svaku valutnu klauzulu, a korisnici kredita su o mogućim promjena iznosa anuiteta u kunama bili upoznati jasnim ugovornim odredbama; u tome što nije stvarno životno uvjerljivo i razumno pretpostaviti da će HNB, koja je doista u posljednjih desetak godina štitila odnos hrvatske kune prema euru, a nije štitila odnos hrvatske kune prema švicarskom franku, to činiti i ubuduće, a nije nemoguće zamisliti ni nastup takvih makroekonomskih okolnosti u kojima HNB više ne bi bila niti u mogućnosti provoditi takvu politiku, s tim da je pogrešno i shvaćanje suda da su tuženici trebali upozoravati klijente na politiku HNB i procjenjivati je za ubuduće kako bi klijenti na tome utemeljili svoju odluku. U pogledu promjenjivosti kamatne stope tvrdi da odluke ERSTE banke nisu uzrokovale značajnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača, a da je sud potpuno zanemario zakonske odredbe koje se tiču objave općih uvjeta poslovanja, sadržane u Zakonu o bankama kao *lex specialis*, da se sadržaj tih općih uvjeta nigdje u presudi konkretno ne navodi nego ih sud samo sumarno proglašava nepoštenima, da je pogrešno pozivanje na švicarsku pravnu praksu, sve uz konfuznu argumentaciju. ERSTE banka skreće pažnju i na sudsku praksu Vrhovnog suda Republike Hrvatske primjerice se pozivajući na odluku poslovni broj Gzz-2/02-2 od 17. listopada 2002. u kojoj se utvrđuje da „pod uvjetom da tako određena kamata nije zelenaška... stopa ugovorne kamate ne mora biti stalna. Kad se, naime, zajam vraća kroz razdoblje od više godina, a u tom se razdoblju mijenja stopa ugovorne kamate koju banke ugovaraju za takvu vrstu posla, onda ugovornu kamatu treba obračunati po stopi važećoj za odnosno razdoblje.“. Smatra netočnim i ocjenu prvostupanjskog suda da je ugovorena promjenjiva kamatna stopa neodređena ili nedovoljno određiva jer je gornja stopa ugovorne kamate bila određena najvišom visinom stope zakonske zatezne kamate prema prisilnim propisima. Osim toga, na strani banke kao kreditora ugovaranje ekonomski neodrživih uvjeta nije nikad bila odlučujuća pobuda za sklapanje ugovora o kreditu, kako to navodi prvostupanjski sud, niti je uprava ERSTE banke prilikom donošenja odluka kojima se mijenjala visina kamatne stope postupala suprotno načelu savjesnosti i poštenja. Navodi dalje da sud uopće nije utvrđivao, a tužitelj nije predložio dokaze iz kojih bi bilo vidljivo koliko su rate kredita povećane uslijed promjene tečaja švicarski franak/kuna, a koliko zbog promijenjene kamatne stope, zbog čega se ne može govoriti o uzrokovanju značajne neravnoteže u pravima i obvezama ugovornih strana zbog promjenjive kamatne stope jer te

promjene nisu uzrokovale značajnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača. Tuženik ukazuje da je argumentacija prvostupanjskog suda u ovom dijelu potpuno konfuzna, a nejasno je i smatra li sud smatra da su odredbe općih uvjeta neprimjenjive zato što nije utvrđeno da su fizički uručene potrošačima, zato što sadrže odredbe o kamatnoj stopi kao bitnom sastojku ugovora ili zato što se općenito radi o pitanju ima li jedna ugovorna strana ima pravo mijenjati bitnu odredbu o kamatnim stopama. Dalje, ERSTE banka smatra neuobičajenim da raspravni sudac citira samog sebe i to selektivno, pri čemu se radi o pravomoćnoj prvostupanjskoj presudi P-2157/96 protiv koje nije bila izjavljena žalba. Neprihvatljiv je stav prvostupanjskog suda da istovremeno ugovaranje valutne klauzule i promjenjive kamatne stope nije prihvatljivo zbog neprihvatljivo visokog rizika takve novčane obveze za prosječnog potrošača, jer su valutna klauzula i promjenjiva kamatna stopa dva posve odvojena pravna instituta, realizacija kredita s valutnom klauzulom i promjenjivom kamatnom stopom u pravnom i ekonomskom sustavu Republike Hrvatske nije nikakva nova ni neuobičajena pojava, koja je po mišljenju žaliteljice čak i običajno pravilo. Tezu prvostupanjskog suda da su banke, propustivši obavijestiti potrošače o rizicima uz kredite uz valutnu klauzulu u švicarskim francima (za koje je sud pogrešno pretpostavio da su banke znale da će u konačnici biti nepovoljni) utjecale na odluku potrošača da umjesto kunskih kredita sklope ugovore o kreditu s valutnom klauzulom vezanom uz švicarski franak, što bi u konačnici za njih bilo povoljnije, ERSTE banka smatra netočnom, uz napomenu da je od plasmana kredita u švicarskim francima proteklo tek 5 do 9 godina otplate kredita te da nitko ne može sa sigurnošću znati kako će se kretati tečaj švicarskog franka do kraja otplate kredita koji su ugovoreni na rokove do 30 godina. Žalitelj tvrdi da prvostupanjski sud pogrešno i proizvoljno zaključuje da Erste banka nije pravilno informirala korisnike kredita, potkrijepivši to činjenicom da je iz brošure „Stambeni krediti“ Erste banke koja je bila prilog uz Novi list, a koju su dobivali i potencijalni korisnici kredita u Banci, vidljivo da je ona (pod naslovom „kakav rizik preuzimam ako podignem kredit uz valutnu klauzulu u švicarskim francima ili američkim dolarima?“) i posebno upozoravala na rizik podizanja kredita uz valutnu klauzulu u švicarskim francima ili američkim dolarima. Osvrnuvši se na definiciju „nedopuštenog utjecaja“ i „profesionalne pažnje“ koje na strani 166. presude citira prvostupanjski sud ERSTE banka ukazuje na činjenicu da su te definicije sadržane u onom dijelu Zakona o zaštiti potrošača koji je stupio na snagu 8. srpnja 2009., dakle nakon 2004.-2008. godine, kad su se odobrali sporni krediti, pa se stoga te odredbe ne mogu primijeniti u ovom predmetu. Zakon o zaštiti potrošača iz 2003. godine nije sadržavao takve odredbe. Neprihvatljivo je i ekstenzivno stajalište da se navedene zakonske definicije, bez obzira što u utuženom razdoblju nisu stupile na snagu, mogu protumačiti kao konkretizacija načela „bona fides“ u oblasti potrošačkog prava. Žalitelj smatra da sud ne može, čak niti u slučaju povrede načela savjesnosti i poštenja, ugovorom ili zakonom predviđene pravne posljedice u pojedinom slučaju zamijeniti pravednijom ili primjerenijom odlukom, kako je učinjeno u ovom slučaju. ERSTE banka se slaže da su banke morale postupati u skladu s načelom „dobre volje“, kako su i postupale, ali ne na način na koji prvostupanjski sud sugerira. Konkretno, ukazuje na činjenicu da je suglasno načelu savjesnosti i poštenja, u periodu od odobravanja spornih kredita do danas izvršila promjene visine kamatnih stopa u pet navrata, i to tako da je 1. siječnja 2008. i 1. travnja 2009. kamatnu stopu povećala, a 1. listopada 2010., 1. svibnja 2011. i 1. listopada 2011. kamatnu stopu snizila, te nije trivijalizirala rizike potrošača. Naglasivši da se u ovom predmetu radi o zaštiti kolektivnog interesa potrošača, a ne pojedinačnih interesa, smatra neprimjerenim pozivanje suda na presudu njemačkog Saveznog Vrhovnog suda koja se odnosi na individualni slučaj-kćer agenta trgovca nekretninama koja je dala izjavu o jamstvu pod utjecajem službenika banke, zbog čega je sud izjavu o jamstvu

proglasio ništavom. Prvostupanjski sud stoga miješa zaštitu pojedinačnih i kolektivnog interesa. Osim toga, ističe da je sud saslušao po dva svjedoka za svaku banku i na temelju njihovih iskaza, kojima je poklonio vjeru, zaključio o postupanju banke te u konačnici donio presudu radi zaštite kolektivnih interesa, iako su svjedoci po njezinoj ocjeni bili pristrani. Dodaje da je ona nudila mogućnost konverzije kredita uz valutnu klauzulu u švicarskim francima na način da olakša otplatu korisnicima kredita i to u više navrata i na više načina, što je iskazao svjedok Prpić u svom iskazu. Međutim, taj svjedok je zaključio da mu niti jedna varijanta ne odgovara, što sve dovodi do zaključka da je banka postupala savjesno i pošteno. Na kraju, ustraje i kod prigovora zastare i smatra da je i u tom dijelu sud pogrešno primijenio materijalno pravo. Uz sve navedeno, u žalbi ukazuje i na niz konkretnih pogrešno utvrđenih činjenica iz kojih se vidi da prvostupanjski sud ne razumije ekonomske kategorije. Predlaže ukinuti pobijanu presudu i odbaciti tužbu, odnosno odbiti tužbeni zahtjev i dosuditi ERSTE banci naknadu parničnog troška u iznosu od 46.875,00 kn, podredno ukinuti presudu i predmet vratiti na ponovno suđenje prvostupanjskom sudu, ali drugom sucu. Sukladno odredbi članka 362. ZPP-a predlaže da se stranke pozovu na sjednicu Vijeća Visokog trgovačkog suda kada će se odlučivati povodom ove žalbe.

Četvrtotuženik, RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d. (dalje: Raiffeisenbank) pobija presudu u dijelu u kojem je tužbenom zahtjevu u odnosu na njega udovoljeno i to zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava. Bitne povrede odredaba parničnog postupka vidi u tome što je pobijana presuda pristrana, jer pretežiti dio obrazloženja predstavljaju vlastita razmišljanja uredujućeg suca i mišljenja raznih osoba iz različitih dijelova svijeta i iz različitih vremenskih razdoblja koja uglavnom nisu u vezi s predmetom ovog spora, a u obrazloženju ima najmanje onog što određuje odredba članka 338. ZPP-a. Po njegovom mišljenju presuda je stvarana tijekom postupka koji nije vođen s namjerom pravilnog i potpunog utvrđenja činjeničnog stanja, nego je sud sudio vodeći se svojom predrasudom prema postojećem institutu valutne klauzule. Pobijanom presudom odlučeno je o nedopuštenom tužbenom zahtjevu za postavljanje kojeg tužitelj nije imao pravni interes jer se njime štite pojedinačni interesi, a ne kolektivni interes. Prema samom tužbenom zahtjevu povrede su prestale prije nego je sam zahtjev uopće podnesen (u izreci se navodi da su banke sa spornim postupanjem prestale 31. prosinca 2008., a tužba je podnijeta sredinom 2012.). U tom smislu su točke 1.-8. i točka 9. izreke presude u proturječju, jer se u točki 9. tuženicama nalaže da prestanu s postupanjem za koje je u točkama 1.-8. utvrđeno da je prestalo. Usvojen je drugačiji tužbeni zahtjev od onog kojeg je tužitelj nakon više izmjena postavio. Sadržaj predloženih mjera ne odgovara sadržaju izreke presude u točki 9. Navedeno predstavlja prekoračenje tužbenog zahtjeva čime je počinjena apsolutno bitna povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavak 2. točka 12. i pogrešno je primijenjen članak 2. stavak 1. ZPP-a. Tužbeni zahtjev sadržan u točki 9. izreke pobijane presude, a koji je sud sam sastavio, morao je po ocjeni žalitelja biti odbačen jer se njime ostvaruju pojedinačni zahtjevi potrošača, pa ne može biti predmet raspravljanja u postupku kolektivne zaštite potrošača. Dodaje da upravo tu argumentaciju koristi i sam prvostupanjski sud kao razlog odbacivanja dijela tužbenog zahtjeva kojim je tužitelj tražio da sud tuženim bankama naloži da ponude potrošačima izmjenu ugovorne odredbe na način da glavnica bude vezana uz valutu euro (str. 63. i 179. presude), pa nije jasno zašto je ne koristi za odbačaj supstancijalno iste kondemnacije. Nerazumljivost pobijane presude po njegovom mišljenju proizlazi i iz obrazloženja u kojem se navodi da su banke propustile upoznati klijente-potrošače o svim rizicima koje donose sporni ugovori s valutnom klauzulom u švicarskim francima i promjenjivom kamatnom

stopom za koje potrošači navode da im nisu bili uopće ili nisu bili dostatno obrazloženi, dok je na strani 160. presude utvrđeno da istovremeno ugovaranje valutne klauzule i promjenjive kamatne stope nije prihvatljivo zbog neprihvatljivo visokog rizika takve novčane obveze za prosječnog potrošača. U ovom kontekstu izreka presude proturječi sebi i razlozima presude te postaje bespredmetno utvrđivati jesu li tuženici potrošače informirali o svim rizicima, jer sve da i jesu, sporni ugovori su, prema stavu suda, ipak prerizični i stoga nedopušteni. Žalitelju se nameće zaključak da je prvostupanjski sud, provodeći postupak, izvodio jedne, a odbijao izvođenje drugih dokaza, onako kako je odgovaralo usvajanju tužbenog zahtjeva. Primjerice, unatoč protivljenju tuženika, sud je saslušao šesnaest korisnika kredita tretirajući ih kao svjedoke, iako je jasno da su oni faktično stranke, jer se parnica vodi radi ostvarenja njihovih materijalnih interesa, a odbio je prijedloge za saslušanje djelatnika tuženika koji su sudjelovali u pregovaranju i zaključivanju ugovora s potrošačima, s obrazloženjem da taj sud relativno rijetko saslušava zaposlenike koji su egzistencijalno ovisni o poslodavcu. Na ovaj način sud je povrijedio svoju elementarnu dužnost nepristranog suđenja. Dalje se u žalbi navodi da prvostupanjski sud, iako je utvrdio da Raiffaisenbank o rizičnosti kredita uz valutnu klauzulu u švicarskim francima i o rizicima promjenjive kamate nije informirao korisnike kredita, nije u obrazloženju naveo što piše u uputama koje je Raiffaisenbank priložio uz odgovor na tužbu kao jedan od dokaza da je informirao korisnike kredita o tome da kredite u valutama različitim od eura ne treba posebno promovirati već ih nuditi na upit jer zahtijevaju bolju educiranost građana, kao i da korisnike takvih kredita treba informirati o valutnom riziku i riziku promjene kamatne stope. Ukazuje na činjenicu da je sud iskaze petnaest svjedoka ocijenio kao logične i uvjerljive i prihvatio ih u cijelosti, a jedino za iskaz svjedoka Nenada Zonjića koji je iskazao da nema primjedbi na postupak PBZ kod odobravanja kredita te da nije posebno razgovarao o valutnoj klauzuli i promjenjivoj kamatnoj stopi jer su mu ti pojmovi poznati odnosno jasni, sud navodi da „svjedok djelomično nije u pravu, jer nije svjestan koliko je u današnjim uvjetima ugovaranje valutne klauzule složeno i rizično.“ Ovaj dio presude pokazuje da prvostupanjski sud kao logične i uvjerljive dokaze prihvaća samo one za koje smatra da su povoljni za tužitelja, čime je povrijeđeno načelo nepristranog suđenja. Smatra da je presuda nerazumljiva i iz razloga što sud nije utvrdio čin povrede propisa o zaštiti potrošača i precizno ga definirao, a kao ništetne je utvrdio pojedine odredbe ugovora bez da je navedeno kako te odredbe glase. Žalitelj ukazuje, vezano za zaključak suda na strani 160. presude prema kojem iz ugovaranja valutne klauzule i promjenjive kamatne stope za potrošače proizlazi neprihvatljivo visok rizik, da prvostupanjski sud nije dao jasne razloge o tome kako je utvrdio što predstavlja neprihvatljivo visok rizik, kao niti na temelju koje pravne ili činjenične osnove bi se taj rizik trebao procjenjivati. Pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje vidi u tome što je sud formirao zaključke o činjenicama koje se tiču funkcioniranja bankarskog i monetarnog sustava u RH i inozemstvu temeljem određenih vlastitih pristranih predodžbi bez angažiranja stručnjaka iz tog područja te što je veliki dio obrazloženja posvetio utvrđivanju činjenica koje uopće nisu predmet spora te u tome što je sud pogrešno utvrdio da žalitelj nije informirao potrošače o rizičnosti kredita uz valutnu klauzulu u švicarskim francima i o rizicima promjenjive kamatne stope, odnosno da ih je nagovarao da uzimaju takve kredite. Dalje ističe da sud nije uopće naveo zašto smatra da odredbe o valutnoj klauzuli i promjenjivoj kamatnoj stopi nisu jasne, razumljive i uočljive. Dapače, iz obrazloženja presude zapravo proizlazi da su one i jasne i razumljive i uočljive, ali se u stvarnosti radilo o klauzulama „koje su toliko nepovoljne da je na njih trebalo ukazati potrošačima crvenom tintom na prvoj strani ugovora s crvenom rukom koja upućuje na te onerozne klauzule.“ Takav stav suda nije osnovan. Budući da je valutna klauzula ugovorena kao dvostrana klauzula, koja prati kretanje švicarskog franka u odnosu na hrvatsku kunu u oba

smjera, nije jasno zašto sud smatra da je tom odredbom prouzročena značajna neravnoteža na štetu potrošača. Pogrešno je utvrđena i činjenica da i javni bilježnici nisu upozoravali svoje stranke na sadržaj ugovora kojeg potpisuju. Nadalje, sud je pogrešno utvrdio da je Raiffaisenbank koristio zavaravajuće oglašavanje, uz to pogrešno koristeći koncept „prosječnog potrošača“ jer se nikako ne može smatrati da bi dobro obaviješten, prosječno pažljiv i oprezan čovjek mogao sklopiti ugovor o kreditu, a poglavito o stambenom kreditu, na temelju televizijske ili novinske reklame. Ističe da promjenjiva kamatna stopa nije nikada zabranjena zakonskom ili podzakonskom regulativom RH, štoviše, ona je izričito dopuštena, dugi niz godina nije bilo niti prigovora bilo od strane potrošača, HNB kao regulatora niti od strane zakonodavca, pa čak se može reći da se uobičajila. U prvostupanjskom postupku nije utvrđeno da bi žalitelj na bilo koji način zloupotrebjavao svoje pravo na promjenu kamatne stope. Strože zakonske promjene koje se odnose na reguliranje promjenjive kamatne stope stupile su na snagu tek u 2013. godini, izmjenom Zakona o potrošačkom kreditiranju (ZPK) i tek se stupanjem na snagu tih odredaba tuženicima naložilo da utvrde i definiraju određene parametre temeljem kojih se kamatna stopa mijenja. Osim toga, sud je paušalno zaključio da su banke izvjesno predviđale da će doći do slabljenja tečaja eura prema švicarskom franku pa da su banke na taj način ostvarile dobit. Povijesno-ekonomska analiza politike tečajeva i kamatnih stopa kojom se sud bavi je po ocjeni žalitelja nepotrebna i nije bitna za rješenje predmeta spora. Nejasno je od kud sud ima sva potrebna stručna znanja o financijskoj industriji i o međunarodnom financijskom poslovanju banaka. Smatra da je sud u ovom postupku očigledno preuzeo i ulogu financijskog vještaka i stručnjaka za domaću i međunarodnu monetarnu politiku. U pogledu kamatnih stopa sud dovodi u pitanje primjenu LIBOR-a i CDS-a s nejasnim obrazloženjem da potrošači za te pojmove nisu nikada ni čuli. U bitnom, ukazuje na činjenicu da prvostupanjski sud svoj stav da u gospodarstvu nije dopušteno istodobno ugovarati valutnu klauzulu i promjenjivu kamatnu stopu nije obrazložio zakonskim odredbama te tvrdi da je takvim tumačenjem sud izravno pogrešno primijenio članak 22. ZOO-a koji izričito dopušta ugovaranje kamatne stope. Zbog toga sud na str. 160. presude polemizira sa zakonodavcem te nudi svoja rješenja kao predložak za moguće zakonske promjene. Smatra proizvoljnom i tvrdnju suda da živimo u vrijeme bez inflacije te da zbog toga nije potrebno ugovarati valutnu klauzulu, iako sam sud na jednom mjestu navodi da je prilikom ugovaranja kredita s rokom povrata od 10, 20 ili 30 godina gotovo nemoguće predvidjeti kako će izgledati budućnost (str. 150. presude), što govori u prilog opravdanosti ugovaranja valutne klauzule. Svoje stajalište da je švicarski franak nestabilna valuta te da bi valutnu klauzulu trebalo primjenjivati jedino ako je vezana uz euro, budući da je kuna vezana uz euro, opovrgava sam sud kad navodi da je u posljednjih 100 godina švicarski franak bio najsigurnija valuta koja je devalvirala samo jednom (str. 133. presude). Na str. 139. presude sud vrlo uvjerljivo pokazuje kako je švicarski franak u vrijeme kada su ga hrvatske banke počele nuditi na tržištu slovio kao stabilna valuta. Konačno, stav suda kako nikako nije dopušteno istodobno ugovarati valutnu klauzulu i promjenjivu kamatnu stopu nije sukladan osnovnim gospodarskim zakonitostima, jer se tako banke štite od različitih rizika u dužem vremenskom periodu (10, 20 i 30 godina). Pogrešnu primjenu materijalnog prava Raiffaisenbank vidi u povredi odredbe članka 117. stavak 3. Ustava RH jer presuda nije utemeljena na važećim izvorima prava nego na osobnom pristranom uvjerenju prvostupanjskog suca. Pojam „prosječni potrošač“ kao pravni standard trebalo je tumačiti kao u presudama suda EU, kao razumno dobro informiranu, razumno pažljivu i opreznu osobu. Ta definicija je izričito spomenuta i u točki 18. preambule Direktive 2005/29/EZ o nepoštenoj poslovnoj praksi. Povrijeđena je i odredba članka 2. ZOO-a prema kojoj strane slobodno uređuju svoje ugovorne odnose. Nalažući tuženicima u točki 9. izreke presude da ponude

svojim potrošačima izmjenu ugovora sa sadržajem predviđenim u toj točki sud, ne samo što je dosudio nešto što nitko nije tražio, nego je umjesto ugovornih strana definirao sadržaj ugovora kojeg ugovorne strane ne žele. Sud je, naloživši tuženicima da u roku od 60 dana ponude potrošačima s kojima već imaju sklopljene ugovore o kreditu sklapanje izmjena postojećih ugovora koje je formulirao, pogrešno primijenio odredbu članka 136. stavak 2. ZZP-a 07 jer ta odredba ne omogućava sudu da u postupku kolektivne zaštite poduzima mjere kojima bi se sanirale štetne posljedice koje je eventualno protupravna radnja prouzročila u prošlosti na pojedinačnim pravima potrošača, već mu omogućuje isključivo poduzimanje mjera kojima bi se spriječilo nastupanje daljnjih štetnih posljedica. U tom smislu sud je eventualno mogao naložiti objavljivanje presude, objavu ispravka, uklanjanje reklame i sl., a nikako izmjenu već postojećih ugovora. Pogrešna je primjena odredbe 82. i 83. ZZP-a 03 i članka 96. i 97. ZZP-a 07 o nepoštenim ugovornim odredbama u pogledu valutne klauzule. Te su odredbe primijenjene na pogrešno utvrđeno činjenično stanje da se o valutnoj klauzuli nije pojedinačno pregovaralo, što je uvjet za primjenu tih odredaba, niti je objašnjeno kako je sud to utvrdio, a nije objašnjeno niti u čemu se u vezi valutne klauzule sastoji značajna neravnoteža u pravima i obvezama na štetu potrošača. Sud ne obrazlaže ni što je u samim odredbama o ugovornoj klauzuli nepošteno. Kod takvih odredaba niti jedna niti druga ugovorna strana nemaju utjecaj na kretanje tečaja uz kojeg je vezana valutna klauzula, a u postupku su dostavljeni dokazi da su potrošači od 2004. do 2007. godine upravo na temelju valutne klauzule u švicarskim francima ostvarili pozitivnu tečajnu razliku. Zaključci suda o tome da su tuženici unaprijed znali odnosno morali znati da će doći do promjene tečaja na štetu potrošača nemaju osnove u izvedenim dokazima. Pogrešno je primijenjena odredba članka 84. ZZP 03 i članka 99. ZZP 07 prema kojima nije dopušteno ocjenjivati jesu li ugovorne odredbe o predmetu ugovora i cijeni poštene ako su jasne, lako razumljive i uočljive. Ukazuje da Zakon o obveznim odnosima u odredbi članka 26. stavak 1. izričito dopušta i predviđa mogućnost ugovaranja promjenjive kamatne stope. Tvrdi da svaki od ugovora o kreditu sukladno odredbi članka 272. stavak 1. ZOO-a, sadrži podatke pomoću kojih se kamatna stopa može odrediti, pa je pozivanje suda na odredbe članka 269., 270. i 272. ZOO-a (tj. na odgovarajuće odredbe starog Zakona o obveznim odnosima) neosnovano. Smatra da je tumačenje ovih odredaba od strane prvostupanjskog suda toliko ekstenzivno u korist potrošača tj. tužitelja, da se njime stvara novo pravo, čime se narušava pravna sigurnost. Imajući u vidu da su radnici posebna pravno zaštićena kategorija, ukazuje na pravni stav iz Odluke Ustavnog suda RH poslovni broj U-III/301/2007 prema kojoj je u radnom odnosu dopušteno ugovoriti da se plaća radnika mijenja izmjenom pravilnika o radu tj. jednostranom odlukom poslodavca, iz čega zaključuje da ugovaranje promjenjive kamatne stope u potrošačkom ugovoru u smislu odredaba Zakona o obveznim odnosima o odredivosti činidbe nije ništetno. Ako sud navodi da se sloboda ugovaranja kreće u granicama onog što zakonodavac odredi kao dopušteno (str. 130. presude), nejasno je zašto sud nalazi toliko iznimaka od tog pravila. Kao dokaz da su u spornom periodu bile na snazi odredbe koje su izričito predviđale mogućnost ugovaranja promjenjive kamatne stope između potrošača i trgovca, s tim da je jedino zakonsko ograničenje promjene kamatne stope bila obveza banke obavijestiti potrošače o promjeni tih stopa prije nego što se one počnu primjenjivati, ukazuje na odredbu članka 175. stavak 2. Zakona o bankama iz 2002. i na članak 308. stavak 2. Zakona o kreditnim institucijama iz 2008. Tvrdi da je sud pogrešno primijenio odredbe članka 59., 62. i 63. ZZP/03 odnosno članka 74., 77. i 78. ZZP/07 jer je, suprotno navedenim odredbama koje definiraju o čemu je sve potrošača potrebno obavijestiti, presudom utvrdio da je četvrtotuzhenik uz ono što nalažu spomenute odredbe, bio dužan obavijestiti potrošače i o povećanoj rizičnosti kredita vezanih uz švicarski franak u odnosu na kredite u kunama ili

eurima, o tome da su današnji tečajevi podložni plivanju, a što proizlazi iz sustava „fluktuirajućih tečajeva“ te o tome da je rast tečaja švicarskog franka vrlo vjerojatan, gotovo potpuno izvjestan u kontekstu tada aktualnog uvođenja euro-zone, a što je utvrdio MMF u studiji iz ožujka 1997. Navedeno nije utemeljeno ni na kojem propisu. Sud je pogrešno primijenio materijalno pravo kad je utvrdio da se o valutnoj klauzuli nije pojedinačno pregovaralo jer je taj stav utemeljio na pogrešnom tumačenju članka 96. stavak 2. ZZP/07 iz kojeg sud zaključuje kako u svakom slučaju u kojem je riječ o unaprijed formuliranom ugovoru automatski treba zaključiti kako strane nisu pojedinačno pregovarale o određenoj odredbi. Dodaje da čak i parcijalno izvedeni dokazi u ovom postupku ukazuju na činjenicu da se o ugovornim odredbama koje je prvostupanjski sud ocijenio nepoštenima, pregovaralo. Pogrešno je primijenjena i odredba članka 57. Zakona o javnom bilježništvu jer je sud samo na temelju izjava nekih svjedoka-potrošača utvrdio da su javni bilježnici povrijedili svoje zakonske dužnosti, a bez da su o tim pitanjima provedeni drugi odgovarajući dokazi. Žalitelj ovo pitanje smatra bitnim i za zaključak suda o tome da su odredbe o kamati i valutnoj klauzuli trebale biti obojane crvenom bojom i s crvenom rukom kako bi se potrošačima naglasila navodna rizičnost tih odredaba. Iz presude nije jasno zašto bi se te odredbe trebale bojati crvenom bojom ako je za ugovore predviđen postupak kod bilježnika koji se dužan uvjeriti da su stranke razumjele ugovorne odredbe i da na njih pristaju pravom i ozbiljnom voljom. Predlaže pobijanu presudu preinačiti i tužbeni zahtjev odbaciti odnosno odbiti, ili ukinuti i predmet vratiti na ponovno raspravljanje i odlučivanje pred drugim sucem, uz dosudu 4. tuženiku troška ove žalbe u iznosu od 56.875,00 kn.

Petotuženik, HYPO ALPE-ADRIA-BANK (dalje: Addiko bank) pobija presudu zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog pogrešne primjene materijalnog prava. Bitnu povredu odredaba parničnog postupka vidi u povredi opisanoj u članku 354. stavak 2. točka 11. i 12. ZPP-a iz razloga što presuda ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati budući da ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama. Iz obrazloženja presude vidljivo je da se ona temelji na činjenicama i dokazima na koje se tužitelj u postupku nije pozivao, a osobito na činjenici da je istraživački odjel MMF-a još u ožujku 1997. napravio analizu mogućih učinaka europske monetarne unije na Švicarsku, na koji način je sud, a ne tužitelj, nastojao dokazati da su banke mogle predvidjeti izvjestan rast tečaja švicarskog franka, a o čemu nisu informirale potrošače te su postupile suprotno načelu savjesnosti i poštenja. Dalje, sud je neosnovano odbio prijedloge tuženika za saslušanje osobnih bankara uz napomenu da su bankari egzistencijalno ovisni o poslodavcu, a s druge strane je saslušao samo svjedoke druge strane koji imaju individualni interes u ovom postupku. Kako su osobni bankari, uz potrošače, jedini imali saznanja o tijeku postupka prije potpisivanja ugovora o kreditu, nejasno je kako je sud utvrdio da su potrošači bili zavedeni. Zatim, sud je počinio bitnu povredu postupka i kad je zabranio HYPO banci postavljanje pitanja svjedoku gđi Cigrovski, iako za to nije bilo opravdanog razloga. Nakon učestalog odbijanja odgovora na pitanje je li svjedok od banke dobio i ponudu za sklapanje ugovora vezanog za eure i pod kojim uvjetima, sud je zabranio daljnje ispitivanje s obrazloženjem da se radi o iscrpljivanju svjedoka. Odgovor na navedeno pitanje kao i daljnji iskazi svjedoka o odlučnim činjenicama mogli su utjecati na donošenje zakonite odluke u ovom sporu. Tvrdi da je sud pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje u pogledu vjerodostojnosti iskaza svjedoka gospođe Ivane Cigrovski i gospodina Gorana Aleksića te niza činjenica koje je precizirao, navodeći da je svjedok Aleksić kojeg nitko nije nagovarao na kredit s valutnom klauzulom u švicarskim francima i koji je prije dolaska u poslovnicu banke odabrao kredit u švicarskim francima, decidirano potvrdio da ga je banka upozorila na rizik

rasta tečaja švicarskog franka, ističući i da je u svom glasilu, časopisu HYPO-times objavila više članaka kojima je informirala potrošače o kriterijima na temelju kojih treba odlučiti o vezanju glavnice kredita za euro ili švicarski franak, što znači da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio činjenično stanje kad je utvrdio da Hypo banka nije upozoravala potrošače na rizik rasta tečaja švicarskog franka. Smatra da je primijenila dužni stupanj pažnje stručnjaka te potrošače informirala o svim rizicima ugovaranja te valutne klauzule. Tako ističe da je na stranici 14 broja 7 časopisa Hypo times (VI/05) iz lipnja 2005. objavljen članak pod nazivom „Stambeni krediti uz valutnu klauzulu EUR ili CHF?“ u kojem su na jasan, lako razumljiv i uočljiv način opisani parametri o kojima je potrebno voditi računa prilikom donošenja odluke o kreditiranju s valutnom klauzulom. U žalbi Hypo banka posebno ističe dio teksta iz tog članka koji glasi:“ Kredit odobren uz valutnu klauzulu znači da je anuitet koji korisnik kredita plaća banci kunska protuvrijednost određenog iznosa valute uz koju je vezan njegov kredit. Za korisnika kredita ovdje postoji tečajni rizik, što znači da zbog promjene visine tečaja može doći do promjene u visini anuiteta koji mora platiti. Korisnik kredita mora donijeti odluku je li tijekom otplate kredita rizik rasta tečaja švicarskog franka prema kuni veći od pogodnosti niže kamate u odnosu na isti rizik koji preuzima vežući svoj kredit prema Euru. Dakle, pri donošenju odluke o tome uz koju valutu vezati svoj kredit (EUR ili CHF) mora se uzeti u obzir ne samo pogodnost niže kamate, nego i mogućnost rasta tečaja (...). No, iako iz povijesnih podataka ne možemo predvidjeti kretanje tečaja pojedine valute u budućnosti, možemo ih, među ostalim, iskoristiti kao podlogu za donošenje odluke uz koju valutu vezati svoj kredit, uzimajući posebno u obzir da je riječ o dugoročnom kreditu čiji rok otplate može biti i do 30 godina.“

ADDIKO BANK dodaje i da taj članak nije bio usamljen slučaj u kojem je ona potencijalne buduće korisnike kredita upozoravala na rizike koji proizlaze iz ugovaranja kredita u stranoj valuti. U prilog tome spominje i članak objavljen u časopisu Hypo times broj 8, XII/05, iz prosinca 2005. pod naslovom „Kretanje tečaja CHF i EUR-Uz koju valutu vezati kredit?, iz kojeg citira slijedeći tekst: „Od proljeća prošle godine, kad su se prvi put u Hrvatskoj u bankarskoj ponudi našli stambeni krediti vezani uz klauzulu u švicarskom franku, traje i diskusija o prednostima i nedostacima vezanja dugoročnog kredita uz tu valutu. Prošli smo put vidjeli da pri donošenju odluke o tome uz koju valutu vezati svoj kredit treba razmotriti ne samo kamatnu stopu po kojoj nam se kredit nudi, nego i mogućnost promjene tečaja valute uz koju smo kredit odlučili vezati. (...) No, što možemo očekivati? Pitanje je donekle nezahvalno, no možemo ga, pojednostavljeno, promatrati s dva aspekta. S jedne strane, zbog političkih previranja i recesije u eurozoni euru pozicija na tržištu slabi, a potražnja se seli k „starim“ valutama s dugom tradicijom koje se percipiraju kao „sigurno utočište“(safe-haven) - kao što je švicarski franak. Time švicarski franak jača prema euru, što znači da jača i prema kuni.(...) Dugoročno gledano, to znači viši iznos koji treba izdvojiti u kunama za kredite čija je rata vezana uz švicarski franak. (...) S druge pak strane, Hrvatska vodi pregovore o pristupanju Europskoj uniji, što će dugoročno zasigurno utjecati na povećanje našeg kreditnog rejtinga. Povećanjem kreditnog rejtinga može se ostvariti snažniji priljev inozemnog kapitala koji bi, među ostalim, podržao dugoročniji trend jačanja kune (put koji su prošle gotovo sve valute najnovije članice EU iz Istočne Evrope). Jačanje kune znači, u konačnici, i osjetno smanjenje iznosa rate kredita s valutnom klauzulom.“ Uz to, ADDIKO BANK d.d. dodaje da je i u reklami objavljenoj dana 6. rujna 2005. u 24 sata ukazala na rizik ugovaranja kredita vezanog za švicarski franak, i to tekstom: „Korisnik kredita mora sam donijeti odluku je li rizik rasta tečaja franka prema kuni veći od pogodnosti niže kamate u odnosu na rizik koji preuzima vežući svoj kredit uz Eur. Prije nego što odlučite uz koju ćete

valutu vezati kredit mora se uzeti u obzir ne samo pogodnost niže kamate već i mogućnost nestabilnog tečaja.“ Tvrdi još i da ne samo da nije mogla predvidjeti rast tečaja već su prognoze vodećih svjetskih banaka u vezi tečaja švicarskog franka iz današnje perspektive bile pogrešne budući da banke nisu pogodile niti smjer kretanja tečaja, a kamoli približne vrijednosti. Ukazuje i na propust suda utvrditi jesu li odredbe ugovora koje je ocjenjivao jasne, razumljive i lako uočljive, jer je sud prema odredbi članka 84. ZZP/03 odnosno članka 99. ZZP/07. ovlašten ocjenjivati ugovorne odredbe samo ako nisu jasne, razumljive i lako uočljive. Sud je nepotpuno utvrdio činjenično stanje i zbog toga što nije utvrdio činjenicu je li u konkretnom slučaju riječ o kolektivnom interesu. Tvrdi da je sud pogrešno utvrdio činjenično stanje i u pogledu tumačenja pojma prosječnog potrošača, imajući u vidu tzv. pasivnog potrošača odnosno lakomislenog, naivnog, lako zavodljivog potrošača. Dalje, smatra da je sud prema zakonu mogao samo utvrditi da je neka od ugovornih odredbi nepoštena i ništetna, a ne pojedine odredbe zamijeniti s drugim odredbama na način kako je to učinio. Prema europskom pravu kolektivni interes omogućuje samo podizanje tužbe putem udruga za zaštitu potrošača pri čemu sud nije ovlašten izravno zadirati u ugovorni odnos i protivno načelu autonomije volje ugovornih strana. U vezi utvrđenja suda da su ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi nepoštena na temelju članka 81. ZZP-a sud je tu odredbu bio dužan tumačiti u svjetlu direktive Europske unije, slijedom čega ugovorna odredba o promjenjivoj kamatnoj stopi temeljem jednostrane odluke banke u ugovorima o kreditu koje je sklopila HYPO banka nije nepoštena s obzirom da je potrošače obavještavala o promjenama kamatnih stopa, a što su potvrdili i svjedoci. Navodi da iz sadržaja odredbe članka 81. ZZP-a proizlazi da oba kriterija, tj. i poremećaj ravnoteže između prava i obveza stranaka na štetu suugovaratelja i povreda načela savjesnosti i poštenja moraju biti kumulativno ispunjeni da bi se ugovorna odredba mogla ocijeniti nepoštenom, pri čemu okolnosti koje stvaraju očiglednu neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana moraju postojati u vrijeme zaključenja ugovora. U konkretnom slučaju okolnosti koje su prouzročile povećane obveze potrošača (prejaka aprecijacija tečaja švicarskog franka) nastupile su nakon zaključenja spornih ugovora pa sud nije mogao u smislu odredbe članka 81. ZZP-a sporne odredbe ocijeniti nepoštenima. Zakon u članku 22. stavku 1. novog te u članku 395. starog ZOO-a izričito dopušta odredbu ugovora prema kojoj se vrijednost ugovorne obveze u valuti Republike Hrvatske izračunava na temelju cijene zlata ili tečaja valute Republike Hrvatske u odnosu prema stranoj valuti. Žalitelj ističe da prvostupanjski sud u konkretnom slučaju dovodi u pitanje zakonitost valutne klauzule nepravilnim tumačenjem navedene odredbe, jer se njegova argumentacija temelji na ekonomskim razlozima, čime je preuzeo ulogu zakonodavca koji raspravlja o pravno tehničkom pitanju i prekoračio ovlasti sudbene vlasti. Prvostupanjski sud je pogrešno primijenio i odredbu članka 47. starog ZOO-a kad je utvrdio da su odredbe o kamatnoj stopi ništetne jer su formule HYPO banke za način izračuna kamatne stope suviše komplicirane, a time i neodređive, čime na sasvim pogrešan način tumači standard objektivnosti odnosno odredivosti. U vezi dosude parničnog troška ističe da je sud pogrešno primijenio odredbu članka 154. stavka 1. ZPP-a jer je tužitelj u ovoj parnici uspio samo djelomično. Predlaže preinačiti pobijanu presudu i odbiti tužbeni zahtjev, podredno ukinuti i vratiti na ponovan postupak prvostupanjskom sudu. Za sastav žalbe, uključujući i PDV, traži naknadu parničnog troška u iznosu od 46.875,00 kn.

Šestotuzenik, OTP BANKA HRVATSKA d.d. (dalje: OTP banka), žali se protiv presude zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog pogrešne primjene materijalnog prava. Predlaže presudu preinačiti i tužbeni zahtjev odbiti, odnosno podredno je ukinuti i predmet vratiti na prvostupanjskom

sudu na ponovno suđenje pred drugim sucem. Uvodno ističe da je sudski postupak koji je prethodio donošenju pobijane presude vođen na izuzetno kontraverzan način koji nije u skladu niti s postojećim zakonskim odredbama niti sa sudskom praksom, jer je uredujući sudac postupak vodio višekratno upućujući tužitelja kako treba specificirati tužbeni zahtjev, čak mu nalažući preinaku tužbe, što ne samo da predstavlja povredu zakonskih ovlaštenja suda, nego ukazuje i na neosjetljivost uredujućeg suca na ukazane nepravilnosti. Ovaj odnos kulminirao je odbijanjem svih dokaznih prijedloga svih tuženika već u načelnoj fazi, dakle i prije nego su tuženici uopće imali priliku iznijeti konkretna imena svjedoka. Oblik presude ne odgovara pretpostavkama iz članka 338. ZPP-a, jer se u njoj uglavnom iznose razmišljanja suca o tome kako bi trebao funkcionirati bankarski sustav i kako bi trebalo urediti odnose između banaka i potrošača. Veći dio presude referira se na povijesne činjenice i inozemnu poslovnu praksu, umjesto da se poziva na zakonske odredbe i sudsku praksu u Republici Hrvatskoj. Favoriziranje tužitelja i nezakonitost pobijane presude vidljivi su iz činjenice da je prvostupanjski sud nalagao tužitelju da promijeni tužbeni zahtjev, da je sam bez prijedloga stranaka određivao koje će dokaze izvoditi, da je OTP banci zabranio postavljanje pitanja svjedoku tužitelja (na ročištu 13. ožujka 2013.), da je saslušao isključivo svjedoke predložene od tužitelja i odbio sve prijedloge tuženika bez zakonom utemeljenog razloga (ročište za glavnu raspravu 18. lipnja 2013.), da je pobijanu presudu utemeljio na dokumentaciji koja nije bila predmetom rasprave i o kojoj se tuženici nisu imali prilike očitovati (studija MMF-a iz 1997. i radovi raznih autora s područja ekonomskih znanosti), da je u točki 9. izreke presude tuženicima naložena mjera koju tužitelj uopće nije tražio, čime je tužbeni zahtjev prekoračen. Izreka presude je nerazumljiva jer se ne utvrđuje koji se čin povrede propisa o zaštiti potrošača iz odredbe članka 131. stavka 1. ZPP-a navodno dogodio, na koje se ugovorne odredbe odnosi i kako glase, s obzirom da svaki tuženik ima drugačije ugovorne odredbe. Ne može se odrediti niti na koje se točno kredite izreka presude odnosi, niti na koje ugovore (iz točke 9. nije jasno odnosi li se ona samo na kredite zaključene s valutnom klauzulom u švicarskim francima ili na sve zaključene ugovore o kreditu s valutnom klauzulom). Nepreciznost utvrđenja povrede propisa sadržana je i u vremenskom razdoblju („a koja povreda traje i nadalje...”) na koje se deklaratorni dio pobijane presude odnosi. Nejasno je i kojim potrošačima su tuženici dužni ponuditi izmjenu ugovorne odredbe. Izreka pobijane presude po mišljenju OTP banke proturječna je i razlozima presude, jer sud, iako na više mjesta u obrazloženju navodi da nije ovlašten ulaziti u sadržaj ugovornih odredaba između banke i, u točki 9. izreke presude nalaže upravo ono što je rekao da se ne može u ovakvoj vrsti postupka i ovakvom tipu tužbe. Postoji i proturječnost između onoga što se u razlozima presude navodi o sadržaju isprava ili zapisnika o iskazima danim u postupku i samih tih isprava ili zapisnika, u pogledu navođenja iskaza pojedinih svjedoka. Pobijana presuda u bitnom dijelu ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama, jer nisu dani jasni, uvjerljivi i iscrpni razlozi u odnosu na svakog pojedinog tuženika. Tuženici nisu jedinstveni suparničari. Presuda ne sadrži obrazloženje točke 9. izreke pa se i iz tog razloga u tom dijelu ne može uopće ispitati. Posebno ukazuje na to da sud nije ovlašten upućivati i nalagati tužitelju preinaku tužbenog zahtjeva niti određivati provođenje dokaza koje nitko nije predložio. Iako svaki propust suda u ovom smislu, na što je tuženik već ukazao, ostvaruje posebne žalbene razloge, žalitelj smatra da svi ovi propusti u svojoj ukupnosti jasno ukazuju da je ispitni postupak vođen favorizirajući jednu parničnu stranu (tužitelja), na štetu tuženika, što je dovelo do bitne neravnopravnosti parničnih stranaka pa i nezakonitosti i nepravilnosti pobijane presude, a povrijeđeno je i pravo OTP banke na pravično suđenje zajamčeno odredbom članka 29. stavka 1. Ustava RH i odredbom članka 6. stavka 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s pripadajućim protokolima. Dalje navodi da je na ročištu 4. srpnja 2012.

tužitelj od suda dobio uputu kako valja postaviti tužbeni zahtjev, istaknuvši da se ovlast suda na uputu u smislu odredbe članka 109. ZPP-a ne odnosi na konkretnu izmjenu tužbenog zahtjeva, jer bi u tom slučaju sud preuzeo ulogu tužitelja (što se upravo u ovom postupku i dogodilo). Naime, OTP banka smatra da je tužba od 4. travnja 2012. bila razumljiva i sadržavala sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupiti, pa činjenica da tužbeni zahtjev nije bio pravilno postavljen ne može biti razlog da sud primijeni odredbu članka 109. ZPP-a. Uputa suda o načinu kako treba postaviti tužbeni zahtjev može biti eventualno opravdana u slučaju kad treba zaštititi neuku stranku, što, s obzirom na tužiteljeve profesionalne punomoćnike nije slučaj, a sud je na ovaj način zloupotrijebio svoju ovlast iz članka 109. ZPP-a. Iako tužitelj nalogu suda nije udovoljio, umjesto da rješenjem odbaci tužbu kako to nalaže odredba članka 109. stavka 4. ZPP-a, prvostupanjski sud rješenjem od 19. studenog 2012. po drugi put nalaže tužitelju da tužbeni zahtjev uredi. Tužitelj je podneskom od 1. prosinca 2012. sudu dostavio „ispravljen“, a u biti objektivno preinačen tužbeni zahtjev, i opet nije udovoljio drugom nalogu prvostupanjskog suda. Po prigovoru svih tuženika na ročištu za glavnu raspravu 10. prosinca 2012. tužitelj ponovo objektivno preinačuje tužbeni zahtjev tako da od suda traži utvrđenje da su tuženici sklapali ugovore sa spornim klauzulama do 31. prosinca 2008. OTP banka naglašava da je ovakvo postupanje prvostupanjskog suda gotovo bez presedana u dosadašnjoj sudskoj praksi. Dalje, ukazuje da je prvostupanjski sud, suprotno odredbi članka 219. stavka 1. u vezi s odredbom članka 220. stavka 2. ZPP-a raspravnim rješenjem od 22. svibnja 2013. odredio pribavljanje od Hrvatske narodne banke potvrde o monetarnoj politici Hrvatske narodne banke te pribavljanje podataka od svih tuženika o iznosu štednje deponirane kod njih u švicarskim francima kao i da navedu zbrojeni iznos kredita u švicarskim francima u razdoblju na koje se odnosi tužbeni zahtjev, zbrojeno i za svaku godinu, koje dokaze ni jedna stranka nije predložila. To je bilo na štetu svih tuženika te od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude. U vezi toga žalitelj posebno naglašava da, iako je i prema zapažanju prvostupanjskog suda na str. 158. presude ovim dokazima u cijelosti dokazao cjelokupno financiranje kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima iz istih takvih izvora (kredita u švicarskim francima), to nije imalo nikakav utjecaj na dio presude koji se odnosi na OTP banku. Ističe i da je prvostupanjski sud apsolutno bitno povrijedio odredbe parničnog postupka i zato što je presudu utemeljio na dokumentaciji o kojoj tuženicima nije bila dana mogućnost za očitovanje, a uz to ju je uveo u obrazloženje na stranom jeziku koji nije službeni jezik sudova Republike Hrvatske. Dokumentacija na koju se prvostupanjski sud poziva u obrazloženju presude, dok nije prevedena po ovlaštenom sudskom tumaču, ne može se uopće razmatrati, a to je posebno važno u kontekstu mogućnosti tuženika da ispituju obrazloženje pobijane presude u kratkom roku za žalbu. Sud je pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje, jer je jedini svjedok koji je u svojstvu potrošača bio u poslovnom odnosu s OTP bankom (Vukmanov Šimokov), koji ima jasan ekonomski interes da tužitelj uspije u ovom postupku, potvrdio tvrdnju OTP banke da su svi potrošači koji su s njim sklopili kreditni ugovor bili dobro informirani o svim elementima tog ugovora i samog kreditnog odnosa, pa je izvjesno da bi to dodatno potvrdili i drugi svjedoci čije saslušanje je OTP banka predložila, da mu je sud omogućio provođenje tih dokaza. Ni reklamiranje proizvoda OTP banke putem izuzetno konzervativne promidžbe koja nije uključivala ni jednu TV postaju ni nacionalne izdavače, nego samo lokalne medije, sudu nije bilo dovoljno za zaključak da ona nije povrijedila kolektivne interese potrošača. U bitnom, ukazuje da je onaj dio činjeničnog stanja koje je utvrđivano iskazima svjedoka utemeljeno isključivo na iskazima svjedoka koje je predložio tužitelj i koji su neposredno zainteresirani za uspjeh tužitelja u ovom postupku. Štoviše, gotovo svi saslušani svjedoci bili su članovi udruge FRANAK pa time i stranke u postupku, dok je na zadnjem ročištu u ispitnom postupku 18. lipnja 2013. na

općenito pitanje suda strankama koje dokaze još namjeravaju predložiti, nakon što su svi tuženici izjavili da predlažu saslušanje više svjedoka, prije nego su uslijedili konkretni dokazni prijedlozi, sud rješenjem odbio provođenje bilo kakvog daljnjeg dokaza u tom pogledu te zaključio raspravu, pa je činjenično stanje ostalo nepotpuno utvrđeno. Obrazloženje da sud „relativno rijetko saslušava zaposlenike s obzirom da su oni u radnom odnosu te su u tom dijelu egzistencijalno ovisni od svog poslodavca, pa se tome pristupa restriktivno“ (str. 4. zapisnika s ročišta za glavnu raspravu od 18. lipnja 2013.) u odnosu na stav uredujućeg suca da članovi udruge tužitelja nisu egzistencijalno ovisni o uspjehu tužitelja u ovom sporu, pa time ni pristrani, uz činjenicu da je u postupku sud saslušao jedino i isključivo „tužiteljeve svjedoke“ te da je svaki od njihovih iskaza ocijenio kao logičan i uvjerljiv prihvativši ga u cijelosti te da je na tim iskazima utemeljio pobijanu presudu, po mišljenju OTP banke ukazuje na različit tretman parničnih stranaka od strane uredujućeg suca u postupku. Vezano za iskaze dva svjedoka koji su saslušani na okolnost odnosa potrošača s OTP bankom, navodi da Andrea Melita Raizner nije potrošač nego sudužnik te da nije ni svjedočila o komunikaciji svog supruga kao korisnika kredita s bankom, osim što je navela da je moguće da je on stalno komunicirao s bankom, te da je njen suprug prije predmetnog kredita imao još tri kredita u različitim bankama koje nije vraćao ili je djelomično vraćao, što znači da se ne radi ni o neiskusnom ni o urednom komitentu, dok u vezi Slavka Vukmanov Šimokova navodi da je on izričito izjavio da su mu odredbe o kamatnoj stopi i valutnoj klauzuli iz ugovora jasne i razumljive, iz čega slijedi da nije dopušteno ocjenjivati jesu li te odredbe poštene u smislu Zakona o zaštiti potrošača. OTP banka dalje naglašava činjenicu da su određena utvrđenja prvostupanjskog suda, kao npr. da valutna klauzula kao oblik ugovaranja u domaćim odnosima predstavlja veliku iznimku od pravila monetarnog nominalizma, utvrđenje da su tuženici trebali upoznati potrošače-korisnike kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima i o monetarnoj politici Hrvatske narodne banke te utvrđenje da su tužene banke ostvarile dobit koju ne bi mogle ostvariti da su ugovorile valutnu klauzulu vezanu uz euro, a da to pogotovo ne bi bilo moguće od čistog kuskog kredita, u cijelosti je pogrešno (notorna je činjenica da je ugovaranje valutne klauzule u Republici Hrvatskoj pravilo, a ne iznimka, kao i štednja u stranoj valuti; politika Hrvatske narodne banke se mijenja, na što banke nemaju utjecaja te ne mogu znati, ako se tečaj eura danas štiti, kako će biti za 10, 20 ili 30 godina; plasiranjem kredita u švicarskim francima OTP banka nije pribavila nikakav ekstra profit jer se morala zadužiti na stranom tržištu kapitala i ima obvezu vratiti pozajmljeni iznos u švicarskim francima.). OTP banka posebno skreće pažnju na činjenicu da je studija MMF-a na kojoj je u bitnom dijelu utemeljena pobijana presuda, nije službeni stav MMF-a, niti se ostvarilo ono što se u njoj predviđalo. Obrazloženje prvostupanjskog suda o promjenjivoj kamatnoj stopi je proturječno u navođenju odlučnih činjenica, jer se na jednom mjestu navodi da je to moguće, ali na objektiviziran i određen način, a na drugom mjestu da promjenjivu kamatnu stopu nije moguće ugovoriti. Pogrešnu primjenu materijalnog prava žalitelj prije svega vidi u tome što tužbeni zahtjev kojeg je tužitelj postavio nije u skladu s odredbom članka 131. Zakona o zaštiti potrošača, jer ta odredba ovlaštenje za podizanje tužbe za zaštitu kolektivnih interesa potrošača daje samo u slučaju povrede odredbi članka 400. do 429. te 881.-903. ZOO-a te članka 30.-115. ZZP-a 2007. Prvostupanjski sud je neovisno o jasnoj zakonskoj odredbi primjenu odredbe članka 131. ZZP-a protegnuo i na one odredbe starijeg zakona (Zakon o zaštiti potrošača iz 2003. godine) koje nisu u njoj navedene. U ovom postupku se ne radi o tužbi za zaštitu kolektivnih interesa potrošača već o tužbi točno određenih pojedinačnih korisnika kredita u švicarskim francima, zbog čega je ovakva tužba nedopuštena. Odluke na koje se sud poziva u obrazloženju pobijane presude nisu primjenjive jer se odnose na drugačije pravne situacije.

Pobijana presuda protivna je odredbi članka 22. stavka 1. ZOO-a, koja ostavlja ugovornim stranama da kod nastanka ugovorne obveze mogu slobodno ugovoriti različita sredstva da se zaštite od rizika promjene vrijednosti novca ugovarajući valutnu klauzulu. OTP banka ukazuje i na činjenicu da je u više navrata u tijeku ispitnog postupka navela i dokazala da je svim korisnicima kredita u švicarskim francima još 2008. godine ponudila besplatnu konverziju kredita u kredite bez valutne klauzule ili sa valutnom klauzulom u eurima. Odluku o trošku osporava zbog nezakonitosti odluke o glavnoj stvari pa je predlaže ukinuti u cijelosti, a u slučaju preinake pobijane presude odlučiti o trošku postupka ovisno o uspjehu parničnih stranaka. Zaključno, s obzirom da je prvostupanjski sud postupak vodio na način kojim je očito favorizirao tužitelja, predlaže ovom sudu pobijanu presudu preinačiti i tužbu odbaciti odnosno tužbeni zahtjev odbiti, a podredno ukinuti te odrediti ponovno prvostupanjsko suđenje uz izmjenу raspravnog vijeća/suca pojedinca sukladno odredbi članka 371. ZPP-a, uz naknadu parničnog troška u iznosu od 51.875,00 kn.

Sedmotuženik, SOCIETE GENERALE-SPLITSKA BANKA d.d. (dalje: Splitska banka), žali se protiv prvostupanjske presude zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog pogrešne primjene materijalnog prava. Predlaže presudu preinačiti i tužbeni zahtjev odbiti, odnosno podredno je ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje pred drugim sucem. Prije detaljne razrade žalbenih razloga ukazuje da je, osim što je sud nedvojbeno prekoračio tužbeni zahtjev, osim što izreka presude ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, nerazumljiva je, a time i neizvršiva, osim što je sud tijekom postupka odbijanjem dokaznih prijedloga Splitske banke povrijedio načelo saslušanja stranaka i načelo ravnopravnosti stranaka, pobijana presuda izvan okvira određenih normama hrvatskog zakonodavstva i sudske prakse jer u njoj nije utvrđeno koje odlučne činjenice u ovom sporu treba utvrditi, nego većinom sadrži teorijsko-pravne i ekonomske analize domaćih i stranih autora te refleksije i osobne stavove suda koji nemaju veze s predmetom odlučivanja, što sve nije podloga za donošenje zakonite odluke. Sud je počinio i bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 1. ZPP-a time što je nezakonito primijenio odredbu članka 109. u vezi s člankom 186. ZPP-a i što je povrijedio odredbu članka 2. ZPP-a, što je bilo od utjecaja na donošenje zakonite odluke u sporu. Ističe da je naslovni sud doslovce zloupotrijebio institut članka 109. ZPP-a kako bi omogućio tužitelju da četiri puta mijenja tužbeni zahtjev i kako bi ga time učinio prihvatljivijim za usvajanje. Time je sud tijekom postupka povrijedio načelo ravnopravnosti parničnih stranaka, postupao s tužiteljem kao s neukom strankom dajući upute kako da postupi iako se radilo o tužitelju zastupanom po punomoćniku odvjetniku. Ovakvim postupanjem sud je povrijedio i načelo dispozicije stranaka konstruirajući u stvari tužbeni zahtjev zajedno s tužiteljem i time izlazeći iz granica postavljenog predmeta odlučivanja kako ga je tužitelj prvenstveno postavio. Nadalje, Splitska banka tvrdi da je zaključak suda na str. 146. i 158. presude da je netočna izjava banaka da bi se zaduživale u valuti švicarskog franka u inozemstvu te da se radilo samo o knjigovodstvenim kategorijama suprotan ispravama dostavljenim u postupku od strane Splitske banke, kao i dopisu Hrvatske narodne banke koji je sud sam zatražio upravo u odnosu na potvrde inozemnih zaduženja Splitske banke u švicarskim francima. Iz dopisa HNB Ur. br. 417-810-ŽI/MK-2013 od 7. lipnja 2013. koji je dostavljen sudu 12. lipnja 2013. razvidno je inozemno zaduženje žalitelja u inozemstvu upravo u valuti švicarski franak, a sve suprotno navodima prvostupanjskog suda u obrazloženju pobijane presude. Tvrdi da ima još povreda i iz članka 354. stavka 2. točke 11. ZPP-a koje radi izbjegavanja opterećenja ove žalbe ne iznosi. Kao dokaz kontinuirane pristranosti i proturječnosti suda tijekom svih 180.

stranica pobijane presude ukazuje na činjenicu da je sud utvrdio nespornim da Splitska banka nije niti prije postupka niti naknadno nudila izmjenu ugovora s potrošačima, iako je i ona i ostale tužene banke u postupku dostavila nesporne dokaze upravo o takvoj praksi, a što su potvrdili i saslušani potrošači. Pobijanom presudom počinjena je i povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 6. ZPP-a jer je u obrazloženju presude odlučne činjenice sud utvrđivao na temelju dokumentacije koja nije bila dostavljena sedmotuženiku na očitovanje (studija istraživačkog odjela MMF-a koju su pripremili Douglas Laxton i Eswar Prasad u ožujku 2007., koja je osim toga samo uradak, razmišljanje o određenoj temi, radni materijal). U žalbi opisuje u čemu se sastoji pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje navodeći samo neke slučajeve iz obrazloženja pobijane presude. Tako je sud svoju odluku zasnovao i na teorijskim razmatranjima jednostrane valutne klauzule za koju je sam naveo da nije predmet ovog spora, iskaze svjedoka je prepričao, ali ih nije sagledao višeslojno i cjelovito i iz njih izveo ispravan zaključak. Ukazuje i na činjenicu da su banke u vrijeme kad su odobravale kredite u švicarskim francima radi zaštite sredstava koja su dominantno vlasništvo klijenata banke posebnu pozornost usmjeravale upravo upravljanju rizicima, sve radi stabilnog i održivog poslovanja. Tako je i HNB već 1997. donijela Odluku o sprječavanju izloženosti devizne pozicije ovlaštenih banaka i štedionica valutnom riziku („Narodne novine“ broj: 134/97, 94/00 i 74/01), zatim 2003. godine odluku o sprječavanju izloženosti banaka valutnom riziku i konačno, Odluku o ograničavanju izloženosti kreditnih institucija valutnom riziku („Narodne novine“ broj 38/10 i 62/11). Tim odlukama ograničila se mogućnost da valutna struktura imovine i obveze banaka značajnije odudaraju. Što se tiče valutne klauzule, ističe da je većina kredita na domaćem bankovnom tržištu uz valutnu klauzulu (73,4%), a posebno naglašava činjenicu da su korisnici stambenih kredita u švicarskim francima uz veći rizik prihvatili i mogućnost da profitiraju od navedenog zaduženja. Konkretno, u određenoj fazi otplate korisnici kredita u švicarskim francima imali su veću korist od svih ostalih korisnika kredita, a u fazi eskalacije poremećaja su im tužene banke omogućile saniranje situacije („balon krediti“ i sl.). Ističe da, osim što je sud pogrešno utvrdio da su tužene banke znale i morale znati za rast vrijednosti švicarskog franka, pogrešno utvrđuje i obrazlaže okolnosti navodno jednostrane promjene kamatnih stopa. Sud je zanemario uzeti u obzir i ocijeniti okolnosti da su kamatne stope porasle za kredite neovisno o njihovoj denominaciji uslijed veće premije rizika za sve zemlje u regiji, ali i za cjelokupno bankarsko poslovanje. U bitnom, ukazuje da je sud općenito zanemario razmotriti stvarno stanje stvari i ispravno i potpuno utvrditi sve činjenice relevantne za donošenje presude, ocjenjivao je i utvrđivao činjenice na koje mu je pažnju skretao tužitelj, a da poziciju tuženih banaka i njihovu argumentaciju nije uzeo u obzir i slijedom toga u potpunosti realizirao odredbu članka 355. ZPP-a. Pogrešnu primjenu materijalnog prava vidi u pogrešnoj primjeni odredbe članka 131. ZPP/07. Tužitelj nema procesno ovlaštenje za podizanje predmetne tužbe za ugovorne odnose nastale prije 7. kolovoza 2007., jer je danom stupanja na snagu ZPP/07. (7. kolovoza 2007.) prestao važiti ZPP/03. u cijelosti. Člankom 131. ZPP/07. propisana je mogućnost podizanja tužbe za zaštitu kolektivnih interesa potrošača isključivo u slučaju postupanja protivno odredbama članka 30.-115. ZPP/07., a ne i u slučaju postupanja u suprotnosti s odredbama ZPP/03. Također ističe da tužba za zaštitu kolektivnih interesa pretpostavlja postojanje kolektivnog interesa za njezinu osnovanost te tvrdi da udruga građana čiji je cilj i svrha isključenje primjene zakona u odnosu na članove udruge koji koriste kredite s valutnom klauzulom u švicarskim francima nema opravdani interes za kolektivnu zaštitu potrošača. Kolektivni interes nije suma individualnih interesa u situaciji kad svi ostali potrošači (osim potrošača koji su uključeni u predmetnu tužbu) ne ostvaruju koristi od zaštite zahtijevane predmetnom tužbom. U ovom slučaju svi ostali potrošači bi bili svi potrošači koji

su sklopili potrošačke ugovore sa valutnom klauzulom i promjenjivom kamatnom stopom. Po njegovom mišljenju, pitanje dopuštenosti valutne klauzule i promjenjive kamatne stope primjenjivo je u daleko širem opsegu od postavljenog tužbenog zahtjeva koji se odnosi samo na korisnike kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima, iz čega proizlazi da za podnošenje predmetne tužbe ne postoji kolektivni interes.

Osmotuženik, SBERBANK d.d., Zagreb, (dalje: Sberbank) žali se na presudu zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog pogrešne primjene materijalnog prava. Ističe da je sud počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 12. ZPP-a jer je odlučio o nečem što tužitelj nije tražio; ističe da se radi o tužbi za zaštitu kolektivnih interesa i prava iz glave tridesetdruge ZPP-a, čije odredbe u vrijeme podnošenja tužbe još nisu bile stupile na snagu, a ne o tužbi iz članka 131. ZPP-a, što je dopušteno samo ako je osoba protiv koje se postupak pokreće među ostalim postupila i protivno odredbama članka 30.-115. ZPP-a, s tim da je konkretna tužba prvenstveno procesno nedopuštena u odnosu na ugovore koji su zaključeni prije 8. srpnja 2007. U vezi ugovora koji su zaključeni prije 8. srpnja 2007. na mjestu tužitelja nalazi se osoba koja ne može biti stranka u postupku, čime je počinjena povreda iz odredbe članka 354. stavka 2. točke 8. ZPP-a. Sud je počinio bitnu povredu iz članka 354. stavka 1. ZPP-a s obzirom da je na okolnost zaključenja spornih ugovora saslušao svjedoke tužitelja, a svjedoke koje je predložio Sberbank nije, što je utjecalo na donošenje zakonite i pravilne presude. Uz sve to, sud je samo paušalno ocijenio provedene dokaze te nije spomenuo niti uzeo u obzir ugovorne odredbe iz ugovora o kreditu koji su dostavljeni u spis, a koje je s potrošačima zaključio Sberbank, te ostalu dokumentaciju vezanu uz te ugovore (izjave i sl.), kao niti dokaze iz kojih je vidljiv način na koji je Sberbank upozoravao klijente u fazi pregovora o rizicima ugovaranja valutne klauzule i mogućim posljedicama izmjene tečaja na obvezu o kreditu. Iako je iskaze svjedoka g. Krznarića i g. Baljka, koji su klijenti Sberbanke, ocijenio kao logične i uvjerljive, činjenice koje iz tih iskaza proizlaze nije uzeo kao dokazane (Sberbank je pregovarao s klijentima o uvjetima ugovora, dostavljao im je potrebna pojašnjenja vezana uz ugovor, omogućavao mjere za olakšavanje otplate kredita i dr.), čime je povrijedio odredbu članka 8. ZPP-a te počinjena bitna povreda postupka iz članka 354. stavka 1. ZPP-a. Nadalje ističe da je sud obrazloženje pobijane presude u velikom dijelu utemeljio na činjenicama i dokazima koji uopće nisu bili izneseni u tijeku postupka i o kojima se uopće nije raspravljalo, nego je presudu utemeljio na činjenicama koje je uzeo u obzir temeljem vlastitog saznanja i vlastite procjene, a o kojima se u postupku nije raspravljalo, što je također bitna povreda postupka iz članka 354. stavka 1. ZPP-a (primjerice, na studiji MMF-a iz 1997.). Ukazuje i na to da sud u obrazloženju navodi da u odluci neće uzeti u obzir njegovo mišljenje, no potom njegovo mišljenje iznosi i na njega ukazuje na više mjesta u obrazloženju, pa žalitelj opravdano smatra da je sud ipak svoju odluku donio uzimajući u obzir mišljenje prof. Lovrinovića. Dalje ukazuje na činjenicu da sud u obrazloženju pobijane presude uzima u obzir odredbe ZPP-a koje u utuženom razdoblju još nisu stupile na snagu, s tim da tužitelj tijekom postupka nije dostavio nikakav dokument iz kojeg bi se vidjelo da je Sberbank baš u periodu od 1. lipnja 2004. do 31. prosinca 2008. zaključivao sporne ugovore o kreditu. Pobijana presuda po njegovoj ocjeni ima niz nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, jer je njena izreka nerazumljiva, proturječi sama sebi i razlozima presude, razlozi o odlučnim činjenicama su nejasni i proturječni te o odlučnim činjenicama postoji proturječnost između onog što sud navodi o sadržaju isprava i zapisnika o iskazima danim u postupku i samih tih isprava i zapisnika, a sud je i pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje. Naglašava da zakon dopušta ugovaranje valutne klauzule i ne razlikuje njeno ugovaranje kod

različitih valuta, kao što to razlikuje prvostupanjski sud u obrazloženju pobijane presude te ukazuje da je sud u obrazloženju presude u vezi toga kontradiktoran jer u jednom trenutku navodi „...imamo zakonsku dopuštenost valutne klauzule bez ikakvih ograničenja i u domaćim odnosima...). Ističe i da sud bez ikakvih dokaza, a protivno dokumentaciji u spisu, paušalno i pogrešno utvrđuje da su tužene banke izvor sredstava za sporne kredite imale najvećim dijelom u deponiranoj štednji te da su se samo manjim dijelom zaduživale kod svojih matičnih banaka-inozemnih vlasnika te pogrešno zaključuje da se kod ugovora sklopljenog uz valutnu klauzulu vezanu uz švicarski franak na bilo koji način ne nalazi u opticaju, nego ima funkciju apstraktnog mjerila vrijednosti ..., a kredit se stavlja u korištenje u kunama i vraća se u kunama, ...te za realizaciju spornih kredita nije bio potreban nijedan švicarski franak...“ (str. 146. presude). Navodi da je u navedenom spornom periodu (od 1. lipnja 2004. do 31. prosinca 2008.) refinancirao predmetne (uz valutnu klauzulu u švicarskim francima) potrošačke kredite svojim zaduživanjem u inozemstvu temeljem ugovora o refinanciranju u valuti švicarski franak te putem transakcija zamjene. U inozemstvu, gdje se zaduživao, nije moguće zaduživanje u kunama, nego samo u stranoj valuti. Poziva se na svoje detaljno objašnjenje ove situacije koje je dao u podnesku od 6. lipnja 2013., te ističe da je opisano stanje otvorene devizne pozicije postojalo iz razloga što propisi (prije svega Odluka o ograničavanju izloženosti kreditnih institucija valutnom riziku koja je kogentna za banke) nalažu valutnu usklađenost obveza i tražbina, a bankama nije dopušteno, izvan propisanih mjera, obveze preuzimati u jednoj valuti, a tražbine ugovarati u drugoj valuti, pri čemu se posebno napominje da je i Hrvatska narodna banka svakodnevno bila obavještavana o usklađenosti devizne pozicije Sberbanke te je vršila konstantan nadzor. Činjenica valutne usklađenosti obveza i tražbina Sberbanke proizlazi i iz očitovanja HNB-a od 7. lipnja 2013., koji dokaz sud nije uopće cijenio. Posebno naglašava da, ukoliko je zbog porasta tečaja švicarskog franka u odnosu na hrvatsku kunu rasla aktiva banke (potraživanje od klijenata) toliko je u kunama rasla i pasiva (obveze banke), te kako Sberbank nije ostvarivao nikakav ekstraprofit s obzirom na predmetne promjene u tečaju, bilo kakve tvrdnje o špekulativnim interesima su paušalne i neosnovane. Kako se Sberbank, da bi došao do izvora sredstava za predmetne kredite, zaduživao u inozemstvu, te je i sam preuzeo obvezu plaćanja promjenjive kamate prema svom kreditoru, logično je da je kriterije za promjenu kamatne stope koji se određuju temeljem objektivnih parametara-LIBOR, CDS, regulatorni trošak i dr. koristio i prema svojim klijentima. Pogrešno utvrđeno činjenično stanje posebno se očituje u ocjeni suda da su banke „...potrošačima prešutjele ono što su znale ili su trebale znati, a to je da je blagi do umjereni rast tečaja švicarskog franka bio potpuno očekivan...to potvrđuje kako studija MMF-a tako i izjava spomenutog člana upravnog vijeća Švicarske narodne banke...“. Naime, iz sadržaja Ugovora o kreditu broj 312310 od 19. listopada 2007. kojeg je žalitelj zaključio s korisnikom Zlatkom Krznarićem proizlazi da je Zlatko Krznarić svojim potpisom potvrdio da su mu izričito objašnjeni posebni rizici koji su vezani uz navedeno financiranje u stranoj valuti, a što se prije svega odnosi na otvoreni tečajni rizik i to u pogledu njegove obveze vraćanja kredita te je dao i ovjerenu izjavu u kojoj je vlastoručno potpisao da je upoznat s kretanjem tromjesečnog LIBOR-a vezanog uz CHF te srednjeg tečaja CHF u razdoblju od 2001. do 2007. Što se tiče studije MMF-a iz ožujka 1997., prema neslužbenom prijevodu žalitelja, u samoj studiji se navodi da predstavlja „manje formalnu raspravu o različitim EMU scenarijima i mogućim odgovorima politike...“. Dodaje da ta studija nije niti približno točno prognozirala kretanje tečaja švicarskog franka u odnosu na euro, pa bi upoznavanjem klijenata s njom, klijente doveo u zabludu. Kretanje tečaja švicarskog franka nakon 2010., kao posljedicu svjetske ekonomske krize, nitko nije mogao predvidjeti. Zaključak suda da je rizik intervalutarnih promjena u valutnoj klauzuli vezanoj uz švicarski

franak neusporedivo veći u odnosu na isti takav rizik u valutnoj klauzuli vezanoj uz euro te tvrdnja da su tužene banke propustile informirati potrošače o riziku vezanom uz činjenicu da HNB ne štiti tečaj kune prema švicarskom franku onako kako to čini u odnosu prema euru pri čemu sud implicira da je euro zbog navedene okolnosti stabilnija valuta od švicarskog franka tuženik smatra netočnom jer je notorna činjenica da i kredit u valuti euro nosi rizik povezan s valutnom klauzulom. Ugovori o kreditu koje je Sberbank zaključivao s potrošačima su i solemnizirani te su potrošačima još jednom pojašnjene njihove odredbe. Dalje ukazuje da je prvostupanjski sud u obrazloženju pogrešno naveo da su u predmetnim kreditima s valutnom klauzulom u švicarskim francima i glavnica i kamatna stopa neograničeno promjenjivi (str. 175.). Glavnica je naime točno definirana iznosom švicarskih franaka, a kamatna stopa je definirana ugovornim odredbama. Dalje ističe da shvaćanje suda da istovremeno ugovaranje valutne klauzule i promjenjive kamatne stope nije prihvatljivo zbog neprihvatljivo visokog rizika takve novčane obveze za prosječnog potrošača (str. 160.) nema uporište u zakonu. Osim toga, iz činjenica i dokaza u spisu sud je propustio utvrditi da je kamata prema klijentu u predmetnom periodu rasla manje od rasta troška refinanciranja, što ukazuje na činjenicu da Sberbank nije sav kreditni rizik automatski prevalio na potrošače, već je dio rizika preuzeo i sam. Dalje ističe da iz svjedočenja g. Krznarića proizlazi da su klijenti imali mogućnost izbora uvjeta kredita, pa tako i izbor glede valutne klauzule, dakle suprotno od onog što je prvostupanjski sud utvrdio. Prvostupanjski sud također nije uzeo u obzir da je Sberbank u samom ugovoru o kreditu, na jasnom i vidljivom mjestu i to na 1. stranici ugovora, definirao promjenjivost redovne kamatne stope, da su kriteriji za promjenu kamatne stope objektivni i transparentni, što sud, kako proizlazi iz pobijane presude, nije uzeo u obzir. Davor Baljak je izričito izjavio i da mu je službenica banke nešto objašnjavala o kamatama i o ugovoru, čemu on nije pridavao posebnu pažnju. U žalbi Sberbank ukazuje i na to da su odredbe o promjenjivosti kamatne stope jasne, lako razumljive i lako uočljive, pa nije dopušteno ocjenjivati jesu li iste poštene, što proizlazi iz odredbe članka 84. ZZP/03 i iz odredbe članka 99. ZZP/07. Pogrešno utvrđeno činjenično stanje očituje se i u tvrdnji suda da banke odbijaju pristupiti izmjeni predmetnih ugovora o kreditu na temelju klauzule „rebus sic stantibus“, s obzirom da je Sberbank odobravao korisnicima kredita konverziju kredita, poček u otplati, razne olakšice i druge mjere kojima se olakšava položaj korisnika. Svjedok Zlatko Krznarić je tako izjavio da je zadnju normalnu ratu imao do 30. ožujka 2011. i nakon toga ima poček, te da zna da mu banka još uvijek nudi mogućnost konverzije kredita na onaj vezan uz eure, što je relevantan dokaz kojeg sud nije ocijenio. Pogrešno utvrđeno činjenično stanje očituje se i u ocjeni suda da su oglasi kojima su tuženici oglašavali svoju ponudu kredita zavaravajuće oglašavanje. Sud svoj stav nije niti jasno obrazložio. Napominje i da su potrošači zbog okolnosti zavaravajućeg oglašavanja sukladno ZZP/03 mogli tražiti sudsku zaštitu, što nisu učinili. Konačno, smatra da prvostupanjski sud u pobijanoj presudi nekritički, neprimjereno i u nepotrebno velikom opsegu citira i ukazuje na odluke i propise stranih država, koje žalitelj drži i neodgovarajućima ističući da je prije svega relevantna praksa sudova u Republici Hrvatskoj. S obzirom da je sud tijekom postupka čak dva puta izrijeком pozivao tužitelja, koji nije neuka stranka, da precizira tužbeni zahtjev, te mu je dao i uputu na koji način je to potrebno učiniti, tuženik smatra da se opravdano može postaviti pitanje neutralnosti i objektivnosti suda. Ukazuje i na činjenicu da se, s obzirom na izjave udruge FRANAK u medijima, iako je jasno da je formalno pravno tužitelj u ovom postupku POTROŠAČ - Hrvatski savez udruga za zaštitu potrošača, opravdano može postaviti pitanje na čiju inicijativu je ovaj postupak zapravo pokrenut, s obzirom da su svi svjedoci koje je tužitelj predložio članovi udruge FRANAK, koja udruga prethodno nije uspjela s tužbom uslijed nedostatka svih procesnih pretpostavki, a može stvoriti i opasan i neželjeni presedan koji

može poljuljati i temelje pravnog sustava Republike Hrvatske. Zbog svega iznijetog, Sberbank osporava i odluku o parničnom trošku te predlaže ovom sudu uvažiti žalbu te u slučaju da sud presudu ukine da predmet vrati na ponovno suđenje pred drugim sucem.

U bitnom, svi tuženici smatraju da je prvostupanjski sud počinio bitne povrede odredaba parničnog postupka, da je nepravilno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje i da je pogrešno primijenio materijalno pravo. Žalbeni razlozi koje ističe svaki pojedini tuženik su brojni, ali svi ukazuju na iste ili slične razloge. Tuženici osporavaju tužitelju aktivnu legitimaciju, ističu da izreka presude nije razumljiva jer je odlučeno o neurednom i za raspravljanje nepodobnom tužbenom zahtjevu, budući da se u izreci presude posebno ne preciziraju ugovorne odredbe za svakog pojedinog od njih te zbog toga što se u dijelu u kojem se navodi da tuženici nisu potrošači u cijelosti informirali o svim potrebnim parametrima bitnim za donošenje valjane odluke utemeljene na potpunoj obavijesti ne precizira koji su to parametri, slijedom čega smatraju da je sud bio dužan takav neodređeni tužbeni zahtjev odbaciti. Tvrde i da sud nije ovlašten, nakon što utvrdi da su neke odredbe ugovora ništetne, popuniti nastalu pravnu prazninu, pri čemu ponuda na izmjenu ugovora ne može zamijeniti ništetne ugovorne odredbe. Tvrde da sadržajno tužba u ovom postupku štiti pojedinačne interese potrošača koji su zaključili ugovore o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima, a ne kolektivni interes svih potrošača.

Tužitelj nije odgovorio na žalbe.

Ovaj sud je presudom poslovni broj Pž-7129/13-4 od 13. lipnja 2014. žalbe tuženika djelomično odbio kao neosnovane, a djelomično uvažio tako da je dio prvostupanjske presude kojim je odlučeno o ništetnosti ugovornih odredaba o valutnoj klauzuli preinačio i odbio tužbeni zahtjev, dio kojim je odlučeno o ništetnosti ugovornih odredaba o promjenjivoj ugovornoj kamatnoj stopi koji se odnosi na 1.-7. tuženika potvrdio, dio koji se odnosi na osmotuženika je preinačio i tužbeni zahtjev odbio te je dio kojim je tuženicima naloženo potrošačima predložiti izmjenu ugovornih odredaba ukinuo.

Protiv drugostupanjske presude poslovni broj Pž-7129/13-4 od 13. lipnja 2014. u dijelu u kojem nisu uspjeli 1.-7. tuženici i tužitelj su podnijeli revizije.

Vrhovni sud Republike Hrvatske presudom i rješenjem poslovni broj Revt-249/14-2 od 9. travnja 2015. prihvatio je utvrđenja drugostupanjskog suda i odbio sve izjavljene revizije kao neosnovane.

Protiv citirane odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske, odluke Visokog trgovačkog suda RH i Trgovačkog suda u Zagrebu tužitelj i 1.-7. tuženici su podnijeli ustavne tužbe Ustavnom sudu Republike Hrvatske, koji je odlukom broj U-III-2521/215, U-III-2536/215, U-III-2547/215, U-III-2565/215, U-III-2603/215, U-III-2604/215, U-III-2605/215 od 13. prosinca 2016. djelomično uvažio ustavnu tužbu tužitelja, ukinuo odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Revt-249/14-2 od 9. travnja 2015. u točki I. izreke presude i rješenja u dijelu kojim je odbijena tužiteljeva revizija protiv presude Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj Pž-7129/13-4 od 13. lipnja 2014. u točki I.1. izreke (kojom je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja za utvrđenje da su tuženici „povrijedili kolektivne interese i prava potrošača korisnika kredita koristeći u potrošačkim ugovorima o kreditima nepoštenu ugovornu odredbu kojom je ugovorena valuta uz koju je vezana glavnica švicarski franak, o

kojoj se nije pojedinačno pregovaralo“) i točki I.2. izreke (kojom je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja u odnosu na osmotuženu banku Sberbank d.d. glede utvrđenja ništetnosti ugovornih odredaba kojima se određuje da je ugovorna kamatna stopa promjenjiva sukladno odluci banke) te je u tom dijelu predmet vraćen Vrhovnom sudu Republike Hrvatske na ponovni postupak, dok su u preostalom dijelu ustavne tužbe odbijene kao neosnovane.

Ustavni sud Republike Hrvatske je tako odlučio imajući u vidu da je odredbom članka 267. stavak 1.a. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (Službeni list EU, C 115 od 9. svibnja 2008. – u daljnjem tekstu: Ugovor o funkcioniranju EU) propisano da je Sud Europske unije nadležan odlučivati o prethodnim pitanjima koja se tiču tumačenja Ugovora te da je u predmetu broj: C-26/13 (presuda od 30. travnja 2014.) povodom zahtjeva mađarskog suda o tumačenju odredbe članka 4. stavka 2. Direktive 93/13/EEZ Sud EU zauzeo stajalište kako treba tumačiti navedenu odredbu. Prema stavu europskog suda navedenu odredbu koja glasi: „Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštena ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene „treba tumačiti na način da, kada je riječ o ugovornoj odredbi kao što je ona u glavnom postupku, zahtjev prema kojem ugovorna odredba mora biti jasno i razumljivo sastavljena, podrazumijeva obvezu ne samo da konkretna odredba potrošaču bude gramatički razumljiva nego i da ugovor razvidno izloži funkcioniranje konkretnog mehanizma konverzije u stranu valutu na koji se poziva dotična odredba kao i odnos između tog mehanizma i mehanizma propisanog drugim odredbama koje se tiču isplate kredita, tako da potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija bude u stanju procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze, uz napomenu da se obveza transparentnosti ugovornih odredbi koju postavlja Direktiva 93/13/EEZ ne može ograničiti isključivo na značajku razumljivosti na formalnoj i gramatičkoj razini. Sve je to odraz ustaljenog stajališta Suda EU da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na poduzetnike (u konkretnom slučaju banke) kako u pogledu pregovaračke snage, tako i u pogledu razine obaviještenosti, odnosno u položaju koji vodi do pristanka na uvjete koje je poslovni subjekt prethodno sastavio, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj.

Ustavni sud RH, suglasivši se s utvrđenjima Vrhovnog suda RH da je institut valutne klauzule općeprihvaćen od svih subjekata i da je njegovo ugovaranje uobičajena praksa u sklapanju pravnih poslova, navodi da je ostalo nejasno kojim kriterijima se rukovodio Vrhovni sud kad je utvrdio da ugovorna odredba o valutnoj klauzuli u švicarskim francima, za razliku od ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi, ne podliježe testu poštenosti, jer to ne znači da je taj institut potrošačima, ako ih se promatra kao prosječne građane koji ne raspolažu stručnim znanjima, samim tim što je taj institut „apsolutno prepoznat“, bio razumljiv onako kako se tumači i primjenjuje „u duhu prava EU“ tj. tako da potrošač i bez prethodno predočenih točnih, jasnih i razumljivih kriterija može razumjeti i predvidjeti ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima. To tim više što su predmetni ugovori opterećeni s dva promjenjiva bitna elementa - valutnom klauzulom i ugovornom odredbom o promjenjivoj kamatnoj stopi pa je i u tom svjetlu trebalo ocijeniti jesu li potrošači, ako i na načelnoj razini znaju za institut valutne klauzule, bili odnosno mogli biti svjesni ekonomskih posljedica istodobnog ugovaranja i valutne klauzule i promjenjive kamatne stope. Ustavni sud RH posebno ukazuje na činjenicu da je propust banaka da potrošače upoznaju s ekonomskim posljedicama sklapanja ugovora o kreditu koji sadrži odredbu o promjenjivoj ugovornoj kamatnoj stopi predstavljao odlučnu okolnost za ocjenu Vrhovnog suda da su ugovorne odredbe o promjenjivoj kamatnoj stopi

nerazumljive pa posljedično podliježu testu nepoštenosti, ali da tu istu okolnost, u odnosu na ugovornu odredbu o valutnoj klauzuli, Vrhovni sud nije uzeo u obzir, a nije utvrdio ni obrazložio da postoje razlozi za različiti pristup u tumačenju istog pravnog standarda odnosno da postoje razlike zbog kojih je upoznavanje potrošača s ekonomskim posljedicama bilo bitno kod ugovaranja promjenjive kamatne stope, a nebitno kod ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima.

Sukladno iznijetom, obrazlažući dio svoje ukidne odluke koji se tiče odbijanja tužiteljevog zahtjeva vezanog za pitanje povrede kolektivnih interesa i prava potrošača korisnika kredita korištenjem u potrošačkim ugovorima o kreditima nepoštene ugovorne odredbe kojom je kao valuta uz koju je vezana glavnica ugovoren švicarski franak te zahtjeva vezanog za pitanje ugovorene promjenjive kamatne stope na kredite u odnosu na osmotuženika Sberbank d.d., Ustavni sud Republike Hrvatske utvrđuje da, u smislu prava na obrazloženu sudsku odluku, razlozi kojima je sud obrazložio jasnoću i razumljivost odredaba iz ugovora o kreditu s valutnom klauzulom uz korištenje švicarskog franka, odnosno jasnoću i razumljivost te poštenost ugovornih odredaba koje se odnose na ugovorenu kamatnu stopu u ugovorima o kreditu sklopljenim s osmotuženikom Sberbank d.d. nisu dostatni, slijedom čega ocjenjuje da je tužitelju u tom dijelu presude povrijeđeno pravo na pravično suđenje zajamčeno odredbom članka 29. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“ broj: 56/90, 135/97, 113/00, 28/02, 76/10 i 5/14; dalje: Ustav RH) i odredba članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Narodne novine“ - Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99-pročišćeni tekst 8/99, 14/02 i 1/06). Uz to, Ustavni sud RH ocijenio je neobrazloženim i razlog zbog kojeg Vrhovni sud Republike Hrvatske nije prihvatio tužiteljev prijedlog za upućivanje zahtjeva sudu Europske Unije za pokretanje postupka prethodnog odlučivanja odnosno tumačenja odredbe članka 4. stavka 2. Direktive 93/13/EEZ i razlog na temelju kojeg je ocijenio da odluka suda EU u predmetu C-26/13 nije relevantna za odluku u ovoj pravnoj stvari.

Postupajući prema odredbi članka 77. stavaka 1. i 2. te članka 76. stavka 2. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu („Narodne novine“ broj: 99/99, 29/02 i 49/02), polazeći od odredbe članka 392a. ZPP-a, Vrhovni sud je ispitao pobijanu odluku u onom dijelu koji je predmet tužiteljeve revizije i u granicama razloga određenih u navedenim revizijama, rješenjem broj Revt-575/16-5 od 3. listopada 2017. tužiteljevu reviziju prihvatio, ukinuo presudu ovog suda poslovni broj Pž-7129/13-4 od 13. lipnja 2014. u točki I.1. i 2. te u točki V. izreke i u tom dijelu predmet vratio ovom sudu na ponovno suđenje.

U obrazloženju tog rješenja Vrhovni sud se prije svega osvrnuo na prijedlog tužitelja za upućivanje zahtjeva sudu Europske unije za pokretanje prethodnog postupka za tumačenje odredbe članka 4. stavka 2. Direktive 93/13/EEZ, na način da je ustrajao kod stava iznesenog u obrazloženju odluke poslovni broj Revt 249/14-2 od 9. travnja 2015. navodeći da u ovom konkretnom slučaju nema zakonskih pretpostavki koje bi opravdale podnošenje zahtjeva za prethodno odlučivanje sudu Europske unije jer sud Europske unije za to u ovom slučaju nije nadležan, s obzirom da su činjenice u glavnom postupku nastale prije datuma pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, tj. prije 1. srpnja 2013., te ponovio i svoju ocjenu iznijetu iz presude poslovni broj Revt 249/14-2 od 9. travnja 2015. da presuda suda Europske unije broj C-26/13 nije od utjecaja na primjenu prava u konkretnom predmetu, jer su u tom predmetu predmet ocjenjivanja bili jasnoća, razumljivost i poštenost ugovornih odredaba o kreditu vezano za primijenjeni kupovni – prodajni tečaj u odnosu na ugovoreni iznos kredita i

njegovo obročno vraćanje, a ne pitanje jasnoće i razumljivosti ugovornih odredaba o valutnoj klauzuli vezanoj za švicarski franak.

Zatim, polazeći od pravnog shvaćanja izraženog u ukidnoj odluci Ustavnog suda RH, procjenjujući pravilnost i zakonitost dijela drugostupanjske presude poslovni broj Pž-7129/13-4 od 13. lipnja 2014. koji je povodom revizije ukinut te u skladu s odredbom članka 392a. stavka 1. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“ broj: 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13 i 89/14; dalje: ZPP), polazeći od odredaba članka 81. stavaka 2. i 3. i članka 84. ZZP/03, odredaba članaka 96. i 99. ZZP/07 i odredbe članka 395 ZOO/94 te odredbe članka 22. ZOO/05, Vrhovni sud zaključuje da se kao odlučno za ovaj spor postavlja pitanje jesu li tužene banke kao financijske ustanove znale, odnosno po redovnom tijeku stvari mogle odnosno morale znati kakav će u budućem, ugovorenom razdoblju trajanja tih kredita biti smjer kretanja švicarskog franka i ostalih valuta uz koje su ugovoreni krediti uz primjenu valutne klauzule u smislu pitanja jesu li postojale naznake na globalnom, svjetskom planu kao i na gospodarstvu Republike Hrvatske, a koje su upućivale na postojanje okolnosti koje će izvjesno i izgledno utjecati na tečaj tih valuta prema kuni u budućem razdoblju. Ako su takve okolnosti postojale i banke za njih znale, odnosno morale znati, s obzirom da su dio svjetskog financijskog sustava, a takve informacije su uskratili klijentima pri sklapanju ugovora s valutnom klauzulom u švicarskom franku, onda bi takvo njihovo postupanje moglo utjecati na ocjenu o jasnoći i razumljivosti predmetnih ugovornih odredbi, o kojima se nije pojedinačno pregovaralo, a s tim u vezi i na ocjenu njihove (ne)poštenosti. Pritom i postupanje banaka i klijenata treba ocjenjivati u okviru objektivnih mogućnosti svakog od njih, vodeći računa i o vremenskom okviru kada su ti ugovori nastajali te o tome kakva su saznanja objektivno mogli imati sami klijenti, posebno jesu li saznanja banaka o parametrima koji utječu na formiranje tečaja mogla odnosno morala biti poznata potrošačima. Vrhovni sud navodi da u tom smislu, u primjeni odredbe članka 84. ZZP/03 odnosno 96. i 99. ZZP-a uz tumačenje tih odredaba u duhu prakse suda Europske unije, ocjena je li neka ugovorna odredba sastavljena jasno i razumljivo ovisi o tome jesu li pri sklapanju ugovora o kreditu potrošačima transparentno izložena konkretna djelovanja i učinak svih faktora koji utječu na kreditnu zaduženost, a sve uz predočenje točnih i razumljivih kriterija na temelju kojih potencijalni korisnik kredita može procijeniti ukupne ekonomske posljedice koje će za njega proizaći sklapanjem ugovora o kreditu, i to vezano za obim njegovih obveza i za iznos zaduženja za čitavo vrijeme trajanja ugovora o kreditu.

Ako ocjenom navedenih dokaza sud utvrdi da banka nije ispunila sve navedeno, odredba o valutnoj klauzuli iz ugovora o kreditu ne bi se mogla smatrati jasnom ni razumljivom, zbog čega bi bilo mjesta ispitivanju njene (ne)poštenosti, u smislu utvrđenja je li eventualni propust u postupanju bio počinjen u dobroj vjeri te je li sklapanjem takvih ugovora doista stvorena znatna neravnoteža između ugovornih stranaka.

Imajući u vidu da je Ustavni sud Republike Hrvatske u svojoj ukidnoj odluci ocijenio da ni glede jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe o promjenjivoj kamati iz ugovora o kreditu s osmotuženikom Sberbank d.d. u odluci Vrhovnog suda ni u drugostupanjskoj odluci nema dovoljno argumenata na temelju kojih bi se mogla prihvatiti osnovanost ocjene da je ta odredba jasna i razumljiva, Vrhovni sud je ukinuo drugostupanjsku presudu i u tom dijelu, s uputom da je u ponovnom postupku potrebno raspraviti te ocijeniti jesu li na temelju podataka koji su potrošačima predočeni, a odnosili su se na formiranje ugovorne zatezne kamate tijekom trajanja ugovorenog kreditnog razdoblja, potrošači objektivno mogli sagledati njeno

kretanje ubuduće ili nisu to mogli, te na temelju toga ocijeniti podliježe li ova ugovorna odredba ocjeni poštenosti ili ne.

Slijedom iznijetog, predmet ponovnog odlučivanja u ovom drugostupanjskom postupku je osnovanost podnesenih žalbi tuženika od 1.-7. protiv točaka 1.-7. izreke prvostupanjske presude u dijelu koji se odnosi na ništetnost ugovornih odredaba o valutnoj klauzuli u švicarskim francima, osnovanost žalbe osmotuženika protiv kompletne točke 8. izreke (koja obuhvaća i utvrđenje ništetnosti ugovornih odredaba o valutnoj klauzuli u švicarskim francima i utvrđenje ništetnosti ugovornih odredaba prema kojima je stopa ugovorne kamate promjenjiva prema odlukama banke), osnovanost žalbi svih tuženika protiv točke 9. izreke u dijelu u kojem im je naloženo prekinuti s takvim postupanjem, protiv točke 10. izreke kojom se svim tuženim bankama zabranjuje takvo ili slično postupanje ubuduće i protiv točke 11. izreke prvostupanjske presude kojom je tuženicima naloženo da u roku od 8 dana solidarno isplatiti tužitelju parnični trošak u iznosu od 441.875,00 kn.

Iz spisa je vidljivo da je ispunjena procesna pretpostavka za podnošenje tužbe propisana odredbom članka 132.a ZZP/09, jer je tužitelj prije pokretanja ovog postupka pisanim putem upozorio sve tuženike da će, u slučaju da ne prekinu s nedopuštenim ponašanjem, protiv njih pokrenuti sudski postupak. Stoga je tužba dopuštena.

Žalbe tuženika nisu osnovane, osim u dijelu koji se odnosi na parnični trošak.

Ispitavši prvostupanjsku presudu u točkama 1.-7. izreke u dijelu koji se odnosi na ništetnost ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u švicarskim francima, u točki 8. izreke, u točki 9. izreke u dijelu u kojem je naloženo svim tuženicima da prekinu s korištenjem ništetne ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u švicarskim francima i u točki 10. izreke kojom se tuženim bankama zabranjuje takvo ili slično postupanje ubuduće, sukladno odredbi članka 365. stavaka 1. i 2. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“ broj: 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 25/13 i 89/14; dalje u tekstu: ZPP), u granicama žalbenih razloga, pazeći po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba postupka iz članka 354. stavka 2. točaka 2., 4., 8., 9., 11., 13. i 14. tog Zakona, kao i na pravilnu primjenu materijalnog prava, ovaj sud je našao da prvostupanjski sud pri donošenju tog dijela presude nije počinio bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 11. ZPP-a, utvrdio je sve odlučne činjenice i pravilno na njih primijenio materijalno pravo.

O naknadi parničnog troška u točki 11. izreke pobijane presude odlučeno je na temelju pogrešne primjene materijalnog prava pa je presuda u tom dijelu na temelju odredbe članka 373. točke 3. ZPP-a preinačena.

Tumačeći odredbe članka 81. stavaka 2. i 3. i članka 84. ZZP/03, odredaba članaka 96. i 99. ZZP/07 u duhu prava Europske unije, njene sveopće pravne stečevine i prakse suda Europske unije te u skladu s Direktivom 93/13 EEZ, sukladno uputama Ustavnog suda RH i Vrhovnog suda RH ovaj sud je ocijenio da žalbe 1.-8. tuženika u odnosu na prvostupanjsku presudu u točkama 1.-7. izreke u dijelu koji se odnosi na ništetnost ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u švicarskim francima, u odnosu na prvostupanjsku presudu u točki 8. izreke, u točki 9. izreke u dijelu u kojem je naloženo svim tuženicima prekinuti s korištenjem ništetne ugovorne odredbe o valutnoj klauzuli u švicarskim francima i u točki 10. izreke

kojom se svim tuženicama zabranjuje takvo ili slično postupanje ubuduće nisu osnovane, pa je prvostupanjska presuda u tom dijelu sukladno odredbi članka 368. stavka 1. ZPP-a potvrđena, kako je odlučeno u točki I. izreke ove presude.

O žalbenim razlozima koji se tiču procesne legitimacije, stranačke sposobnosti, aktivne legitimacije i pravnog interesa za tužbu:

Tuženici tijekom postupka i u žalbama navode da tužitelj nema stranačku sposobnost, procesnu legitimaciju ni pravni interes za tužbu, da nema aktivnu legitimaciju, da tuženici nisu pasivno legitimirani te konačno da se postavljenim tužbenim zahtjevom ne štiti kolektivni interes nego pojedinačni interesi.

Odredbom članka 354. stavka 2. točke 8. ZPP-a propisano je da bitna povreda odredaba parničnog postupka, između ostalog, postoji uvijek ako je u postupku kao tužitelj ili tuženik sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku. Odredbom članka 77. stavka 1. ZPP-a propisano je da stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba.

Iz sadržaja žalbe i argumentacije Zagrebačke banke koja tvrdi da tužitelj nema stranačku sposobnost jer ju je izgubio stupanjem na snagu odredbe članka 502.a stavka 1. ZPP-a očito je da ona, iako izričito navodi da je tužitelj stupanjem na snagu citirane odredbe izgubio stranačku sposobnost, nije mislila na stranačku sposobnost, nego na gubitak procesne legitimacije, što je također neosnovana tvrdnja.

Budući da je stranačka sposobnost trajno svojstvo pravnih subjekata da mogu biti nositeljima prava, dužnosti i tereta što ih utvrđuje parnično pravo, koje im pripada neovisno o konkretnoj parnici ili o konkretnom materijalno pravnom odnosu, Sberbank neosnovano u žalbi ističe da je prvostupanjski sud počinio bitnu povredu odredbe članka 354. stavka 2. točke 8. ZPP-a tako što je protivno odredbi članka 131. ZPP-a (koja predviđa mogućnost pokretanja postupka za zaštitu kolektivnih interesa potrošača samo ako je osoba protiv koje se postupak pokreće postupila među ostalim i protivno odredbama članaka 30.-115. ZPP-a) meritorno odlučivao o zahtjevu koji se temelji na ponašanju tuženika koje nije moglo biti protivno odredbama članaka 30.-115. ZPP-a jer u vrijeme kad su zaključeni pojedini ugovori koji prema tvrdnji tužitelja sadrže ništetne odredbe, ZPP-a još nije bio na snazi.

Procesna legitimacija tužitelja za pokretanje i vođenje konkretne parnice temelji se ili na pravnoj normi koja određenom subjektu daje ovlast tražiti određenu zaštitu, ili na konkretnom dokazanom pravnom interesu za dobivanje povoljne presude u parnici jer će se ona povoljno odraziti na njegovu pravnu sferu. Procesna legitimacija odnosno ovlaštenje za vođenje kondemnatorne ili konstitutivne parnice ex lege priznaje se subjektima spornog građansko pravnog odnosa već na temelju same tvrdnje tužitelja da su stranke subjekti spornog pravnog odnosa, dok u slučaju pokretanja parnice deklaratornom tužbom tužitelj treba dokazati konkretan pravni interes.

U ovom slučaju tužitelj za podnošenje ove tužbe ima zakonsko ovlaštenje na temelju odredbe članka 132. stavka 2. ZPP-a i Uredbe Vlade RH o određivanju osoba ovlaštenih za pokretanje postupka radi zaštite kolektivnih interesa potrošača („Narodne novine“ broj 124/09), koja u članku 1. određuje da su osobe iz članka 2. Uredbe Vlade, između ostalog i „Potrošač“ Hrvatski savez udruga za zaštitu potrošača i Savez udruga za zaštitu potrošača

Hrvatske, radi zaštite kolektivnih interesa potrošača, ovlaštenu za pokretanje postupka pred nadležnim trgovačkim sudom. Zakon o parničnom postupku u ovom dijelu (odredba članka 502.a) primjenjuje se supsidijarno, kao opći zakonski okvir za zaštitu kolektivnih interesa. Spomenuta Uredba Vlade stupila je na snagu osmog dana nakon dana objave u „Narodnim novinama“, gdje je objavljena 16. listopada 2009., pa Zagrebačka banka neosnovano smatra da je tužitelj 1. srpnja 2013. stupanjem na snagu odredbe članka 502.a stavka 1. ZPP-a, sukladno članku 54. Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“ broj 57/11) izgubio stranačku sposobnost koju je do tada crpio iz spomenute Uredbe Vlade Republike Hrvatske. Pritom činjenica da je primjena odredbe članka 132.a ZPP/07 odredbom članka 155. ZPP/07 bila odgođena do dana prijema RH u EU, na koju ukazuje Zagrebačka banka, u ovom slučaju nije odlučna za ocjenu procesne legitimacije tužitelja s obzirom da je odredbom članka 81. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj 79/09; dalje: Izmjene ZPP/09) koje su objavljene 8. srpnja 2009. određeno je da taj Zakon i odredbe članaka 108., 112., podstavak 1.-7. i 9.-22., 114., 133. stavci 1. i 3. 134., 140. i 141. Zakona o zaštiti potrošača („Narodne novine“ broj 79/07 i 125/07) stupaju na snagu osmog dana od dana objave u „Narodnim novinama“. Odredbom članka 57. Izmjena ZPP/09, pod naslovom: „Osobe ovlaštene pokrenuti postupak za zaštitu kolektivnih interesa potrošača“ izmijenjen je članak 132. ZPP/07 tako da njegov stavak 1. glasi: „Postupak iz članka 131. stavka 1. ovog Zakona mogu tužbom za zaštitu kolektivnih interesa potrošača pokrenuti ovlaštene osobe koje imaju opravdani interes za kolektivnu zaštitu potrošača, kao što su, primjerice, udruge za zaštitu potrošača, te državna tijela nadležna za zaštitu potrošača.“ Stavak 2. glasi: „Vlada Republike Hrvatske će na prijedlog ministra nadležnog za poslove zaštite potrošača uredbom odrediti osobe ovlaštene za pokretanje postupka za zaštitu kolektivnih interesa potrošača iz članka 131. stavka 1. ovog Zakona pred nadležnim sudom iz članka 132.c ovog Zakona.“

Prema članku 81. Izmjena ZPP/09 odredba članka 57. tog Zakona stupa na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj Uniji samo u dijelu koji se odnosi na odredbu članka 132. stavaka 4. i 5., što znači da je odredba članka 132. stavaka 1., 2. i 3. stupila na snagu osmog dana od dana objave Izmjena ZPP/07 u „Narodnim novinama“, konkretno dana 16. srpnja 2009.

Kako je tužba u ovom predmetu podnesena 4. travnja 2012., tužitelj POTROŠAČ-hrvatski savez udruga za zaštitu potrošača ima pravo zahtijevati od suda utvrđenje da je određena poslovna praksa koju provode tuženici nepoštena te da se provođenje takve prakse odnosno korištenje ništetnih odredaba, jer su time povrijeđena prava i interesi potrošača u Republici Hrvatskoj ili u nekoj državi članici Europske unije, zabrani, sve u smislu ZPP/07.

Tužitelj, koji je kao udruga potrošača ovlašten pokretati sudske postupke radi zaštite kolektivnih interesa i prava potrošača, ima procesnu legitimaciju za vođenje ovog postupka već na temelju same tvrdnje da su povrijeđena kolektivna prava i interesi potrošača te je njegov zahtjev u tom smislu dopušten.

O žalbenim razlozima koji se odnose na povrede parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 6. ZPP-a:

Tuženici tvrde da im je onemogućeno raspravljanje pred sudom tako što je prvostupanjski sud tijekom postupka odbio njihove dokazne prijedloge, čime da je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 6. ZPP-a.

Iz spisa je vidljivo da su na okolnosti uzroka euroizacije u Republici Hrvatskoj i posljedica na kreditnu politiku banaka odnosno ugovaranja kreditnih plasmana uz valutnu klauzulu, na okolnost uzročno-posljedične veze između raspoloživih izvora sredstava i kreditnih plasmana banaka u smislu valutne izloženosti, čimbenika o kojima ovisi kretanje promjenjive kamate pri dugoročnom potrošačkom kreditiranju te o stajalištima i potencijalnim mjerama HNB-a u odnosu na kreditiranje u kunskoj protuvrijednosti CHF i ugovaranju promjenjive kamate u potrošačkim kreditima u relevantnom razdoblju Zagrebačka banka, OTP banka i Splitska banka predložile saslušanje dr. sc. Željka Rohatinskog, guvernera Hrvatske narodne banke u razdoblju od 2000. do 2012. godine. Taj dokazni prijedlog sud je odbio s obrazloženjem da to nije potrebno jer ima podatke od HNB-a i stručna pitanja su raspravljena u mjeri u kojoj je to bilo potrebno.

Ovaj sud prihvaća obrazloženje odbijanja prijedloga za saslušanje dr. sc. Željka Rohatinskog kao svjedoka radi utvrđivanja okolnosti vezanih za uzrok eurizacije u Republici Hrvatskoj i posljedice koje su iz toga proizašle za kreditnu politiku banaka te mjere koje je HNB poduzimala, prema kojem provođenje tog dokaza nije potrebno jer se o okolnostima radi čijeg utvrđenja se predlaže njegovo saslušanje dopisom od 7. lipnja 2013. izjasnila HNB, uz dostavu podataka koje ni jedna od stranaka nije osporila (list 2534.-2544. spisa). Neosnovano OTP banka ukazuje da je pribavljanjem tog dokaza od Hrvatske narodne banke, s obzirom na to da ni jedna od stranaka nije to predložila, sud nepravilno primijenio odredbe članka 219. stavka 1. i članka 220. stavka 2. ZPP-a, jer je iz spisa vidljivo da je provođenje dokaza upitom na HNB radi utvrđenja upravo tih činjenica tužitelj predložio već u tužbi.

Tuženici su radi dokazivanja činjenice da nisu uz nedostatne informacije svjesno i namjerno putem svojih službenika navodili potrošače na sklapanje ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima predlagali saslušanje svojih djelatnika, osobnih bankara koji su komunicirali s potrošačima u vezi zaključivanja potrošačkih ugovora i potrošača koji su sklopili ugovore o kreditu s valutnom klauzulom u eurima. Prvostupanjski sud je na ročištu 18. lipnja 2013., na kojem je ujedno i zaključio glavnu raspravu, sve ove prijedloge odbio rješenjem u čijem obrazloženju je naveo razloge odbijanja.

Dokazivanje obuhvaća sve činjenice koje su važne za donošenje odluke (članak 220. stavak 1. ZPP-a). Koje će od predloženih dokaza izvesti radi utvrđivanja odlučnih činjenica odlučuje sud (članak 220. stavak 2. ZPP-a). Ne treba dokazivati činjenice koje je stranka priznala pred sudom u tijeku parnice (članak 221. stavak 1. ZPP-a). Stoga okolnost da sud nije prihvatio određene dokazne prijedloge sama po sebi ne znači da je stranka onemogućena u raspravljanju.

U konkretnom slučaju, činjenica da osobni bankari postupaju prema uputama banke, te da su tuženici putem osobnih bankara pojedinačnim potrošačima nudili sklapanje ugovora i s valutnom klauzulom u švicarskim francima i u eurima, ili bez valutne klauzule, u kunama, ukoliko su ocijenili da su za to kreditno sposobni, nije među strankama sporna.

Tuženik Addiko bank (u tužbi Hypo banka) uskraćivanje mogućnosti raspravljanja pred sudom vidi i u postupanju prvostupanjskog suda kad mu je, nakon učestalog izbjegavanja svjedoka Ivane Cigrovski odgovoriti na pitanje je li od banke dobila i ponudu za sklapanje ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u EUR-ima, zabranjeno postavljanje tog i daljnjih pitanja s obrazloženjem da se radi o iscrpljivanju svjedoka. Smatra da bi odgovor na to pitanje i daljnji iskaz tog svjedoka o odlučnim činjenicama mogao utjecati na pravilno utvrđenje činjeničnog stanja.

Iz spisa je vidljivo da je posljednje pitanje na koje je svjedok Ivana Cigrovski na ročištu za glavnu raspravu 13. ožujka 2013. odgovorila bilo je li članica udruge Franak, na koje pitanje je odgovorila potvrdno (iskaz na listu 1477.-1481. spisa). Punomoćnici Addiko bank nakon toga su naveli da žele postavljati svjedoku daljnja pitanja, na što je sud donio rješenje kojim to nije dopustio s obrazloženjem da je činjenično stanje u dovoljnoj mjeri utvrđeno uz navod da se svjedoka ne može u tom obliku iscrpljivati unedogled, tim više što će činjenično stanje u ovom predmetu u daljnjem tijeku postupka također biti utvrđivano na više različitih načina. Prije posljednjeg pitanja o članstvu u udruzi Franak Addiko bank je Ivani Cigrovski postavio više pitanja na koja je ona odgovarala, pa je tako odgovorila i na pitanje je li njoj odnosno njenom bivšem suprugu banka nudila kredit vezan uz eure tako da je navela da je imala čitavu hrpu različitih letaka, a bilo joj je poznato da je u vrijeme odobravanja kredita razlika u mjesečnom anuitetu između kredita vezanog uz švicarske franke i kredita vezanog uz eure bila oko 300,00 kn pri čemu je anuitet u švicarskim francima bio niži, te kako je u tom ugovoru bila niža kamatna stopa, odlučila se za varijantu kredita vezanu uz švicarske franke. Nakon što je prvostupanjski sud rješenjem otklonio mogućnost daljnjeg ispitivanja, Addiko bank je naveo da činjenično stanje glede promjenjivosti kamatne stope i činjenica poznavanja uvjeta i sadržaja ugovora nisu uopće dotaknuti. No iz iskaza Ivane Cigrovski je vidljivo da je kredit zapravo bio odobren njezinom bivšem suprugu te ga je ona nakon razvoda nastavila otplaćivati. Proceduru obilaženja banaka i prikupljanja dokumentacije obavila je ona sama te je napomenula da joj tada nitko nije dao neka posebna upozorenja o promjenjivosti kamatne stope te su je obavijesti o promjenama kamatnih stopa svaki put šokirale.

Dakle, Ivana Cigrovski je odgovorila na pitanje o ponudama kredita i na pitanje o promjenjivoj kamatnoj stopi odnosno Addiko banci je bilo omogućeno neposredno postavljanje pitanja svjedoku u smislu odredbe članka 302. stavka 2. ZPP-a. Iz zapisnika je vidljivo da je na ročištu 13. ožujka 2013. svjedok odgovorio na sva postavljena pitanja, a žalitelj nije niti naveo koja pitanja je svjedoku još namjeravao postaviti. Slijedom navedenog, žalitelj neosnovano tvrdi da mu je na opisani način onemogućeno raspravljanje.

Raiffeisenbank smatra da je neosnovano odbijen njegov prijedlog za provođenje dokaza za saslušanje javnih bilježnika koji su solemnizirali pojedine ugovore o kreditu, radi dokazivanja činjenice da su upozoravali korisnike kredita na sadržaj ugovora koji potpisuju i na posljedice davanja izjave da sadržaj ugovora odgovara njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji, što bi značilo da su stranke sve odredbe ugovora razumjele.

U vezi tog dokaznog prijedloga treba napomenuti da je saslušanje javnih bilježnika predložio i tužitelj, podneskom od 29. lipnja 2012. (list 578.-585. spisa), radi utvrđenja na što su točno javni bilježnici upozoravali stranke, kako bi dokazao istinitost svoje tvrdnje da potrošači prilikom solemnizacije ugovora o kreditu od strane javnih bilježnika nisu bili upozoreni na potencijalno nejasne i štetne ugovorne odredbe.

Već je navedeno da prema odredbi članka 59. stavka 2. Zakona o javnom bilježništvu javni bilježnik privatnu ispravu ispituje u skladu s odredbama članaka 34., 57. i 58. tog Zakona i ako za to ne nađe zapreke potvrdit će je (solemnizirati). Odredbom članka 57. ZJB-a propisano je da pri sastavljanju javnobilježničkog akta javni bilježnik mora, ako je to moguće, ispitati jesu li su stranke ovlaštene i sposobne za poduzimanje i sklapanje posla, objasniti strankama smisao i posljedice posla i uvjeriti se o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji. Javni bilježnik će izjave sudionika potpuno jasno i određeno sastaviti pismeno i onda sam pročitati strankama i neposrednim pitanjima uvjeriti se da li sadržaj javnobilježničkog akta odgovara volji stranaka. Prilozi će se uvijek pročitati, osim ako se stranke ne odreknu tog prava i izjave da su upoznate s njihovim sadržajem, što mora biti utvrđeno u javnobilježničkom aktu. Prema odredbi članka 58. ZJB-a ako stranke žele da se u javnobilježnički akt unesu nejasne, nerazgovjetne ili dvosmislene izjave, koje bi mogle dati povoda sporovima, ili koje ne bi bile pravno valjane ili bi se mogle pobijati, ili ne bi imale namjeravani učinak, ili bi se opravdano moglo smatrati da im je svrha da se koja od stranaka ošteti, javni će bilježnik upozoriti na to sudionike i dati im odgovarajuće pouke. Ako oni ipak ostanu kod tih izjava, unijet će ih u javnobilježnički akt, ali će u tom aktu posebno napomenuti da je stranke upozorio na posljedice takvih izjava.

Iz citiranih odredaba proizlazi da, ako korisnik kredita izjavi da mu ugovor kojeg je podnio na solemnizaciju nije jasan odnosno da ga ne razumije, javni bilježnik ugovor neće solemnizirati. Stoga, javne bilježnike u ovom postupku nije potrebno saslušavati na okolnost da su potrošačima korisnicima kredita u švicarskim francima objasnili smisao i posljedice ugovora i uvjerali se o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji jer su svi ugovori o kreditu o kojima je riječ, koji su inače privatne isprave, solemnizirani, što znači da za njih vrijedi presumpcija istinitosti dok se ne dokaže suprotno.

No, to sve nije odlučno za ocjenu jesu li su ugovorne odredbe ništetne jer su one, ako su ništetne, takve od kad su ugovorene i jer se u ovom postupku ocjenjuje jesu li razumljive prosječnom, a ne pojedinačnom potrošaču.

Prema tome, prvostupanjski sud nije počinio bitne povrede odredaba parničnog postupka opisane u članku 354. stavku 2. točke 6. ZPP-a na koje tuženici ukazuju.

O žalbenim razlozima postojanja nedostataka iz članka 354. stavka 2. točke 11. ZPP-a zbog kojih se presuda ne može ispitati:

Svi tuženici ukazuju na postojanje niza nedostataka zbog kojih se pobijana presuda ne može ispitati.

Odredba članka 354. stavka 2. točke 11. ZPP-a određuje da bitna povreda odredaba parničnog postupka postoji uvijek ako presuda ima nedostataka zbog kojih se ne može ispitati, a osobito ako je izreka presude nerazumljiva, ako proturječi sama sebi ili razlozima presude, ili ako presuda nema uopće razloga, ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama, ili su ti razlozi nejasni ili proturječni, ili ako o odlučnim činjenicama postoji proturječnost između onoga što se u razlozima presude navodi o sadržaju isprava ili zapisnika o iskazima danim u postupku i samih tih isprava ili zapisnika.

Presuda u pobijanom dijelu nije proturiječna i nerazumljiva. Iako presuda sadrži razmišljanja i stavove uređujućeg suca (kako to navode tuženici) o pitanjima o kojima ne ovisi odluka u ovom sporu, izvedene dokaze sud je pravilno ocijenio, pravilno je utvrdio sve odlučne činjenice za donošenje na zakonu utemeljene presude i na njih pravilno primijenio materijalno pravo.

Iako se u obrazloženju pobijane presude prvostupanjski sud bavio pitanjima koja nisu relevantna za odluku o postavljenom tužbenom zahtjevu te je razmatrao i činjenice koje stranke nisu iznijele, na što ukazuju svi tuženici, to nije utjecalo na donošenje zakonite i pravilne presude. Obrazloženje pobijane presude sadrži sve što je potrebno, a to su potrebne obavijesti o subjektivnim i objektivnim elementima spora i o razlozima zbog kojih je sud donio odluku sadržanu u izreci presude. Izloženi su zahtjevi tužitelja o kojima ovisi predmet i granice raspravljanja i odlučivanja, sud je naveo činjenice na kojima tužitelj zasniva svoj tužbeni zahtjev, a navedeni su i dokazi koje su stranke predložile i koji su izvedeni. Radnje koje su poduzete tijekom postupka su više nego detaljno opisane, a stavovi suda i njegove odluke o pitanjima o kojima je odlučivao tijekom parnice su također obrazloženi vrlo detaljno. Prvostupanjski sud se izjasnio i o stavovima stranaka o pravnoj osnovi spora, a naveo je i koje je odredbe materijalnog prava primijenio odlučujući o zahtjevima stranaka. Istina je da je obrazloženje ove presude neuobičajeno opširno i doista je prvostupanjski sud u dijelu svog obrazloženja spominjao isprave o kojima se nije raspravljalo, kao što su studija MMF-a iz ožujka 1997., stavovi raznih teoretičara i razne odluke stranih sudova koje nije predložila niti jedna od stranaka niti su dio sudskog spisa niti su primjenjivi na ovaj postupak jer potječu iz različitih pravnih sistema stranih zemalja. Međutim, sveukupna činjenična građa kojom se sud koristio nije reducirana na činjenice utvrđene iz navedenih isprava i svjedočenja članova udruge Franak, kako tvrde tuženici, nego je bitne činjenice sud utvrdio iz drugih dokaza i isprava koje su priložene spisu, što je sve detaljno obrazložio. Razmišljanja suda o svjetskoj i domaćoj financijskoj situaciji i krizi vezano za korištenje nepoštenih ugovornih odredaba koje su predmet spora koja se iznose u velikom dijelu obrazloženja pobijane presude nisu razlog zbog kojeg se pobijana presuda ne bi mogla ispitati.

Izreka presude nije nerazumljiva, niti je sama presuda kontradiktorna iz razloga što sud nije razjasnio nastavlja li se li se nedopušteno postupanje banaka i dalje, jer je jasno da se nepoštene ugovorne odredbe koje su predmet spora koriste sve dok su na snazi ugovori čiji su one sadržaj, s tim da su ništetne ex tunc, od tada kad su nastale i postale sastavni dio ugovora. Stoga je nebitno da su tuženici još 2008. prestali sklapati takve ugovore.

Nisu osnovani navodi tuženika da zapisnici s ročišta za glavnu raspravu ne odgovaraju onome što se na ročištima stvarno govorilo, nego da se ono što se stvarno zbivalo moglo pročitati tek u medijima koji su ovaj postupak pratili, jer je iz spisa vidljivo da su sve zapisnike na njihovom kraju svi tuženici uredno potpisali. Zapisnik s ročišta je javna isprava pa se istinitost onoga što se u njemu potvrđuje ili određuje pretpostavlja (članak 230. stavak 1. ZPP-a).

Slijedom iznijetog, prvostupanjski sud nije počinio ni bitne povrede odredaba parničnog postupka opisane u članku 354. stavcima 1. i 2. točki 11. ZPP-a na koje ukazuju tuženici.

O žalbenim razlozima koji se odnose na tužbeni zahtjev:

Tuženici neosnovano smatraju da tužbeni zahtjev, onako kako je postavljen, nije jasan ni određen, iz razloga što tužitelj nije za svakog pojedinog tužitelja posebno citirao ugovorne odredbe za koje smatra da su ništetne. Po ocjeni ovog suda iz izreke pobijane presude sadržajno je potpuno jasno koje su ugovorne odredbe, odnosno koji dio ugovornih odredbi je predmet tužbenog zahtjeva.

Osim toga, treba naglasiti da iz odredbe članka 136. ZZP/07 kojom se definira sadržaj sudske odluke u slučaju ocjene da su pojedine ugovorne odredbe nepoštene ne proizlazi obveza suda u izreci presude kojom se prihvaća tužbeni zahtjev citirati ugovorne odredbe, nego opisno definirati čin kojim je povreda počinjena, što je u prvostupanjskoj presudi i učinjeno, u skladu s postavljenim tužbenim zahtjevom.

U trenutku podnošenja tužbe u ovom postupku, 4. travnja 2012., na snazi je bio ZZP/07 – „Narodne novine“ broj 79/07 i 125/07, uz Izmjene 79/09 i 89/09 (dalje u tekstu: ZZP/07). Prema odredbama tog Zakona zaštita kolektivnih interesa i prava potrošača dijeli se na dvije osnovne kategorije: pod naslovom II. PRODAJA PROIZVODA I PRUŽANJE USLUGA, u glavi XI. NEPOŠTENE ODREDBE U POTROŠAČKIM UGOVORIMA u člancima 96.-102. određen je pojam i posljedice nepoštenosti ugovorne odredbe, a pod naslovom III. NEPOŠTENA POSLOVNA PRAKSA u člancima 107.-115. razrađuje se pojam nepoštene poslovne prakse.

ZZP/07 u glavi II. dijela V. ZAŠTITA KOLEKTIVNIH INTERESA POTROŠAČA pod naslovom: TUŽBA ZA ZAŠTITU KOLEKTIVNIH INTERESA POTROŠAČA, u članku 131. određuje da svaka ovlaštena osoba ima pravo pokrenuti postupak za zaštitu kolektivnog interesa potrošača protiv osobe čije je postupanje, između ostalog, u suprotnosti s odredbama članka 30.-115. ZZP/07 (što obuhvaća i odredbe o potrošačkom zajmu).

Odredbom članka 136. ZZP/07 propisano je da će sud, ako utvrdi da je tužbeni zahtjev osnovan, odlukom:

- 1.) utvrditi čin povrede propisa o zaštiti potrošača iz članka 131. stavka 1. tog Zakona i precizno ga definirati,
- 2.) narediti tuženiku da prekine s postupanjem koje je protivno propisima o zaštiti potrošača iz članka 131. stavka 1. tog Zakona, te narediti mu da ukoliko je to moguće, usvoji mjere koje su potrebne za uklanjanje štetnih posljedica koje su nastale zbog njegovog protupravnog ponašanja i
- 3.) zabraniti mu takvo ili slično ponašanje ubuduće.

Izreka pobijane presude strukturirana je na isti način kao i tužbeni zahtjev, i to tako da je u točkama od 1.-8., u bitnom, utvrđeno da je svaki pojedini tuženik povrijedio kolektivne interese i prava potrošača koristeći u ugovorima o potrošačkom kreditiranju koje je zaključio u određenom razdoblju nepoštene odredbe o valutnoj klauzuli za koju je vezana glavnica u švicarskim francima, a da prije zaključenja i u vrijeme zaključenja predmetnih ugovora kao trgovac nije potrošače u cijelosti informirao o svim potrebnim parametrima bitnim za donošenje valjane odluke utemeljene na potpunoj obavijesti, a tijekom pregovora i u svezi zaključenja predmetnih ugovora, i koristeći u ugovorima o kreditu odredbe u kojima je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom tuženika, pri čemu povreda korištenjem ugovorne odredbe da je

kamatna stopa promjenjiva sukladno odluci banke traje i nadalje. U točki 9. naloženo je svim tuženicima prekinuti s gore opisanim postupanjem, a u točki 10. izreke presude zabranjeno im je takvo postupanje i za ubuduće. U drugom dijelu točke 9. izreke presude tuženicima je naloženo da u roku od 60 dana ponude potrošačima izmjenu ugovorne odredbe kojom je određeno da je iznos glavnice kreditne obveze vezan uz valutu švicarski franak, a kamatna stopa promjenljiva, jer će u suprotnom njihovu ponudu zamijeniti ova presuda, dok je u točki 11. izreke presude odlučeno o parničnom trošku.

Budući da ZZP/07 izričito propisuje kako treba glasiti odluka suda ako utvrdi da je tužbeni zahtjev osnovan, a odredba članka 338. stavka 3. ZPP-a propisuje da izreka presude sadrži odluku suda o prihvatanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih traženja, logičan i jedini mogući zaključak je da i tužbeni zahtjev treba glasiti onako kako je propisano da treba glasiti i odluka suda.

Budući da tužbeni zahtjev i izreka presude glase upravo tako kako nalaže zakon, prigovori tuženika nisu osnovani.

O aktivnoj i pasivnoj legitimaciji:

Raiffeisenbank tvrdi da su povrede koje su predmet tužbenog zahtjeva prestale prije nego što je tužbeni zahtjev podnesen, jer su prestali sklapati ugovore koji sadrže ugovorne odredbe koje su predmet spora.

Kako su predmet ovog spora nepoštene ugovorne odredbe unaprijed sastavljenih standardnih ugovora od korištenja kojih se preventivno štite svi potencijalni potrošači, dakle posredno i oni pojedinci koji još nisu sklopili takav ugovor, a ugovorne odredbe se koriste dok je na snazi ugovor, s obzirom na to da niti jedan od tuženika do zaključenja glavne rasprave nije naveo da sporne odredbe više ne koristi, takva tvrdnja nema uporište u utvrđenim činjenicama.

PBZ ističe da s obzirom da je ugovor kojeg je tužitelj dostavio uz tužbu sklopljen 2006. dok je bio na snazi ZZP/03, PBZ nije pasivno legitimiran jer u vrijeme sklapanja tog ugovora nije mogao postupati u suprotnosti s odredbama članaka 30.-115. ZZP/07 jer tada taj Zakon još nije bio donesen. Erste banka iz istog razloga smatra i da tužitelju nedostaje aktivna legitimacija u odnosu na ugovore sklopljene do 7. kolovoza 2007., uz napomenu da je člankom 131. ZZP/07 predviđena mogućnost podizanja tužbe za zaštitu kolektivnih interesa potrošača isključivo u slučaju postupanja protivno odredbama ZZP/07 koji je stupio na snagu 7. kolovoza 2007. Sberbank u žalbi ističe da je sud počinio bitnu povredu odredbe članka 354. stavka 2. točke 8. ZPP-a iz razloga što je prema odredbi članka 131. ZZP/07 predviđena mogućnost pokretanja postupka za zaštitu kolektivnih interesa potrošača samo ako je osoba protiv koje se postupak pokreće postupila između ostalog i protivno odredbama članaka 30.-115. ZZP/07, a nije dopušteno pokretanje takvog postupka i u slučaju da je ta osoba postupala u suprotnosti s odredbama ZZP/03.

Pitanje vremenskog važenja ZZP/07 tijekom postupka problematizirali su uz slične argumente i ostali tuženici.

Aktivna legitimacija tužitelja temelji se na odredbi članka 131. ZZP/07, a tužitelj je aktivno legitimiran pokrenuti ovaj postupak na temelju Uredbe Vlade RH iz 2009.

Tužba je u ovom postupku podnijeta 4. travnja 2012., u vrijeme kad su na snazi bile odredbe ZZP/07 na temelju ovlaštenja iz članka 131. ZZP/07. i Uredbe Vlade RH iz 2009. koja tužitelju daje aktivnu legitimaciju za njeno podnošenje.

Protupravnost određenog ponašanja se procjenjuje prema odredbama zakona koji je na snazi u vrijeme kad je povreda počinjena, a povreda korištenjem odredaba koje su ništetne ex tunc traje od početka tj. od sklapanja ugovora koji sadrži te odredbe i čitavo vrijeme dok se ništetne odredbe koriste. Uz to, ZZP/03 i ZZP/07 imaju isti pojam nepoštene ugovorne odredbe, a nesporno je da se odredbe koje su u izreci presude precizirane koriste čitavo vrijeme od kad su ugovorene, pa i u vrijeme zaključenja glavne rasprave u ovom predmetu, dakle povreda traje, pa je u tom smislu, budući da se povreda ne sastoji u činu sklapanja pojedinog ugovora nego u korištenju određenih nepoštenih ugovornih odredaba, pa i u samom predlaganju standardnih ugovora koji sadrže sporne odredbe, potpuno nebitno je li pojedini ugovor pojedinog tuženika sklopljen u vrijeme dok je bio na snazi ZZP/ 03 ili ZZP/07 ili nije uopće sklopljen, nego ga je banka samo nudila.

Prvostupanjski sud je u obrazloženju presude pravilno ocijenio da se na materijalno pravne odnose primjenjuju odredbe onog zakona koji je vrijedio u trenutku kad je povreda prava potrošača počinjena, konkretno onaj zakon koji je vrijedio u času kad tužitelj tvrdi da su tuženici povrijedili kolektivne interese potrošača, dok se valjanost procesnih radnji pa tako i tužbe prosuđuje po zakonu koji vrijedi u vrijeme poduzimanja procesne radnje.

Prema tome, neosnovane su tvrdnje tuženika da zbog navedenih razloga nisu pasivno legitimirani u ovom sporu.

O žalbenim razlozima koji se odnose na interes za tužbu i na osporavanje da je tužba usmjerena na zaštitu kolektivnog interesa potrošača:

Erste banka, Raiffaisenbank, Hypo banka i Splitska banka smatraju da tužbu treba odbaciti jer tužitelj u tužbi ne zastupa kolektivni interes potrošača, nego pojedinačne interese.

Ovlaštenje za podnošenje deklaratorne tužbe za zaštitu kolektivnog interesa temelji se na zakonu, pa postojanje pravnog interesa ne treba dokazivati. U odnosu na kondemnatorni dio tužbe, postojanje pravnog interesa također ne treba dokazivati, jer, pod pretpostavkom da su kolektivna prava povrijeđena, a nema pravomoćne odluke o tome niti je u tijeku parnični postupak o istoj stvari, nema drugog dopuštenog načina za zaštitu prava osim obraćanja sudu.

Od odgovora na pitanje jesu li ponašanjem tuženika koje je predmet tužbenog zahtjeva povrijeđena kolektivna prava potrošača, ovisi odluka suda o osnovanosti tužbenog zahtjeva, a ne odluka o dopuštenosti tužbe. Sud u ovom slučaju mora razmotriti zahtjev tužitelja koji je zakonom ovlašten podnijeti tužbu radi zaštite kolektivnih interesa već zbog same činjenice da on tvrdi da su kolektivna prava povrijeđena ili ugrožena.

Upravo zbog toga što se ne radi o pojedinačnom interesu nego o interesu svih potrošača kao društvene grupe, dakle o svojevrsnom javnom interesu, tužbu za zaštitu kolektivnih interesa potrošača, i to neovisno o tome jesu li konkretna prava pojedinih

potrošača doista povrijeđena, ovlaštena je pokrenuti samo osoba koja je osnovana radi zaštite tih interesa, u konkretnom slučaju tužitelj, a ne pojedini potrošač.

Osim toga, povreda pravila o pravnom interesu nije po zakonu razlog apsolutne ništavosti te se zbog povrede pravila o pravnom interesu ne mogu s uspjehom podnositi pravni lijekovi (VSH Gzz-65/82 – PSP 22/159). U fazi odlučivanja o pravnim lijekovima, ako istovremeno postoje i razlozi za odbacivanje i razlozi za odbijanje tužbenog zahtjeva treba odlučiti o osnovanosti zahtjeva, jer to strankama pruža jaču zaštitu.

Što se tiče tvrdnje da tužitelj u tužbi kojom je pokrenut ovaj postupak ne zastupa kolektivni interes potrošača, nego samo pojedinačne interese onih potrošača koji su sklopili ugovore o potrošačkom kreditiranju koji sadrže ugovorne odredbe kojima je ugovorena valuta uz koju je vezana glavnica švicarski franak, prvostupanjski sud je pravilno ocijenio da se ovaj postupak vodi radi zaštite kolektivnih interesa svih potrošača, a ne samo onih koji su sklopili ugovore o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima. Nepošteno ponašanje trgovca – ovdje korištenje nepoštenih ugovornih odredaba u standardnim ugovorima usmjereno je prema svim potrošačima, dakle i prema onima koji takav ugovor nisu sklopili, ali bi ga mogli sklopiti. U tome se i razlikuje pravni interes za zaštitu kolektivnog interesa i za zaštitu pojedinačnog interesa. Konačno, predmet zaštite su dijelovi ugovornih odredaba potrošačkih ugovora o predmetu i cijeni: kojima je glavnica kredita vezana uz valutu švicarski franak i kojima je ugovorna kamata promjenjiva prema odluci banke. Odredba prema kojoj je ugovorna kamata promjenjiva prema odluci banke već je utvrđena nepoštenom odnosno ništetnom, i to u svim ugovorima o potrošačkom kreditiranju, a ne samo u ugovorima s valutnom klauzulom u švicarskim francima.

Smisao kolektivne zaštite je generalno onemogućavanje trgovaca da u formalnim ugovorima koriste nepoštene ugovorne odredbe – sada i ubuduće, dakle i preventivno. U tom smislu tužbeni zahtjev sadrži i nalog tuženicima da prekinu s korištenjem predmetnih odredaba i zabranu takvog i sličnog postupanja ubuduće. Tako se, iako indirektno i posredno, štite se i pojedinačna prava i interesi potrošača.

O žalbenom razlogu da je tužba nedopuštena jer predmet tužbenog zahtjeva nisu odredbe potrošačkih ugovora:

Navod Zagrebačke banke da članak 2. stavak 2. točka a. i b. Direktive Europskog parlamenta i Vijeća 87/102/EEZ od 22. prosinca 1986. o ugovorima o kreditiranju potrošača (dalje u tekstu: Direktiva 87/102/EEZ) od primjene Direktive 87/102/EEZ izričito isključuje ugovore radi kupnje nekretnina ili ugovore kod kojih je vraćanje duga osigurano založnim pravom na nekretninama je točan, no iz te tvrdnje ne proizlazi da takvi ugovori nisu ugovori o kreditiranju potrošača, što također tvrdi Zagrebačka banka. U izreci presude jasno je naznačeno da se radi o ugovorima o potrošačkom kreditiranju.

Direktiva Vijeća 87/102/EEZ regulira pitanje povezanih ugovora kad se potrošač s jedne strane nalazi u ugovornom odnosu s prodavateljem robe ili pružateljem usluga, a s druge strane s davateljem kredita u slučaju kad je kupnja određene robe ili usluge financirana od treće osobe-kreditora, koja usko surađuje s prodavateljem. Često je poslovna suradnja između kreditora i prodavatelja robe ili pružatelja usluga tako jaka da jasno ukazuje na postojanje jedinstvenog gospodarskog pothvata, a njegova podjela na dva samostalna ugovora

dovodi do značajnog povišenja rizika i s time povezanom opasnosti za potrošača, čiji položaj se štiti propisivanjem odredbe članka 11. Direktive 87/102/EEZ o potrošačkom kreditu.

Kako se u ovom sporu radi upravo o kreditima za kupnju nekretnina na koje se ova Direktiva inače ne primjenjuje, bilo da se radi o potrošačkim, bilo o drugim ugovorima, opisani prigovor Zagrebačke banke u ovom postupku nije osnovan.

Osim toga, Vrhovni sud Republike Hrvatske je u svojoj presudi poslovni broj Revt-249/14-2 od 9. travnja 2015. jasno naveo da se prigovori pojedinih tuženika kojima se bave pitanjem jesu li ugovori o potrošačkom zajmu, a radi nabave nekretnine imali karakter potrošačkih ugovora i time bili obuhvaćeni zaštitom u smislu odredbi ZPP-a, a kod činjenice da su ove odredbe prestale važiti 1. siječnja 2011. na temelju odredbe članka 29. stavka 3. Zakona o potrošačkom kreditiranju („Narodne novine“ broj 75/09) što znači da nisu ni bile relevantne u vrijeme donošenja prvostupanjske presude, a ni kasnije, neosnovani.

O žalbenom razlogu da tužbeni zahtjev nije razumljiv i da ne ispunjava pretpostavke iz članka 106. stavka 2. ZPP-a:

Tužene banke tvrde da je tužbeni zahtjev u dijelu koji se odnosi na odredbe kojima se glavnica kredita veže za švicarski franak nejasan i nerazumljiv iz razloga što se u tužbenom zahtjevu sporne ugovorne odredbe ne citiraju pojedinačno za svaku banku točno onako kako glase, što je dovelo do nerazumljivosti presude, nefunkcionalnosti pružene zaštite sa stajališta zaštite kolektivnih interesa potrošača kao i do pravne nesigurnosti, a što će, po mišljenju žalitelja, u pojedinačnim parnicama izazvati dvojbe i različite stavove sudaca.

S obzirom da u ovom sporu predmet tužbenog zahtjeva nije utvrđenje ništetnosti odredbe nekog pojedinačnog ugovora sklopljenog između tuženika i točno određenog potrošača, nego utvrđenje da je svaki pojedini tuženik u određenom razdoblju koristio i da još uvijek koristi ugovorne odredbe u kojima je kao zaštitna klauzula ugovorena valutna klauzula kojom je glavnica vezana za švicarski franak, koje su ništetne te nalog da ih tuženici prestanu koristiti i zabrana takvog ili sličnog postupanja ubuduće, tužbeni zahtjev je potpuno jasan, razumljiv i dovoljno određen. Iz izreke pobijane presude jasno je da ništetnost obuhvaća dio svake ugovorne odredbe u ugovorima o potrošačkom kreditiranju-ugovorima o kreditima svakog pojedinog tuženika iz kojeg proizlazi da je glavnica vezana uz valutu švicarski franak. Zbog opisane formulacije tužbenog zahtjeva koja obuhvaća upravo ono što sadržajno čini dio osporavanih ugovornih odredaba, pobijana presuda nije nerazumljiva, pružena zaštita sa stajališta zaštite kolektivnih interesa potrošača je funkcionalna, a kako je jasno da su predmet izreke dijelovi svih odredbi kojima je ugovorena valuta uz koju je vezana glavnica švicarski franak i na koje to utječe, po mišljenju ovog suda, u eventualnim pojedinačnim parnicama u tom pogledu i zbog toga ne bi trebalo biti nikakvih dvojbi, različitih stavova sudaca ni bilo kakve pravne nesigurnosti.

Konačno, formulacija dijela tužbenog zahtjeva usmjerenog na utvrđenje da je svaka pojedina banka u ugovorima o potrošačkom kreditiranju-ugovorima o kreditima koristila ugovorne odredbe kojima je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima o kreditima promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom pojedine banke i drugim internim aktima banke, o čemu su se izjasnili i Vrhovni sud i Ustavni sud Republike Hrvatske, također ne predstavlja citat odnosno prijepis sadržaja ugovornih

odredaba, nego se svodi upravo na bitan sadržaj odredaba o kamatnoj stopi. Kako ni odredbe ugovora svake pojedine tužene banke o promjenjivoj kamati nisu precizirane onako kako glase, to nije bila smetnja za meritorno odlučivanje u žalbenom postupku, a 1.-7. tuženici u tom dijelu nisu uspjeli ni s uložnim revizijama.

Tuženici neosnovano smatraju i da je u tužbenom zahtjevu, da bi u smislu odredbe članka 106. stavka 2. ZPP-a bio dovoljno razumljiv i određen, pa tako i u izreci presude, trebalo decidirano navesti koje su informacije u tom smislu banke propustile dati potrošačima.

Odredbom članka 338. stavka 3. ZPP-a propisano je da izreka presude sadrži odluku suda o prihvaćanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih traženja te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja. Činjenice koje je sud utvrđivao, pa tako i o kojim se informacijama u ovom slučaju radi, iznose se u obrazloženju presude (članak 338. stavak 4. ZPP-a).

Stoga ovaj sud smatra da je tužbeni zahtjev i u dijelu koji se odnosi na utvrđenje ništetnosti ugovornih odredaba o valutnoj klauzuli u švicarskim francima jasan i da se o njemu može odlučiti. Razlozi za odluku da su odredbe ništetne predmet su obrazloženja, a ne izreke presude.

O žalbenim razlozima koji se odnose na dio tužbenog zahtjeva kojim se utvrđuju ništetnima ugovorne odredbe u dijelu kojim se glavnica kredita valutnom klauzulom veže uz valutu švicarski franak:

O prigovoru zastare

Tuženik Erste banka je u podnesku od 23. svibnja 2012. navela: „Prvenstveno se ističe i prigovor zastare iako iz tužbe i tužbenog zahtjeva uopće nije vidljivo na koje ugovore (iz kojeg razdoblja) se isti odnosi „ustrajući kod tog prigovora i u žalbi, s jedinim obrazloženjem da je sud pogrešno primijenio materijalno pravo.

Prvostupanjski sud smatra da je naknadnom naznakom na koje se razdoblje odnose ugovori koji sadrže odredbe koje su predmet tužbenog zahtjeva otklonjen, uz napomenu da naknadno preciziran tužbeni zahtjev nije u zastari jer Zakon o zaštiti potrošača nema odredaba o zastari, a pravo na isticanje ništetnosti prema Zakonu o obveznim odnosima ne zastarijeva.

Prema izričitim odredbama Zakona o obveznim odnosima (članak 110. ZOO/91, članak 328. ZOO/05) koji se na obvezno pravne odnose između potrošača i trgovaca primjenjuje sukladno odredbi članka 2. stavka 2. ZZP/03 i članka 2. stavka 2. ZZP/07, ako tim Zakonom nije drugačije određeno, pravo na isticanje ništetnosti ne gasi se, odnosno ne podliježe nikakvim zastarnim rokovima. Stoga je prvostupanjski sud pravilno ocijenio da je prigovor zastare kojeg je istaknula Erste banka neosnovan.

O pojedinačnom pregovaranju

Odredbom članka 81. stavka 1. ZZP/03 i članka 96. stavka 1. ZZP/07 propisano je da se ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo smatra nepoštenom ako, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, uzrokuje značajnu odnosno znatnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača.

Odredbom članka 81. stavka 2. ZZP/03 i odredbom članka 96. stavka 2. ZZP/07 propisano je da se smatra da se o pojedinoj ugovornoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je tu odredbu unaprijed formulirao trgovac zbog čega potrošač nije imao utjecaj na njezin sadržaj, poglavito ako je riječ o odredbi unaprijed formuliranog standardnog ugovora trgovca.

Citirane odredbe, prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju moraju se tumačiti u skladu s Direktivom 93/13 EEZ, koja pitanje pojedinačnog pregovaranja određuje u članku 3. stavku 2. koji glasi: „Uvijek će se smatrati da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo, ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, osobito u kontekstu kakvog standardiziranog, unaprijed uobličenog ugovora“.

Prvotuzženik, drugotuzženik, trećetuzženik, petotuzženik, šestotuzženik, sedmotuzženik i osmotuzženik nisu osporili tužiteljevu tvrdnju da se o ugovornim odredbama kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak nije pojedinačno pregovaralo.

Četvrtotuzženik Raiffaisenbank u žalbi neosnovano ističe da je prvostupanjski sud pogrešno zaključio da iz odredbe članka 96. stavka 2. ZZP/07 proizlazi da u svakom slučaju u kojem je riječ o unaprijed formuliranom ugovoru automatski treba zaključiti kako o određenoj odredbi strane nisu pojedinačno pregovarale. Naime prvostupanjska presuda ne sadrži takav zaključak.

Da bi se navedena zakonska presumpcija primijenila, nije dovoljno dokazati samo da je tu ugovornu odredbu unaprijed formulirao trgovac nego treba dokazati i da upravo zbog toga što ju je trgovac sastavio unaprijed potrošač nije imao utjecaj na njezin sadržaj.

Odredbom članka 219. stavka 1. ZPP-a propisano je da je svaka stranka dužna iznijeti činjenice i predložiti dokaze na kojima temelji svoj zahtjev ili kojim pobija navode i dokaze protivnika, a ako sud na temelju izvedenih dokaza (članak 8.) ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju činjenice zaključit će primjenom pravila o teretu dokazivanja (članak 221a. ZPP-a).

Tužitelj tvrdi da je nemogućnost utjecaja potrošača na sadržaj unaprijed sastavljenih ugovornih odredaba prouzročena upravo time što ih je Raiffaisenbank sastavio unaprijed.

Raiffaisenbank ne spori činjenicu da je riječ o unaprijed formuliranim standardnim ugovornim odredbama koje su dio njegovog unaprijed formuliranog standardnog ugovora ni činjenicu da na sadržaj unaprijed sastavljenih odredbi zato što su sastavljene unaprijed potrošači nisu utjecali, što znači da se pojedinačno pregovaranje u kojem je pojedini potrošač mogao utjecati na sadržaj tih odredaba, a na koje Raiffaisenbank misli kad navodi da se pojedinačno pregovaralo, moglo događati samo nakon što je pojedinom potrošaču ponuđen ugovor o kreditu koji sadrži predmetne odredbe.

Iz iskaza Eugena Dobrića koji je sklopio ugovor o kreditu s Raiffaisenbank vidljivo je da mu je Raiffaisenbank ponudio sklapanje ugovora s valutnom klauzulom u švicarskim francima u skladu s njegovom kreditnom sposobnošću, koja je ovisila o visini anuiteta, pri čemu je anuitet ovisio (osim o glavnici) o ugovornoj kamati, koja je bila najniža za švicarske franke. Svjedok je čuo za upozorenje guvernera HNB-a da kod valutne klauzule u švicarskim francima postoji neki rizik, što ga je zabrinulo, pa se o tome pokušao raspitati kod svoje osobne bankarice s kojom se sastao dva puta, no ona mu nije objasnila o čemu se zapravo radi nego je otklonila njegov strah obećanjem da postoji mogućnost konverzije ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima u kredit s valutnom klauzulom u eurima. To je jedino što je spomenuo u vezi ugovornih odredaba kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak.

Konverzija, prema odredbi članka 325. ZOO/05, odnosi se na situaciju kad ništetan ugovor udovoljava pretpostavkama za valjanost nekog drugog ugovora, pa će među ugovarateljima pod određenim pretpostavkama vrijediti taj drugi ugovor (ako bi to bilo u suglasnosti s ciljem koji su ugovaratelji imali na umu kad su ugovor sklopili i ako se može uzeti da bi oni sklopili taj ugovor da su znali za ništetnost svog ugovora).

Po ocjeni ovog suda iz navedenog iskaza, kojeg Raiffaisenbank nije osporio, vidljivo je da Eugen Dobrić na ovaj način nije utjecao niti je mogao utjecati na sadržaj ugovorne odredbe kojom se glavnica veže za valutu švicarski franak, niti se opisani razgovor s bankovnim službenikom može protumačiti kao pojedinačno pregovaranje o ugovornoj odredbi kojom se glavnica veže za švicarski franak. Raiffaisenbank nije ni ustvrdio ni dokazao da je Eugen Dobrić pokušao i mogao promijeniti ugovornu odredbu kojom se glavnica veže za valutu švicarski franak, bez da promijeni i sam ugovor. Stoga je iz dokaznog postupka vidljivo da je Eugen Dobrić pregovarao isključivo o sklapanju ponuđenog ugovora, a ne o spornim ugovornim odredbama. On nije mogao promijeniti samo ugovorne odredbe koje su predmet ovog spora, nego, ukoliko ne prihvaća te odredbe, samo odustati od sklapanja predloženog ugovora.

Glede postojanja pojedinačnog pregovaranja u ovoj fazi, jednaka je situacija kao u odnosu na ugovorne odredbe prema kojima je kamatna stopa promjenjiva prema odluci banke, o čemu je već donesena pravomoćna odluka.

U skladu s iznijetim, ovaj sud, kao i prvostupanjski sud, ocjenjuje da se o ugovornim odredbama kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak nije pojedinačno pregovaralo.

O uočljivosti, jasnoći i razumljivosti spornih ugovornih odredaba

Tužitelj tvrdi da su ugovorne odredbe kojima se glavnica kredita veže za valutu švicarski franak nejasne, da nisu lako razumljive i da nisu dovoljno uočljive, dok tužene banke, suprotno tome, smatraju da su te iste odredbe jasne, lako razumljive i uočljive.

Odredbom članka 84. ZZP/03 propisano je da nije dopušteno ocjenjivati jesu li ugovorne odredbe o predmetu ugovora i cijeni poštene, ako su te odredbe jasne, lako razumljive i lako uočljive. Odredbom članka 99. ZZP/07 određeno je da nije dopušteno ocjenjivati jesu li ugovorne odredbe o predmetu ugovora i cijeni poštene ako su te odredbe jasne, lako razumljive i uočljive.

U primjeni odredbe članka 84. ZZP/03 odnosno 96. i 99. ZZP/07 i tumačenja tih odredaba u duhu prakse suda Europske unije, ocjena je li neka ugovorna odredba sastavljena jasno i razumljivo nalaže da do trenutka sklapanja ugovora o kreditu potrošačima moraju biti transparentno izložena konkretna djelovanja, rizici i mogući učinak tih i svih drugih faktora koji utječu na kreditnu zaduženost, a sve to uz predočenje točnih i razumljivih kriterija na temelju kojih prosječni potrošač, koji nema stručna znanja, kao potencijalni korisnik kredita, može procijeniti rizik koji je sklapanjem ugovora s određenim ugovornim odredbama preuzeo i znati ukupne ekonomske posljedice koje će iz toga za njega kao individualnog potrošača moguće proizaći, vezano za obim njegovih obveza, a naročito vezano za iznos zaduženja za čitavo vrijeme trajanja ugovora o kreditu.

Tužitelj svoju tvrdnju da su ugovorne odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak nejasne obrazlaže prije svega tvrdnjom da su takve jer ne sadrže sintagmu „valutna klauzula u švicarskim francima“.

Iz isprava u spisu je vidljivo da u ugovorima koji sadrže odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak doista ni u jednoj odredbi izričito nije upotrijebljen izraz „valutna klauzula u švicarskim francima“, nego su glavnice kredita vezali za valutu švicarski franak na sljedeće načine:

U Ugovoru o kreditu Hypo banke, sada Addiko bank, (list 41.-46. spisa), u članku 2. pod naslovom Iznos, namjena i korištenje kredita iznos kredita u stavku 1. određen je riječima: „Banka odobrava korisniku kredita stambeni kredit u kunsjoj protuvrijednosti iznosa od...CHF prema srednjem tečaju za CHF Hypo Alpe Adria Bank d.d. važećem na dan korištenja kredita,...“, a u članku 4. pod naslovom Otplata kredita, u stavku 3. piše: „Kredit se otplaćuje u ...mjesečnih anuiteta u kunsjoj protuvrijednosti... CHF obračunatih po srednjem tečaju za CHF Hypo Alpe Adria Bank d.d. na dan plaćanja.“

U točki 2. Ugovora o kreditu Splitske banke (list 47.-52. spisa) pod točkom 2.1. pod naslovom Iznos kredita određeno je: „Kreditor odobrava korisniku kredita kredit u kunsjoj protuvrijednosti od ...CHF.“ U točki 2.2. piše: „Kredit se isplaćuje po prodajnom deviznom tečaju kreditora vrijedećem za CHF na dan korištenja kredita.“ Točka 2.3. glasi: „Sve obveze iz Ugovora obračunavaju se i iskazuju na istovjetan način-u izabranoj stranoj valuti (CHF-kao valuta Ugovora), ako Ugovorom nije određeno drugačije.“ Točka 2.4. glasi: „Sva plaćanja novčanih obveza zasnovanih na Ugovoru (otplata glavnice i kamata, naknada, troškova i drugo) izvršit će se u kunsjoj protuvrijednosti izabrane valute Ugovora, izračunato korištenjem prodajnog tečaja kreditora (prodajni tečaj kune u odnosu na CHF), vrijedećeg na dan plaćanja, ako Ugovorom nije drugačije određeno.“ Točka 2.5. Ugovora glasi: „Korisnik kredita samostalno i isključivo odgovara za izbor valute Ugovora“. Točka 2.6. glasi: „Korisnik kredita i ostali sudionici potvrđuju upoznatost s mogućom promjenjivošću tečaja izabrane valute Ugovora, koja se primjenjuje za izračun kunske protuvrijednosti novčanih obveza po Ugovoru i pristaju na moguće posljedice izbora valute Ugovora, neovisno o veličini tih promjena u odnosu na HRK.“

U Ugovoru o kreditu Erste banke (list 62.-68. spisa) u točki 2. navedeno je: „Iznos kredita = ... CHF protuvrijednost u kunama obračunata po srednjem tečaju banke na dan puštanja kredita u tečaj.“ U točki 7. Ugovora pod naslovom Način vraćanja, u stavku 10. koji ima naslov Valutna klauzula, navedeno je: „Povrat obveza iz ovog Ugovora (iznos kredita i pripadajuće kamate, kamate za zakašnjenja u plaćanju, naknade i drugi eventualni troškovi) obračunat će se po srednjem tečaju banke za CHF na dan odobrenja žiro-računa banke.“

Korisnik kredita upoznat je s mogućim promjenama iznosa anuiteta o dospjeću u kunama nastalog uslijed promjena tečaja. Potpisom na ovom Ugovoru korisnik potvrđuje da ga je banka informirala o posljedicama i svim eventualnim rizicima promjene tečaja.“

U Ugovoru o kreditu PBZ (list 70.-74. spisa) pod naslovom Iznos kredita navedeno je: „Banka se obvezuje korisniku kredita staviti na raspolaganje iznos u kunama koji odgovara protuvrijednosti od ... CHF po srednjem tečaju za CHF tečajne liste banke važećem na dan korištenja kredita.“ Pod naslovom Otplata kredita u točki 2. navedeno je: „Kredit u iznosu od ... CHF i kamata iz točke 4. Ugovora isplaćuju se u 360 jednakih mjesečnih anuiteta, plativo u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju za CHF tečajne liste Banke važeće na dan plaćanja prema otplatnoj tablici koja je sastavni dio ovog Ugovora...“

U Ugovoru o namjenskom kreditu Zagrebačke banke (list 76.-80. spisa) u članku 1. navedeno je: „Kreditor odobrava i stavlja na raspolaganje korisniku kredita kredit u kunskoj protuvrijednosti od ... CHF obračunato prema srednjem tečaju Hrvatske narodne banke. Korisnik kredita se obvezuje iznos kredita vratiti, uz valutnu klauzulu, s pripadajućim kamatama u vrijeme i na način utvrđen ovim Ugovorom. „U članku 2. stavku 1. navedeno je: „Korisnik kredita dužan je kreditoru platiti u anuitetima iznos od ... CHF i redovnu kamatu koja je tijekom postojanja obveze po ovom Ugovoru promjenjiva u skladu s promjenama Odluke o kamatnim stopama Zagrebačke banke d.d., a na dan sklapanja ovog Ugovora iznosi ... % godišnje, interkalarnu kamatu po stopi jednakoj stopi redovne kamate, sve u kunskoj protuvrijednosti na dan plaćanja, obračunato po srednjem tečaju Hrvatske narodne banke na dan plaćanja...“

U Ugovoru o kreditu OTP banke (list 586.-590. spisa) u članku 1. pod naslovom Namjena i iznos kredita navedeno je: „Na temelju Odluke Komisije za odobravanje kredita građanima br. 663/06-SP od 28. travnja 2006. Banka odobrava Korisniku kredita stambeni kredit za povrat kredita i adaptaciju stana u iznosu od ... CHF u protuvrijednosti kuna, obračunato po srednjem tečaju Hrvatske narodne banke na dan isplate, pod uvjetima i rokovima dogovorenim i utvrđenim ovim Ugovorom o kreditu. Ugovorne strane su suglasne da iznos kredita utvrđen i obračunat u stranoj valuti predstavlja obvezu Korisnika kredita iz ovog Ugovora. Ugovorne strane su suglasne da se iznosi isplata kredita i otplata (obveze) kredita u kunama obračunavaju primjenom valutne klauzule. Svaki će se povrat, izvršen u kunama, obračunavati u CHF po srednjem tečaju Hrvatske narodne banke za CHF na dan uplate anuiteta. Uplata se smatra izvršenom danom odobrenja žiro-računa banke.“

U Ugovoru o kreditu Raiffeisen banke (list 591.-594. spisa) u točki 1. pod naslovom Iznos kredita navedeno je: „Kunska protuvrijednost CHF ... po srednjem tečaju kreditora na dan korištenja kredita.“ Pod točkom 7. Način otplate navedeno je: „Iznos kredita iz točke 1. otplaćuje se na sljedeći način: a) dio glavnice kredita u iznosu CHF... otplaćuje se u jednakim mjesečnim anuitetima u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju Kreditora za CHF, važećem na dan dospijeća, a prema otplatnom planu koji će biti uručen korisniku kredita po isplati kredita. Anuiteti dospijevaju na naplatu zadnjeg dana u mjesecu. ... b) preostali dio glavnice kredita u iznosu od ... CHF u kunskoj protuvrijednosti po srednjem tečaju kreditora za CHF važećem na dan dospijeća, dospijeva na naplatu odjednom u zadnjem mjesecu ugovorenog roka otplate kredita zajedno sa zadnjim anuitetom otplate kredita iz točke a). ...“

U Ugovoru o kreditu Volksbank, sada Sberbank, (list 595.-604. spisa) u točki 1. Iznos kredita navedeno je: „Kreditor će isplatiti korisniku kredita iznos od CHF... u kunskoj protuvrijednosti po kupovnom tečaju za devize Kreditora važećem na dan korištenja kredita. Korisnik kredita se obvezuje iznos kredita koji će mu biti isplaćen temeljem ovog Ugovora vratiti u roku i na način kako je utvrđeno ovim Ugovorom.“ U točki 7. pod naslovom Otplata obveza po kreditu u stavku 1. navedeno je:“ ...Kredit se otplaćuje na račun kreditora i to u

348 mjesečnih anuiteta koji se sastoje od dijela glavnice i kamate.Prvi anuitet dospijeva na naplatu mjesec dana od dana iskorištenja kredita u cijelosti, a iznosi CHF..., a plativo u kunama po prodajnom tečaju Kreditora važećem na dan dospijeća.“U točki 7. stavku 3. određeno je: „Za vrijeme korištenja kredita Kreditor obračunava i naplaćuje kamatu u visini redovne kamate sukladno točki 4.1. ovog Ugovora, na iskorištena sredstva. Kamata se obračunava u CHF, a naplaćuje u kunama po prodajnom tečaju Kreditora važećem na dan dospijeća. ...“.

Prema tome, iz sadržaja citiranih ugovornih odredaba svih tuženika jasno je da je kredit odobren u kunskoj protuvrijednosti određenog iznosa u švicarskim francima prema određenom tečaju važećem na dan korištenja kredita i da se otplaćuje u mjesečnim anuitetima u kunskoj protuvrijednosti iznosa u švicarskim francima po određenom tečaju na dan plaćanja i jasno je da je na taj način ugovorena zaštitna klauzula prema kojoj je kao valuta uz koju je vezana glavnica ugovoren švicarski franak i da se radi o valutnoj klauzuli. Osim toga, iz iskaza svih saslušanih svjedoka proizlazi da im je bilo jasno da se predmetnim ugovornim odredbama glavnica veže za valutu švicarski franak.

Imajući u vidu iznijeto, kao i činjenicu da je prosječnom potrošaču u Republici Hrvatskoj pojam valutne klauzule poznat, tužitelj neosnovano smatra da su ugovorne odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak nejasne. One su jasne, iako ne sadrže sintagmu „valutna klauzula u švicarskim francima“.

Uz to, treba naglasiti da je predmet tužbenog zahtjeva u ovom postupku ništetnost samo dijela ugovornih odredaba o predmetu i cijeni i to dijela kojim se glavnica kredita veže za valutu švicarski franak i dijela ugovornih odredaba o ugovornoj kamati. Stoga, budući da su prema odredbi članka 1065. ZOO/91 i članka 1021. ZOO/05 bitni sastojci ugovora o kreditu obveza davanja određenog novčanog iznosa i obveza vraćanja iskorištenog iznosa novca uz obvezu plaćanja ugovorenih kamata, u vrijeme i na način kako je utvrđeno ugovorom, eventualna ništetnost odredaba u dijelu u kojem je ugovoren zaštitna klauzula i način na koji se mijenja kamatna stopa, s obzirom da to nisu bitni elementi ugovora o kreditu i ugovor može opstati bez njih, ne povlači ni ništetnost cjelovitih odredaba o glavnom predmetu i cijeni, a još manje ništetnost cijelog ugovora.

Konačno, odredbama članka 87. ZZP/03 i članka 102. ZZP/07 izričito je propisano da ništetnost pojedine odredbe ugovora ne povlači ništetnost i samog ugovora ako on može opstati bez ništetne odredbe, a odredba o glavnom predmetu i cijeni može opstati i bez zaštitne klauzule i bez određivanja na koji se način mijenja kamatna stopa.

ZZP ne propisuje koje su konkretne posljedice djelomične ništetnosti ugovora, ali određuje da se na sva pitanja o ništetnosti koja nisu uređena u ZZP-u supsidijarno primjenjuju odredbe Zakona o obveznim odnosima. U konkretnom slučaju ugovorne odredbe kojima se promjena ugovorne kamate veže za odluku banke su pravomoćno utvrđene ništetnima, ali to ne znači da je otpala obveza potrošača platiti banci kamate. U slučaju da visina kamatne stope nije ugovorena, potrošač bi bio dužan platiti kamate po zakonskoj stopi (npr. kao u odluci Vrhovnog suda RH poslovni broj Rev 430/06 od 6. lipnja 2007.). Isto tako, u slučaju pravomoćnog utvrđenja da su ništetne i ugovorne odredbe u dijelu u kojem se glavnica kredita veže za valutu švicarski franak, to ne bi značilo da su ništetne čitave odredbe o predmetu ugovora. Potrošači su od banke dobili određeni iznos novca u kunama na ime kredita, kojeg

su dužni vratiti, sukladno onim odredbama ugovora koje su i dalje na snazi, kao što je na snazi i sam ugovor o kreditu. To znači da je banka, koja je ispunila svoju obvezu, i dalje ovlaštena od potrošača zahtijevati vraćanje dobivenog novčanog iznosa u ugovorenom vremenskom razdoblju, i to ne odjednom, nego prema uvjetima iz ugovora, jer nije ništetan cijeli ugovor, nego je ništeta samo zaštitna klauzula kojom se glavnica veže uz valutu švicarski franak. Pojedini potrošač će u tom slučaju biti ovlašten u individualnom sporu od pojedine banke tražiti samo naknadu one štete koja mu je prouzročena ništetnim odredbama, no, to nije predmet ovog postupka.

Što se tiče uočljivosti spornih odredaba, prvostupanjski sud neosnovano smatra da te odredbe zbog neuočljivosti predstavljaju skrivenu zamku. Ugovorne odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak nalaze se na prvim stranicama ugovora svih tuženih banaka i nisu pisane sitnim slovima pa su po ocjeni ovog suda lako uočljive svakoj osobi koja uzme u ruke i pročita bilo koji od priloženih u spisu ugovora o kreditu koji sadrže predmetne odredbe, pa su uočljive i prosječnom potrošaču. Tužitelj nije naveo ni jedan razlog zbog kojeg smatra da te odredbe nisu dovoljno uočljive.

Tužitelj tvrdi i da ugovorne odredbe kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak nisu razumljive, budući da je jedina strana valuta uz koju se ranije vezala glavnica, a koja je poznata potrošačima, bila je njemačka marka, a banke nisu na primjeren način informirale potrošače o značaju i posljedicama ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima. Za sklapanje ugovora koji sadrži ugovorne odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak potrošači su se, jer nisu bili upozoreni na bilo kakav rizik osim što su znali za opći rizik koji nosi svaka valutna klauzula, odlučili zbog informacija koje su (jedino) dobili u primamljivim oglasima banaka („na akciji“, „bez naknade“, „samo do određenog roka“, „nova ponuda“, „mogućnost podizanja kredita uz valutnu klauzulu u CHF“, „kamatna stopa već od 4,90% za CHF“, na upit potrošača: „Ja bih vezao kredit za CHF.“ narator odgovara: „Naravno“) i s jednim ciljem - da prođu što jeftinije, nesvjesni rizika kojem se izlažu vezanjem glavnice za valutu švicarski franak.

Prvostupanjski sud je, u bitnom, na temelju uvida u isprave u spisu, saslušanja svjedoka i pregleda reklamnih materijala svih tuženika, utvrdio da su banke prije i u vrijeme zaključivanja ugovora propustile informirati potrošače o općem riziku vezanom uz svaku valutnu klauzulu, o činjenici da je rizik intervalutarnih promjena u valutnoj klauzuli vezanoj za švicarski franak neusporedivo veći u odnosu na isti takav rizik u valutnoj klauzuli vezanoj uz euro jer Hrvatska narodna banka ne štiti tečaj kune prema švicarskom franku onako kako to čini u odnosu prema euru, o tome da je rast tečaja švicarskog franka u kontekstu skorog uvođenja EURO zone gotovo potpuno izvjestan, što je utvrdio MMF u studiji iz ožujka 1997. te o povećanom riziku koji donosi istovremeno ugovaranje valutne klauzule i promjenjive kamatne stope, što sve ugovorne odredbe o promjenjivoj valutnoj klauzuli i o promjenjivoj kamatnoj stopi o kojima se nije pojedinačno pregovaralo čini nepoštenim pa samim tim i ništetnim.

Ovaj je sud, obrazlažući presudu poslovni broj Pž-7129/13-4 od 13. lipnja 2014., koja je u dijelu tužbenog zahtjeva koji se odnosi na te ugovorne odredbe, polazeći od stava da se razumljivost odnosi isključivo na pisani oblik ugovorne odredbe u formalnom, gramatičkom smislu te da se zbog toga predugovorno ponašanje u smislu davanja odnosno propuštanja davanja odgovarajućih informacija ispituje samo kao samostalan čin povrede kolektivnih

interesa i prava potrošača u vidu nepoštene poslovne prakse, što nije predmet tužbenog zahtjeva u ovom postupku te od činjenice da je u Republici Hrvatskoj valutna klauzula dopuštena i da se često koristi, zaključio da je prosječnom potrošaču iz tih odredaba bilo i jasno pa prema tome i razumljivo da iznos glavnice ovisi o tečaju švicarskog franka prema kuni. Primijevivši na tako utvrđene činjenice odredbe ZZP-a prema kojima nije dopušteno ocjenjivati jesu li odredbe o predmetu ugovora i cijeni poštene ako su jasne, lako razumljive i (lako) uočljive, zaključeno je da su ugovorne odredbe kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak, s obzirom da su jasne, lako razumljive i (lako) uočljive, izuzete od ispitivanja poštenosti.

Međutim, kako prema tumačenju članka 4. stavka 2. Direktive 93/13/EEZ od strane Suda Europske unije (u presudi Europskog suda pravde od 30. travnja 2014. u predmetu poslovni broj C-26/13) te sukladno tome i prema odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske od 13. prosinca 2016. i prema odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 3. listopada 2017., propuštanje davanja odgovarajućih informacija potrošačima u predugovornoj fazi čini pisane ugovorne odredbe o kojima se nije pojedinačno pregovaralo nerazumljivima pa one podliježu testu poštenosti, u ovom postupku potrebno je utvrditi i činjenicu jesu li tužene banke u predugovornoj fazi potrošačima predočile informacije koje sadrže točne, nedvosmislene, jasne i razumljive kriterije, u duhu prava EU, na temelju kojih bi prosječni potrošač, koji ne raspolaže stručnim znanjima i kojem je institut valutne klauzule poznat samo načelno, mogao razumjeti i predvidjeti ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima.

Tužitelj tvrdi da u ugovorima čiji su sastavni dio ugovorne odredbe odnosno dijelovi ugovornih odredaba kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak nisu sadržane odgovarajuće informacije o ugovorenoj valutnoj klauzuli u švicarskim francima te da banke te informacije potrošačima, koji su vjerovali njihovim reklamama, nisu pružile ni prije sklapanja ugovora, čime su povrijeđeni kolektivni interesi i prava potrošača.

Banke pak smatraju da se prosječni potrošač kao dobro obaviještena, razumno pažljiva i oprezna osoba ne smije prepustiti potpunoj pasivnosti i očekivati da će mu trgovac sam sve objasniti. U tom smislu tuženici ističu da su potrošači imali vremena pročitati i proučiti ponuđene ugovore koji sadrže sporne odredbe i postavljati pitanja službenicima banke koji su bili posebno educirani i imali su upute na što potrošače treba upozoriti, da su potrošačima u vrijeme kad je tečaj švicarskog franka naglo narastao predlagali konverziju u drugu valutu, na što je malo potrošača pristalo jer su se nadali da će se tečaj smanjiti.

Među strankama nije sporno da u samim ugovorima koji sadrže odredbu kojom se glavnica kredita veže za valutu CHF nisu objašnjeni razlozi niti su vidljivi kriteriji na temelju kojih bi prosječni potrošač mogao predvidjeti ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz te zaštitne klauzule.

Odredbom članka 35. ZOO/91, kao i odredbom članka 256. ZOO/05 određeno je da se slanje kataloga, cjenika, tarifa i drugih obavijesti te oglasi dani u tisku, letcima, radijom, televizijom, elektroničkim putem ili na koji drugi način ne smatra ponudom za sklapanje ugovora, nego samo pozivom da se učini ponuda pod objavljenim uvjetima, ako drukčije ne proizlazi iz takvih izjava volje. Ali će pošiljatelj takvih poziva odgovarati za štetu koju bi pretrpio ponuditelj ako bez osnovanog razloga nije prihvatio njegovu ponudu.

Tržišna komunikacija između banke i potrošača kao društvene grupe započela je (u pravilu) kad pojedina banka u nekom od javnih medija koji su dostupni potrošačima odnosno prosječnom potrošaču (radio, televizija, tisak) objavila reklamu svojih raspoloživih ponuda - kojom obavještava javnost koje ugovore o kreditu može ponuditi.

Kad se određeni potrošač koji je uočio određeni oglas obrati banci koja je objavila oglas radi dobivanja informacija o pravnom poslu koji je predmet oglasa ili zatraži ponudu za sklapanje ugovora pod objavljenim uvjetima, odnosno kad banka primi njegovu izjavu, sukladno odredbi članka 30. ZOO/91 odnosno članka 251. ZOO/05, nastaje odnos predugovorne odgovornosti za štetu, a time i pojedinačni, individualni obvezno pravni odnos između potrošača i banke. Zbog toga ovaj sud prihvata prigovore tuženih banaka da činjenice koje se odnose na predugovorno informiranje pojedinih potrošača od strane pojedinih bankovnih službenika, koje je sud utvrdio na temelju saslušavanja pojedinih potrošača koji su sklopili ugovore o kreditu koji sadrže ugovorne odredbe kojima je glavica vezana za valutu švicarski franak, nisu pravno relevantne za odlučivanje jesu li te ugovorne odredbe jasne i razumljive prosječnom potrošaču. No, to nije iz razloga što su, kako navode tuženici, kao svjedoci saslušavani potrošači koji su na neki način stranke, nego je to zato što su u ovom postupku, čiji je predmet kolektivna, a ne individualna zaštita potrošača, pravno relevantne samo informacije koje je pojedina banka, vezano za spornu ugovornu odredbu, dala na način koji je dostupan svim potrošačima generalno, a ne samo pojedinim potrošačima. Od trenutka kad se pojedini potrošač obratio banci nakon što je saznao za mogućnost sklapanja ugovora o kreditu s klauzulom u švicarskim francima, bez obzira kako je saznao (iz oglasa ili od treće osobe, ili je sam već bio sklopio ugovor o kreditu s valutnom klauzulom u CHF), nastaje pojedinačni odnos između potrošača i banke. Stoga je prvostupanjski sud osnovano odbio prijedloge tuženika da se na iste okolnosti kao svjedoci saslušaju službenici banaka.

Budući da se ovaj postupak vodi radi zaštite kolektivnih interesa i prava potrošača, za ocjenu jesu li banke potrošačima objasnile razloge i iznijele točne i razumljive kriterije na temelju kojih prosječni potrošač može predvidjeti ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz spornih odredaba, odnosno za ocjenu jesu li sporne odredbe razumljive prosječnom potrošaču, mjerodavan je samo onaj dio predugovorne faze u kojem je pojedina banka komunicirala općenito sa svim potrošačima, banci nepoznatim i apstraktnim fizičkim osobama. Pravno su relevantne samo informacije emitirane svim potrošačima u razdoblju od objave oglasa kojim se daje prva informacija o mogućnostima kredita, pa tako i kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima, do nastanka pojedinačnog obveznopravnog odnosa između pojedine banke i određenog potrošača. Informacije koje su pojedini potrošači dobili tijekom pojedinačnih pregovora o sklapanju ponuđenog ugovora relevantne su samo za pojedinačni odnos između banke i određenog potrošača. Pojedini potrošači su od banaka u toj fazi mogli dobiti, a neki su možda su i dobili sve potrebne informacije za donošenje informirane odluke o sklapanju ponuđenog ugovora koji sadrži predmetne ugovorne odredbe, pa su mogli donijeti informiranu odluku hoće li ugovor s tim odredbama sklopiti ili neće, no to ne znači da su time sporne odredbe postale razumljive prosječnom potrošaču.

Raiffaisenbank neosnovano u žalbi iznosi tvrdnju da je prvostupanjski sud donio odluku pogrešno koristeći koncept „prosječnog potrošača“ jer se nikako ne može smatrati da bi dobro obaviješten, prosječno pažljiv i oprezan čovjek mogao sklopiti ugovor o kreditu, a poglavito o stambenom kreditu, na temelju televizijske ili novinske reklame.

Prije svega treba reći da ovom sporu treba ocijeniti je li sporna odredba razumljiva prosječnom potrošaču u Republici Hrvatskoj, a ne da li bi prosječni potrošač samo na temelju reklame sklopio ugovor.

Prema točki 18. Preambule Direktive 2005/29/EZ i praksi suda Europske Unije, prosječan potrošač, koji je postavljen kao mjerilo zamišljenog tipičnog potrošača, ne raspolaže stručnim znanjima ali je u razumnoj mjeri obaviješten, pažljiv i oprezan, uzimajući u obzir socijalne, jezične i kulturne čimbenike. Potrošač je u članku 2. točka a) Direktive 2005/29/EZ definiran kao svaka fizička osoba koja, u poslovnoj praksi na koju se odnosi ova Direktiva, djeluje u svrhe koje sežu izvan njezine trgovačke odnosno poslovne djelatnosti, obrta ili slobodnog zanimanja.

U smislu zahtjeva za jasno i razumljivo sastavljen tekst ugovornih odredaba, ova definicija znači da potrošač, koji je slabija i ranjiva strana, na temelju točnih i razumljivih kriterija mora moći predvidjeti ekonomske posljedice koje iz tih odredaba za njega proizlaze, pri čemu treba uzeti u obzir razinu pažnje koja se zahtijeva od prosječnog potrošača, koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću (mišljenje Nezavisnog odvjetnika u predmetu C-186/16, t. 63.).

Pod pretpostavkom da su potrošači oglasom uredno i dovoljno obaviješteni o svim činjenicama važnim za razumijevanje određene ugovorne odredbe, ne bi bilo razloga da ne sklope ugovor s ugovornim odredbama koje je banka unaprijed sastavila, ako su im one stvarno jasne i razumljive. Prosječni potrošač, ako nije u razumnoj mjeri obaviješten, budući da sam ne raspolaže stručnim znanjem, ne samo da ne razumije, nego ne može ni biti svjestan da ne razumije određenu ugovornu odredbu. Prosječni potrošač može uzeti u obzir samo informacije koje mu je banka dala i primijeniti ih na svoju ekonomsku situaciju kako bi donio odluku hoće li prihvatiti sporne ugovorne odredbe, koje nisu zajednički sastavili on i banka pojedinačno pregovarajući o njima, nego ih je banka sastavila unaprijed. No, ako nije dobio dostatne informacije, ne može donijeti informiranu odluku, jer sam ne raspolaže stručnim znanjem.

Osim toga, u kontekstu tvrdnje da se nikako ne može smatrati da bi dobro obaviješten, prosječno pažljiv i oprezan čovjek mogao sklopiti ugovor o kreditu, a poglavito o stambenom kreditu, samo na temelju televizijske ili novinske reklame, opet treba ponoviti da se u ovom postupku radi o zaštiti kolektivnih interesa potrošača, a ne o zaštiti pojedinačnih prava potrošača. Ovdje se štiti kolektivni interes i pravo svih potrošača da prije nego dobiju ponudu unaprijed sastavljenog standardnog ugovora koji sadrži unaprijed od strane trgovca formulirane ugovorne odredbe o kojima se nije pojedinačno pregovaralo, dobiju dostatne informacije da bi kao dobro obaviještene osobe uz razumnu pažnju i oprez mogli donijeti informiranu pojedinačnu odluku.

Prosječni potrošač „koji je u razumnoj mjeri obaviješten, pažljiv i oprezan“ je apstraktan pojam, koji je stvoren da bi se kolektivni interesi potrošača kao društvene grupe zaštitili i prije nego dođe do povrede pojedinačnog prava pojedinog potrošača. Prosječnog potrošača treba zaštititi čak i ako do povrede pojedinačnih prava nije ni došlo. Zaštitom kolektivnih interesa i prava potrošača štite se na posredan način i prava pojedinačnih potrošača, tako da se unaprijed sprječavaju povrede pojedinačnih prava potrošača i kad do tih

povreda nije došlo. Teret dokazivanja odgovarajućeg obavještanja prosječnog potrošača je na banci, a teret pažnje i opreza da uzmu u obzir dobivene informacije je na konkretnom, određenom potrošaču kao pojedincu.

Nesporno je da su svi tuženici u oglasima i reklamama navodili mogućnosti za sklapanje ugovora o kreditu s valutnim klauzulama u različitim valutama, koje su se, osim po vrsti valute, razlikovale samo po početnoj visini stope ugovorne kamate, bez navođenja drugih podataka.

Na pitanje o kojim su to činjenicama, koje su znale banke, a nisu ih znali potrošači, banke bile dužne obavijestiti potrošače da bi oni mogli razumjeti sporne odredbe na način da mogu predvidjeti njihove eventualne ekonomske posljedice na svoju pravnu i financijsku situaciju, odgovorili su sami tuženici.

Tako Addiko bank (ranije: Hypo banka) ukazuje na činjenicu da je u glasilu Hypo Times još 6. rujna 2005., u više članaka, između ostalog i u članku pod naslovom „Kretanje tečaja CHF i Eura“, informirao potrošače da zbog političkog previranja i recesije u Euro zoni euru na tržištu pozicija slabi, pa da se potražnja seli k starim valutama s dugom tradicijom koje se percipiraju kao sigurno utočište (safe heaven), kao što je švicarski franak, čime švicarski franak jača prema Euru, a to znači i prema kuni (s obzirom na to da se vrijednost kune formira prema vrijednosti Eura), zbog čega pri odlučivanju o sklapanju ugovora o kreditu treba razmotriti ne samo kamatnu stopu nego i mogućnost promjene tečaja valute uz koju smo kredit odlučili vezati.

Iz ove izjave vidljivo je da Addiko bank ne poriče činjenicu da bi potrošači trebali biti posebno obaviješteni o postojanju specifičnog rizika koji nosi valutna klauzula u švicarskim francima i tvrdi da je na to upozoravao u glasilu Hypo Times.

Zagrebačka banka se u ovom postupku brani tvrdnjom da se njezin član uprave u intervju u Večernjem listu 16. ožujka 2005. blago ogradio od kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima te ističe da je guverner HNB Boris Vujčić u razgovoru za HRT rekao da je još 2005. i 2006. godine upozoravao na riskantnost kredita u švicarskim francima.

Dakle, i Zagrebačka banka je bila i jest svjesna da postoji rizik valutne klauzule u švicarskim francima s kojim bi svi potrošači trebali biti upoznati da bi prosječni potrošač imajući u vidu i to saznanje mogao razumjeti i predvidjeti ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz predloženih ugovornih odredaba kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak i informirano se odlučiti o sklapanju ili nesklapanju ugovora s ugovornom odredbom kojom je glavnica vezana uz valutu švicarski franak.

PBZ ističe da je potrošače u plaćenom oglasu u Večernjem listu upozorio: „Pametnije je kratkoročne kredite podizati u nekoj „egzotičnoj“ valuti kao što su dolar i švicarski franak, a za dugoročne je sigurniji Euro“.

Dakle, ni PBZ ne spori činjenicu da je u vrijeme kad je oglašavao kredite s valutnom klauzulom u CHF znao da postoji razlog zbog kojeg je „egzotična valuta“ kao što je CHF za dugoročne kredite za potrošače manje sigurna nego valuta Euro. Međutim, ta informacija objavljena je samo jednom u Večernjem listu, što je nedovoljno, a na temelju nje potrošači

nisu mogli razumjeti na što se konkretno misli ni razumjeti i predvidjeti ekonomske posljedice koje za njih proizlaze iz predloženih ugovornih odredaba kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak i informirano se odlučiti o sklapanju ili nesklapanju ugovora s takvim odredbama.

ERSTE banka također ističe da je u svojoj brošuri upozoravala na rizik podizanja kredita uz valutnu klauzulu u CHF i USD izričito navodeći da svako kreditno zaduženje, bez obzira na valutnu klauzulu, predstavlja određeni rizik kojeg potrošač mora biti svjestan. Navodi i da je sastavila grafički prikaz kretanja tečaja Eura, CHF i USD u odnosu na kunu, sve kako bi u potpunosti informirala tražitelje kredita o svim njoj dostupnim informacijama, kao i da im je preporučila da odluku o vezanju kredita koji su vezani za neku od tih valuta donesu ovisno o svojim primanjima.

Sberbanka glede predočavanja potrošačima točnih, jasnih i razumljivih kriterija na temelju kojih bi oni mogli razumjeti i predvidjeti ekonomske posljedice koje za njih proizlaze iz predloženih ugovora smatra da se iz pojedinih dijelova njezinih reklama jasno vidi da je u reklamama za kredit u kunama bilo navedeno da valutni rizik ne postoji, te da nigdje nije navedeno da je valutna klauzula u švicarskim francima sigurna opcija, zbog čega smatra da kod kredita u stranim valutama nije bilo potrebno izričito upozorenje da valutni rizik postoji. Dakle, Sberbanka priznaje da njezini oglasi sadrže samo opće informacije, ali smatra da se iz njih jasno vidi da postoji mogućnost izbora te da su iz činjenice da je u reklamama za kredit u kunama bilo navedeno da valutni rizik ne postoji, potrošači trebali zaključiti da kod ugovora o kreditu u valuti švicarski franak valutni rizik postoji.

Nije sporno da je i guverner HNB Boris Vujčić nekoliko puta jasno upozorio na postojanje opisanog rizika kod valutne klauzule u valuti CHF kao valuti utočišta. Svjedok Slavko Antunović, koji je 2005. u novinama pročitao ovo upozorenje guvernera HNB, navodi da je poslao dopis HNB-u, dobio je odgovor kojim je potvrđena rizičnost kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima, ali kako su mnogi analitičari u medijima demantirali tu guvernerovu tvrdnju, ipak je, zbog niže kamate, odlučio sklopiti ugovor s valutnom klauzulom u švicarskim francima.

Iz iznijetog je vidljivo da je Addiko bank u svom glasilu jasno i otvoreno objavio informaciju da osim općeg valutnog rizika koji je vezan za sve valute, u slučaju sklapanja ugovora s ugovornim odredbama kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak ugovaratelj prihvaća još jedan specifičan veliki rizik, a to je realna opasnost da će se vrijednost švicarskog franka pa tako i njegov tečaj u odnosu na druge valute u slučaju krize na tržištu, zbog velike potražnje za tom valutom, povećati više nego tečaj drugih valuta. Erste banka, Zagrebačka banka i PBZ su potrošače također obavijestile o tom specifičnom riziku rasta tečaja švicarskog franka, iako to nisu učinile tako jasnim i izravnim riječima kao Addiko bank. Takvo upozorenje ne proizlazi iz dijela reklame za kredit u kunama Sberbanke u kojem se navodi da kod tog kredita valutni rizik ne postoji.

Na postojanje specifičnog rizika vezanog uz valutu švicarski franak ukazuje i izjava Raiffaisenbank koja ističe da je u svojim uputama djelatnicima banke naglasila da kredite u valutama različitim od eura nude samo na upit jer zahtijevaju bolju educiranost potrošača.

I prvostupanjski sud je u obrazloženju svoje presude, između ostalog, utvrdio i činjenicu da tuženici nisu na transparentan način informirali potrošače da je rizik intervalutarnih promjena u valutnoj klauzuli vezanoj za švicarski franak neusporedivo veći u odnosu na isti takav rizik u valutnoj klauzuli vezanoj uz euro. Doduše, prvostupanjski sud smatra da taj rizik postoji zbog toga što Hrvatska narodna banka ne štiti tečaj kune prema švicarskom franku onako kako to čini u odnosu prema euru, o čemu tuženici također nisu obavijestili potrošače, što je točno i nesporno, ali po mišljenju ovog suda nije bitno. Naime, opisana zaštita domaće valute u odnosu na Euro, osim što ovisi o odluci HNB-a, nema nikakvog utjecaja na rizik koji kod valute švicarski franak postoji neovisno o tome što HNB štiti drugu valutu.

Ni jedan od tuženika utvrđenu činjenicu postojanja opisanog rizika vezanog za valutu švicarski franak nije osporio, neki tuženici su ustvrdili i da su o postojanju tog rizika pisali u svom internom glasilu i u novinama, što su i dokazali i što nije sporno. No, treba naglasiti da je glasilo Hypo bank interno glasilo i da većini potrošača nije dostupno pa se objava navedenih informacija u tom mediju ne može usporediti s objavama informacija u oglasima i reklamama, kao ni objave ostalih tuženika koje su se, iako su objavljene u javnim medijima (novine), dogodile pojedinačno, jedanput ili dvaput. To znači da prosječni potrošač od strane od tuženika nije o postojećem riziku obaviješten uredno ni u razumnoj mjeri da bi mogao razumjeti sporne odredbe.

To što su se i banke, kako tvrde, zaduživale u inozemstvu sklapajući ugovore s valutnom klauzulom u švicarskim francima ništa ne mijenja jer se to tiče njihovog odnosa s inozemnim bankama, one su znale za taj rizik, a što je u ovom slučaju najbitnije, taj rizik su u konačnici u cijelosti prebacile na potrošače u Republici Hrvatskoj, bez da su to potrošači znali.

Za napomenuti je da je iz saslušanja potrošača kao svjedoka vidljivo da su tuženici potrošače tijekom pregovaranja o sklapanju ugovora, u namjeri da ih uvjere da je za njih povoljno sklopiti ugovor o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima, uvjerali da je švicarski franak sigurna valuta. Da su potrošačima objasnili pravo značenje tog pridjeva i značaj te valute kao sigurnog utočišta, što nisu činili, zapravo bi ih istinito informirali da je ta valuta sigurno ulaganje za banke kao davatelje kredita, a ne za potrošače. Dakle, pravo značenje riječi da je švicarski franak sigurna valuta razumjele su samo banke, a ne i prosječni potrošač.

Tuženici su to sve u trenutku sklapanja ugovora kao stručne osobe znali ili morali znati (što ne spore), a prosječni potrošač nije znao. Addiko bank, koji tvrdi da je na taj rizik prije sklapanja ugovora upozoravao potrošače, izričito je priznao da taj rizik postoji i da je za njega znao. U odnosu na tuženike koji nisu naveli da su potrošače upoznali s tim rizikom ovaj sud smatra da su to i oni kao profesionalci, s obzirom da je riječ o stručnom znanju, to morali znati. U svakom slučaju, ni jedan od tuženika nije osporio činjenicu da taj rizik postoji.

Ako prosječni potrošač nije u razumnoj mjeri dobro obaviješten, ni uz razumnu pažnju i oprez ne može razumjeti sporne ugovorne odredbe i donijeti informiranu odluku o tome hoće li sklopiti ugovor koji sadrži te odredbe ili neće.

Prosječni potrošač u Republici Hrvatskoj u vrijeme kad su sklapani ugovori koji sadrže odredbe koje su predmet ovog spora nije znao da je uz valutnu klauzulu u švicarskim francima vezan rizik „valute utočišta“ koji ne postoji kod valutne klauzule u eurima, pa tako nije znao niti da je, jer je to bitno za donošenje informirane odluke o sklapanju ugovora koji sadrži sporne odredbe, trebao biti o tome obaviješten. Zbog toga prosječnom potrošaču odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak, iako mu je pojam valutne klauzule u osnovi jasan tako da zna da glavnica kredita kojeg otplaćuje ovisi o tečaju švicarskog franka u odnosu na kunu, nisu razumljive.

Ni tvrdnje tuženika da ugovorna odredba prema kojoj je odredba kojom se glavnica veže za valutu švicarski franak potrošačima razumljiva jer im je prilikom solemnizacije ugovora o kreditu od strane javnih bilježnika objašnjen smisao i posljedice pravnog posla i javni bilježnici su se uvjerali o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji, jer inače ne bi ugovore solemnizirali, kao što je već rečeno, nisu osnovane.

Pojedinačno objašnjenje ne utječe na percepciju prosječnog potrošača, jer se solemnizacija tiče individualnog ugovora i ne može ugovornu odredbu koja je nerazumljiva prosječnom potrošaču učiniti razumljivom u smislu da se u postupku za zaštitu kolektivnih prava potrošača izbjegne ocjenjivanje njezine razumljivosti i eventualno nepoštenosti, a osim toga, prema odredbi članka 59. stavka 2. Zakona o javnom bilježništvu javni bilježnik privatnu ispravu ispituje u skladu s odredbama članaka 34., 57. i 58. tog Zakona i tek ako za to ne nađe zapreke potvrdit će je (solemnizirati). Odredbom članka 57. ZJB propisano je da pri sastavljanju javnobilježničkog akta javni bilježnik mora, ako je to moguće, ispitati jesu li stranke ovlaštene i sposobne za poduzimanje i sklapanje posla, objasniti strankama smisao i posljedice posla i uvjeriti se o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji. Ako korisnik kredita izjavi da ugovor kojeg je podnio na solemnizaciju ne razumije, javni bilježnik ugovor neće solemnizirati, no razumijevanje se odnosi na smisao i posljedice posla, a ne na smisao i posljedice pojedinih ugovornih odredaba. Prema odredbi članka 58. ZJB ako stranke hoće da se u javnobilježnički akt unesu nejasne, nerazgovjetne ili dvosmislene izjave, koje bi mogle dati povoda sporovima, ili koje ne bi bile pravno valjane ili bi se mogle pobijati, ili ne bi imale namjeravani učinak, ili bi se opravdano moglo smatrati da im je svrha da se koja od stranaka ošteti, javni će bilježnik upozoriti na to sudionike i dati im odgovarajuće pouke. Ako oni ipak ostanu kod tih izjava, unijet će ih u javnobilježnički akt, ali će u tom aktu posebno napomenuti da je stranke upozorio na posljedice takvih izjava. Međutim, u ovoj odredbi nije riječ o nejasnim ugovornim odredbama, nego o nejasnim izjavama stranaka.

Budući da navedene odredbe prosječnom potrošaču nisu razumljive, imajući u vidu i da se o njima nije pojedinačno pregovaralo, ima mjesta ispitivanju njihove (ne)poštenosti, u smislu utvrđenja je li eventualni propust obavještavanja bio počinjen u dobroj vjeri ili suprotno načelu savjesnosti i poštenja te je li sklapanjem ugovora čiji su sastavni dio odredbe o valutnoj klauzuli u švicarskim francima stvorena značajna neravnoteža između ugovornih strana na štetu potrošača.

O savjesnosti i poštenju

Sustav zaštite potrošača uspostavljen Direktivom 93/13 temelji se na ideji da se potrošač, zbog činjenice da nije utjecao na sadržaj budućeg ugovora, nalazi u slabijem položaju u odnosu na trgovca, kako u pogledu pregovaračke snage, tako i u pogledu razine

obaviještenosti i položaju koji vodi do pristanka na uvjete koje je prethodno sastavio trgovac kao poslovni subjekt bez mogućnosti utjecaja potrošača na njihov sadržaj (osobito u Presudi Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, t. 27).

Odredbe članka 81. stavka 1. ZZP/03 i članka 96. stavka 1. ZZP/07 kojima je propisano da se ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo smatra nepoštenom ako, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, uzrokuje značajnu odnosno znatnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača, hrvatski sudovi su dužni tumačiti sukladno cilju Direktive 93/13, koja na određeni način predstavlja pravni i moralni temelj društvenog ponašanja koje se prema citiranim odredbama zahtijeva od sudionika u obveznim odnosima.

Tužitelj smatra da ugovorne odredbe u ugovorima o kreditu koje su predmet ovog spora, kojima se glavnica kredita veže za valutu švicarski franak, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, dovode do znatne neravnoteže u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača već zbog činjenice da potrošači nisu mogli pregovarati o sadržaju ugovornih odredaba budućeg ugovora na sklapanje kojeg su ih banke navodile svojim reklamama.

Tuženici pak tvrde da ove odredbe ne stvaraju neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana, a pogotovo ne na štetu potrošača i protivno načelu savjesnosti i poštenja. U prilog tome navode da predmetne ugovore s valutnom klauzulom u švicarskim francima nisu reklamirali kao da su povoljniji od drugih ugovora, tvrdeći, svaki za sebe, da su u oglasima u kojima su reklamirali mogućnost kredita naglašavali samo opću povoljnost svoje ponude stambenih kredita, bilo navođenjem da jamci nisu potrebni, bilo navođenjem kamatne stope, bilo da su u nekim reklamama potrošače obavijestili o kamatnoj stopi bez navođenja konkretne valute, bilo da su oglasile dvije kreditne ponude - s valutnom klauzulom u švicarskim francima i s valutnom klauzulom u eurima uz navođenje kamatne stope za obje valute. Zbog činjenice da su se pri oglašavanju služile riječima „na akciji“, „bez naknade“, „samo do određenog roka“, „nova ponuda“, „mogućnost podizanja kredita uz valutnu klauzulu u CHF“ i sl., tuženici ne smatraju da je to bilo, kako tužitelj tvrdi, zavaravajuće oglašavanje, budući da sve reklamne poruke sadrže točne informacije, a nitko od njih nije izričito istaknuo da je kredit s valutnom klauzulom u švicarskim francima povoljniji od drugih kredita. Uz to ukazuju na činjenicu da se iz pojedinih dijelova reklama jasno vidi mogućnost izbora: „...samo odaberite želite li kredit s valutnom klauzulom u CHF ili u Eurima...za namjenu ne pitamo...“, a posebno naglašavaju da im ni jedan propis koji je tada vrijedio nije vezano za sklapanje ugovora nalagao dužnost informirati potrošače o bilo čemu konkretnom. Navode i da tečaj švicarskog franka neko vrijeme nije rastao.

U vrijeme oglašavanja i sklapanja ugovora koji sadrže ugovorne odredbe koje su predmet spora, a kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak, doista ni jedan zakon ni drugi propis nije izričito propisivao dužnost davatelja kredita da u fazi oglašavanja potrošače informira o nekim konkretnim činjenicama na temelju kojih bi prosječni potrošači kao potencijalni korisnici kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima mogli procijeniti ukupne ekonomske posljedice koje će za njih proizaći sklapanjem tog ugovora vezano za obim njihovih obveza i za iznos zaduženja za čitavo vrijeme trajanja ugovora. No, izostanak regulative u tom dijelu ne znači da u smislu morala ne postoji opća dužnost svih sudionika u obveznom odnosu učiniti sve da se u punom smislu postigne informirana suglasnost o svim bitnim elementima namjeravanog pravnog posla uključujući i to da se potrošači upozore na

sve postojeće tečajne rizike koje potrošači prihvaćanjem spornih ugovornih odredbi preuzimaju, za čije postojanje kao osobe bez stručnih znanja ne znaju, a banke znaju.

Budući da je inače nemoguće unaprijed predvidjeti rješenja za sve životne situacije koje se mogu u praksi dogoditi, postoje pravna načela kojima se popunjavaju uočene pravne praznine, pa čak i ispravljaju nepravedna rješenja. U tom smislu u članku 12. ZOO/01 odnosno u članku 4. ZOO/05 izričito je propisano da su se u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici dužni pridržavati načela savjesnosti i poštenja.

Činjenica da banke nisu imale zakonsku obvezu dati potrošačima neke propisane informacije prije sklapanja potrošačkih ugovora o kreditu, na što se tuženici pozivaju tvrdeći da propuštanjem davanja odgovarajućih informacija na koje se poziva tužitelj nisu mogli prekršiti i da nisu prekršili propis kojega u tom obliku nije niti bilo, ide u prilog stavu da su upravo zbog toga kao savjesni gospodarstvenici i stručne osobe, trebali sami, prema temeljnom načelu savjesnosti i poštenja, voditi računa i o interesima druge strane, potrošača. Nepostojanje propisa koji nalažu bankama da u predugovornoj fazi daju određene informacije ne znači da ne trebaju potrošače obavijestiti o rizicima koji idu uz koju valutu i razlikama između valuta. Da je zakon detaljno u tom smislu regulirao obvezu banaka, ne bi u ovom slučaju bilo niti potrebe zakonima o zaštiti potrošača posebno propisati da se primjenjuje načelo savjesnosti i poštenja.

Nije ni moguće propisati sve konkretne obveze za sve varijante pojedinih vrsta ugovora. Zbog toga se kolektivni interesi potrošača i štite na način da je ZZP-om izričito propisano da je ništetna svaka odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo, ako protivno načelu savjesnosti i poštenja uzrokuje neravnotežu među strankama na štetu potrošača.

Tek Zakonom o potrošačkom kreditiranju („Narodne novine“ broj 75/09; dalje: ZPK) koji je stupio na snagu 1. siječnja 2010., a protekom prijelaznog roka potrebnog za prilagodbu poslovanja vjerovnika i kreditnih posrednika njegovim odredbama, 1. siječnja 2011. prestale su važiti odredbe glave IX ZZP/ 09 (članak 71.-86.) o potrošačkom zajmu koje su uređivale istu materiju, uređen je niz pitanja kojima se štite posebna prava potrošača te je sveobuhvatno uređena obveza informiranja potrošača prije i nakon zaključenja ugovora u cilju zaštite od nepoštenih ugovornih odredaba.

Stoga, bez obzira što u vrijeme kad su bili sklopljeni ugovori koji sadrže odredbe koje su predmet ovog spora zakonom nije bilo propisano da se u reklamama moraju navesti svi parametri pojedinog kredita, banke su sukladno načelu savjesnosti i poštenja potrošače trebale informirati o svim rizicima koje potrošači sklapanjem predloženog ugovora prihvaćaju, ili te iste informacije uklopiti u sadržaj ugovora, kako bi potrošači mogli razumjeti što im donosi sporna zaštitna klauzula i o tome donijeti informiranu odluku. Temeljna načela kao što je načelo savjesnosti i poštenja postoje upravo zato da bi se njima nadopunile pravne praznine, što je upravo ovdje slučaj.

Iz obrazloženja pobijane presude vidljivo je da je prvostupanjski sud sukladno citiranim odredbama Zakona o zaštiti potrošača na temelju iskaza niza svjedoka u smislu odredbe članka 83. ZZP/03 i članka 98. ZZP/09 utvrdio da su ugovori o kreditu koji sadrže odredbe čijim korištenjem se vrijeđaju kolektivni interesi i prava potrošača sklopljeni radi

rješavanja stambenih potreba, što je osnovna potreba svakog čovjeka, i to većinom u trenutku kad su radi potrage adekvatnog stana po prihvatljivoj cijeni bili iscrpljeni i nestrpljivi, nastojeći posljednji korak-traženje kredita, obaviti što prije. Uglavnom su u banku došli s velikim povjerenjem.

Zato je, prema ocjeni prvostupanjskog suda, već sama činjenica da u trenutku sklapanja ugovora (kojeg potrošač doživljava kao konačno rješenje svog stambenog statusa) postoje dva promjenjiva elementa, tečaj valute švicarskog franka i stopa ugovorne kamate, o kojima ovisi visina obveze potrošača, uzrok određene neravnoteže u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača.

Značaj neravnoteže zbog valutne klauzule u švicarskim francima je tim veći što prosječni potrošač ne zna za rizik tečaja švicarskog franka, nego misli da je svaka strana sklapanjem ugovora prihvatila samo opći valutni rizik, te je još veći zbog toga što se i ugovorna kamata naplaćuje u kunama prema tečaju švicarskog franka, a k tome je i promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom banke.

Priroda i specifičnosti valute švicarski franak poznata je bankama, ali ne i prosječnom potrošaču koji ne raspolaže stručnim znanjem, a kako ga banke kao profesionalci o tome ni na koji način nisu informirale, potrošač nije i ne može biti svjestan rizika kojeg preuzima. Stoga je i sama nerazumljivost ugovornih odredaba kojima se glavnica veže za švicarski franak i prema ocjeni ovog suda ozbiljan uzrok značajne neravnoteže u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača i to protivno načelu savjesnosti i poštenja jer banka za taj rizik zna, ali ga prešućuje te istovremeno za kredit s valutnom klauzulom u švicarskim francima u reklamama nudi najnižu ugovornu kamatu, čime stvara opću klimu da je za potrošače ugovor s valutnom klauzulom u švicarskim francima povoljan i k tome još pojedinačno prilikom pregovaranja o sklapanju ugovora uvjerava potrošače da je švicarski franak sigurna valuta, a često im daje i pojedinačnu procjenu da su kreditno sposobni samo za sklapanje ugovora koji sadrži odredbe kojima se glavnica veže za tečaj švicarskog franka.

Tako i prosječnog potrošača i pojedinačnog potrošača izravno navodi na sklapanje ugovora o kreditu s tom, za potrošača, posebno rizičnom valutnom klauzulom.

Neravnoteža u pravima i obvezama koja postoji ugovaranjem predmetne odredbe nedvojbeno je na štetu potrošača i značajna je. Naime, neizvjestan je i iznos glavnice kredita kojeg potrošač kao dužnik ima obvezu vratiti banci, i cijena, jer se i kamata plaća u istoj valuti, u švicarskim francima. Dakle, promjenjivi su i neizvjesni bitni elementi ugovora, a ugovori o stambenim kreditima su u pravilu dugoročni, s tim da banka, koja je u tim ugovorima vjerovnik, zna da je uz tu valutu vezan poseban rizik zbog činjenice da je švicarski franak valuta utočišta, koji rizik preuzima potrošač, a da to ne zna. Nuđenjem najniže ugovorne kamate za ugovore u kojima je glavnica vezana za valutu švicarski franak banka na nepošten način potiče potrošače na sklapanje ugovora upravo s valutnom klauzulom u švicarskim francima pri čemu je propuštanje davanja te bitne informacije koja u startu dovodi do znatne neravnoteže na štetu potrošača protivno načelu savjesnosti i poštenja.

Načelo savjesnosti i poštenja općenito znači da su sudionici obveznih odnosa, dakle osobe koje se već nalaze u određenom pravnom odnosu koji se zasniva na odnosu povjerenja, dužne međusobno postupati obzirno, uvažavati interese obiju strana, prilikom zasnivanja

obveznog odnosa biti otvoreni i iskreni i spremni na potpuno i valjano ostvarenje preuzetih obveza, vodeći računa o smislu i svrsi obveznog odnosa, što znači da su se u određenim životnim situacijama dužni suzdržati čak i od primjene određene norme ako bi time izbjegli da primjenom te norme bude učinjena nepravda. To načelo znači da svatko treba postupati prema drugima onako kako očekuje da će u pravnom prometu prema njemu postupati drugi.

Ovo načelo se ne temelji na strogo formalnoj primjeni prava nego na međusobnim moralnim obvezama suugovaratelja čiji se sadržaj prilagođava konkretnim okolnostima i povjerenju. Navedene okolnosti se ne ocjenjuju prema subjektivnim kriterijima nego prema pravnim standardima. Konkretno, u određenoj situaciji kao mjerilo ponašanja je ponašanje prosječnog čovjeka, prosječnog potrošača odnosno urednog i savjesnog gospodarstvenika ili dobrog domaćina, ako je riječ o profesionalnoj djelatnosti.

Kao što proizlazi iz citiranih zakonskih opisa trgovca i potrošača, nema nikakve sumnje da su tuženici kao banke svjesni svog položaja vezano za svoje stručno znanje i da moraju biti svjesni da prosječni potrošač nema stručna znanja o onome što oni sami znaju, i to ne samo na temelju definicija iz zakona, nego i iz svog iskustva. Svrha ugovora o stambenom kreditu je da potrošač dobije određeni iznos novca kojim može riješiti svoj stambeni problem. Cilj samog ugovora je da potrošač putem pravnog posla pod određenim uvjetima stekne pravo dobiti iznos novca kojim može riješiti svoj stambeni problem, čime se ostvaruje svrha ugovora. Svaki trgovac obavlja profesionalnu djelatnost radi ostvarenja profita. U ovom slučaju banka, čija je (između ostalog) poslovna aktivnost sklapati ugovore o kreditu s potrošačima radi ostvarenja profita, ima financijska znanja koja potrošač nema. To znaju i potrošači i banke. Prosječni potrošač, budući da zna da nema stručnih znanja, a banka ih ima i potrošač je toga svjestan, svoje neznanje nadomješta povjerenjem prema banci. Nema drugog načina, jer ono što mu treba, pokušava ostvariti sklapanjem ugovora s bankom. Banka, koja je u tom odnosu jača strana, iako joj je prvenstveni poslovni cilj ostvariti profit, sklapanjem ugovora čiji je cilj da potrošač dobije novac za rješavanje stambene potrebe, mora biti obzirna prema potrošačima i njihovim interesima i u razumnoj mjeri ih informirati ih o sadržaju i posljedicama namjeravanog pravnog posla, a naročito ako se radi o standardiziranom ugovoru kojeg je sastavila ona sama bez pojedinačnog pregovaranja s drugom ugovornom stranom. To izričito ne piše u zakonu, ali joj takvo ponašanje nalaže načelo savjesnosti i poštenja. Konačno, ako na temelju pojedinih odredaba ugovora koje potrošač nije razumio dođe do situacije da potrošač ne može izvršavati svoju obvezu vraćanja kredita, može doći do prodaje nekretnine u ovršnom postupku, što je suprotno svrsi zbog koje je potrošač sklopio ugovor.

Uzimajući u obzir socijalne i kulturne čimbenike u Republici Hrvatskoj u vrijeme oglašavanja mogućnosti za sklapanje ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima (od 2005.-2008. godine) i određeno vrijeme prije toga (mnogi građani su dobili i otplaćivali kredite s valutnom klauzulom u DEM), prosječni potrošač u RH je načelno bio upoznat s pojmom valutne klauzule, ali, kako je uglavnom bila u opticaju valutna klauzula u DEM, nije bio upoznat da između pojedinih stranih valuta postoje razlike zbog kojih rizik promjene vrijednosti svake od tih stranih valuta u odnosu na kunu nije jednak. Budući da to nije znao, bilo mu je praktički svejedno za koju stranu valutu će vezati glavnice te stoga nije znao da odredbu kojom je iznos glavnice vezao za valutu švicarski franak koja mu je bila jasna, zapravo ne razumije, i nije znao da ne razumije ni kakve će ekonomske posljedice za njega proizaći iz eventualnog sklapanja ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima. Prema oglasima, jedini razlikovni kriterij između ugovora s valutnom klauzulom u

švicarskim francima i ugovora s valutnim klauzulama u drugim valutama bila je početna stopa ugovorne kamate, koja nije bila ista za svaku valutnu klauzulu.

Logično je da su potrošači, polazeći od načela povjerenja prema bankama, na temelju niže stope ugovorne kamate u slučaju ugovaranja valutne klauzule u švicarskim francima procijenili da će njihova obveza vraćanja (čija visina ovisi osim o kamatama i o tečaju valute) dobivenog iznosa u kunama (koji je određen u trenutku sklapanja ugovora) biti najlakše ostvariva i njima najisplativija sklapanjem ugovora s valutnom klauzulom uz koju je vezana najniža ugovorna kamata. Objavljivanjem niske kamatne stope za kredit u švicarskim francima i istovremenim propuštanjem davanja informacije o rizičnosti kredita u švicarskim francima banke su, suprotno načelu savjesnosti i poštenja navodile potrošače na sklapanje ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima.

Većina svjedoka je navela da su im bankovni službenici rekli da je švicarski franak sigurna valuta, što god to značilo. Ako imamo u vidu da su neke banke, o čemu je već bilo govora u dijelu obrazloženja koji se odnosi na razumljivost predmetne ugovorne odredbe, izjavile da su u svojim glasilima i u dnevnom tisku one same kao i guverner HNB Vujčić upozoravale potrošače na postojanje rizika kod kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima zbog toga što je to specifična valuta, tzv. „valuta utočišta“, onda to znači da je švicarski franak siguran za ulagače, ovdje banke, jer nema rizika bitnog smanjenja njegove vrijednosti, a postoji mogućnost povećanja vrijednosti. No, za drugu ugovornu stranu postoji rizik da će mu vrijednost narasti. S obzirom da je potrošač taj koji kredit otplaćuje u kunama, dakle u valuti u kojoj zarađuje, a ne zarađuje u valuti švicarski franak, o čijoj vrijednosti je ovisna glavnica koju otplaćuje u kunama, predmetnom ugovornom odredbom rizik švicarskog franka kao valute utočišta preuzeo je samo potrošač, i to ne znajući za opisani rizik.

Iz navedenog proizlazi da odredbe kojima se glavnica veže za švicarski franak već samim njihovim ugovaranjem proizvode neravnotežu između stranaka na teret potrošača. Banka prihvaća samo opći rizik valutne klauzule, dok potrošač prihvaća i opći rizik valutne klauzule i dodatni veliki rizik koji je specifičan za švicarski franak kao valutu utočišta, sve to dugoročno, dok traje ugovor, što znači i do 30 godina, uz činjenicu da banka navedene odredbe i njihove posljedice razumije, a potrošač ih ne razumije i nije ni svjestan da ih ne razumije, jer su mu na prvi pogled jasne, pa misli da je preuzeo samo opći rizik koji je vezan uz sam pojam svake valutne klauzule.

Navedeni rizik mogao bi biti prihvatljiv kad bi ravnoteža u pravima i obvezama ugovornih strana bila uspostavljena na način, odnosno da je potrošač na temelju ugovora u zamjenu za prihvaćanje opisanog rizika dobio odgovarajuća prava koja bi mu to kompenzirala.

Standardni ugovori tuženika koji sadrže ugovorne odredbe kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak ne sadrže odredbe kojima bi potrošačima bila dana prava kojima bi bio kompenziran rizik švicarskog franka kao valute utočišta.

Činjenicom da je uz valutu švicarski franak vezana početna niža stopa ugovorne kamate, po ocjeni ovog suda, tuženici nisu dokazali da postoji ravnoteža između stranaka. Naime i ugovorna kamata je vezana za valutu švicarski franak, pa isti rizik koji postoji u odnosu na glavnica postoji i u odnosu na ugovorne kamate. Uz to, stopa ugovorne kamate je

niža samo u početnoj fazi, dakle na prvi pogled, s obzirom da su promjenjive prema odluci banke. Tako je iznos ugovorne kamate potrošaču nerazumljiv iz dva razloga: jer je vezan za tečaj švicarskog franka i jer je vezan za odluku banke.

Ne treba posebno isticati da su ugovorne odredbe o promjenjivoj kamati u ovom postupku već pravomoćno ocijenjene nepoštenima i utvrđene ništetnim zato što se kamatna stopa veže za jednostranu odluku banke.

Kako su banke znale za opisani rizik koji sa sobom nosi švicarski franak kao valuta utočišta, a nisu na adekvatan način, usprkos svijesti o tome da potrošači to ne znaju i da im je zbog toga odredba kojom su glavnica vezali za švicarski franak nerazumljiva, o tome obavijestile potrošače, na način da svaki potrošač koji je vidio reklame dobije i razumljivo upozorenje, kako bi na temelju toga bio u mogućnosti donijeti informiranu odluku hoće li prihvatiti rizik koji nosi odredba kojom se glavnica veže za valutu švicarski franak ili neće, ovaj sud, kao i prvostupanjski sud, ocjenjuje da u opisanim okolnostima ni jedna od tuženih banaka nije u odnosu na osobe i interese potrošača postupala obzirno, savjesno, moralno ni pošteno te da je u trenutku ugovaranja spornih odredbi kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak došlo do značajne neravnoteže u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača.

Imajući u vidu tvrdnje pojedinih banaka da švicarski franak nije čitavo vrijeme rastao pa da su u pojedinim razdobljima potrošači čija glavnica kredita je bila vezana uz švicarski franak u odnosu na potrošače koji su glavnica vezali uz euro bolje prošli, treba naglasiti da činjenica što tečaj švicarskog franka nije stalno rastao, kao ni činjenica što se taj rizik realno ostvario, u ovom postupku kolektivne zaštite nije uopće bitna.

Neravnoteža između prava i obaveza stranaka ne nastaje ostvarenjem postojećeg rizika, niti prestaje pod utjecajem sniženja tečaja švicarskog franka, nego nastaje već samim sklapanjem ugovora koji sadrži predmetne ugovorne odredbe o kojima se nije pojedinačno pregovaralo, a kojima je pojedini potrošač taj rizik preuzeo na sebe, ne znajući za njega jer ga o tome banka nije informirala. I da tečaj švicarskog franka stvarno nije narastao, neravnoteža koja je prouzročena predmetnim ugovornim odredbama u tipskim formularnim ugovorima koje su banke sastavile same, unaprijed, bez pojedinačnog pregovaranja, postojala bi. Neravnotežu nisu prouzročile ni promjena tečaja valute švicarski franak ni promjena kamatne stope, nego ugovorne odredbe.

Sporne ugovorne odredbe i dalje se koriste, sve dok traje otplata pojedinog kredita. Što je rok otplate kredita duži, neravnoteža je veća.

Stoga je prvostupanjski sud pravilno utvrdio da je korištenjem predmetnih odredaba svaki pojedini tuženik povrijedio kolektivne interese i prava potrošača, pa je žalbe tuženika valjalo odbiti kao neosnovane i prvostupanjsku presudu u dijelu u kojem je sud utvrdio da je svaki pojedini tuženik povrijedio kolektivne interese potrošača korištenjem ugovornih odredaba kojima je otplatu glavnice kredita vezao uz švicarski franak o kojima se nije pojedinačno pregovaralo, a da prije zaključenja, u vrijeme zaključenja i u svezi zaključenja predmetnih ugovora nije potrošače u cijelosti informirao o svim potrebnim parametrima bitnim za donošenje valjane odluke utemeljene na potpunoj obavijesti, što je, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, imalo za posljedicu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih

strana na štetu potrošača te im naložio prekinuti s korištenjem tih odredaba i zabranio im korištenje takvih i sličnih ugovornih odredaba ubuduće, potvrditi, na temelju odredbe članka 368. stavka 1. ZPP-a, kako je odlučeno u I. izreke ove presude.

O dijelu tužbenog zahtjeva koji se odnosi na ugovornu odredbu iz ugovora o kreditu osmotuženika Sberbank kojom je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima o kreditima promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom osmotužene Sberbank d.d. i drugim internim aktima banke:

Već je rečeno da u smislu odredbe članka 84. ZPP/03 i članka 99. ZPP/07, ugovorna odredba ne podliježe testu poštenosti, ako je uočljiva, jasna i razumljiva. Ovi uvjeti moraju biti ispunjeni kumulativno.

Uvodno se napominje da standardni ugovori o kreditima koje su sklopili 1.-7.tuženici sadrže jasne i uočljive odredbe prema kojima je kamatna stopa promjenjiva i utvrđuje se odlukom banke, ali koje su kako od strane prvostupanjskog, ovog drugostupanjskog pa tako i Vrhovnog suda Republike Hrvatske ocijenjene nerazumljivima jer je jedini siguran element o kojem ovisi promjena kamatne stope odluka banke, te kako je dalje utvrđeno da protivno načelu savjesnosti i poštenja stvaraju neravnotežu među ugovornim stranama na štetu potrošača pravomoćnom presudom utvrđene su ništetnima.

Standardni ugovor osmotuženika Sberbank (list 595.-604. spisa) sadrži odredbe o ugovornoj kamatnoj stopi u dva poglavlja, konkretno, u poglavlju 4. i u poglavlju 9.

U poglavlju 4. pod naslovom „Kamatna stopa“ navodi se:

„ 4.1. Redovna kamata: Korisnik kredita se obvezuje platiti kreditoru redovnu kamatnu stopu po kamatnoj stopi sukladno Odluci o kamatama i naknadama kreditora, a koja na dan sklapanja konkretnog ugovora iznosi 4,90% godišnje. Kamatna stopa je promjenjiva, vezana uz tromjesečni LIBOR za CHF uvećan za troškove pribavljanja sredstava i kamatnu maržu Kreditora. Usklađivanje kamatne stope obavlja se na kalendarske kvartale sukladno promjenama tromjesečnog LIBORA za CHF, kao i sukladno promjenama troška pribavljanja sredstava i kamatne marže kreditora. Kamata se obračunava u CHF mjesečno, po proporcionalnoj dekurzivnoj metodi, a korisnik kredita je uplaćuje mjesečno zajedno s glavnicom po prodajnom tečaju kreditora za CHF na dan dospijeca. U slučaju izvršene konverzije kredita iz valute CHF u kredit vezan uz valutu Eur kreditor u skladu sa stanjem na tržištu određuje visinu kamatne stope, te naplaćuje i provodi konverziju u skladu s aktima i odlukama Kreditora. Efektivna kamatna stopa na dan sklapanja ugovora iznosi 5,34%“
Potpisom ovog Ugovora korisnik kredita izjavljuje da je upoznat s uvjetima kredita i efektivnom kamatnom stopom te da mu je Kreditor uručio otplatnu tablicu, uz napomenu da je iskazana efektivna stopa važeća na datum izrade otplatne tablice. 4.2. Interkalarna kamata: za period od početka korištenja kredita do prijenosa kredita u otplatu, na iskorišteni iznos kredita, Korisnik kredita obvezuje se platiti Kreditoru interkalarnu kamatu po kamatnoj stopi iz točke 4.1. ovog Ugovora. 4.3. Kamata po dospijecu: na dospjela, a nepodmirena potraživanja Kreditor obračunava i naplaćuje, a Korisnik kredita se obvezuje platiti kamatu po kamatnoj stopi koja je promjenjiva u skladu s Odlukom o kamatama i naknadama Kreditora.“

U poglavlju 9. pod naslovom „Ostala utanačenja“ ispod naslova piše:

„Ugovorne strane prihvaćaju kao bitan sastojak ovog Ugovora i sljedeće odredbe: 9.1, 9.2., 9.3., 9.4., 9.5., 9.6., 9.7., 9.8., 9.9., 9.10., 9.11., 9.12., 9.13., 9.14., 9.15., 9.16., 9.17., 9.18., 9.19., 9.20., 9.21. i 9.22.

Točka 9.6. i 9.20. Ugovora odnose se, između ostalog, i na ugovorne kamate, kako slijedi:

Točka 9.6. Ugovora glasi: „Ugovorne strane su suglasne da Kreditor može za vrijeme trajanja ovog Ugovora uslijed promjena pravnih propisa, promjene tržišnih uvjeta, promjene boniteta Korisnika kredita i/ili bilo kojeg sudužnika i /ili bilo kojeg jamca/platca, uslijed nepoštivanja odredaba ovog Ugovora od strane Korisnika kredita i/ili bilo kojeg sudužnika i/ili bilo kojeg založnog dužnika i /ili bilo kojeg jamca/platca, te drugih uvjeta po ocjeni Kreditora, promijeniti visinu kamatnih stopa i metodu obračuna kamata, kao i visinu naknada za obavljene usluge, a o čemu će Kreditor obavijestiti Korisnika kredita.“

Točka 9.20. Ugovora glasi: „Ugovorne strane su suglasne da se na sve što nije regulirano odredbama ovog Ugovora, primjenjuje Odluka o kamatama i naknadama Kreditora i ostali važeći akti kreditora, te odgovarajući propisi važeći u Republici Hrvatskoj. Ukoliko se u razdoblju u kojem su međusobni odnosi stranaka regulirani u skladu s odredbama Ugovora, izmijene akti Kreditora ili propisi važeći u Republici Hrvatskoj, ugovorne strane se obvezuju postupati po nastalim promjenama.“

Iz navedenog je, u bitnom, vidljivo da osmotuženik Sberbank prema izričitim odredbama svog standardnog ugovora može promijeniti ugovornu kamatnu stopu osim u skladu s uvjetima i parametrima iz točke 4. Ugovora i prema svojoj jednostranoj odluci i drugim internim aktima banke u svim slučajevima iz točke 9.6. i 9.20. te u slučaju nastupa drugih uvjeta po ocjeni osmotuženika, dakle bez ikakvih ograničenja, tako da činjenica što je u točki 4., koja je uočljiva, odredio neke parametre (kamatna stopa je vezana uz tromjesečni LIBOR za CHF uvećan za troškove pribavljanja sredstava i kamatnu maržu Kreditora) i metodu izračuna tih parametara (kamata se obračunava u CHF mjesečno, po proporcionalnoj dekurzivnoj metodi) za ocjenu osnovanosti postavljenog tužbenog zahtjeva zapravo nema nikakvo značenje. Predmet tužbenog zahtjeva su naime ugovorne odredbe standardnog ugovora kojima je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima o kreditima promjenjiva u skladu s jednostarnom odlukom osmotuženika Sberbank, a standardni ugovor Sberbank pod točkama 9.6. i 9.20. sadrži ugovorne odredbe kojima je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima o kreditima promjenjiva u skladu s jednostranim odlukama osmotužene Sberbank d.d. i drugim internim aktima banke.

Prije svega treba naglasiti da ugovorne odredbe prema kojima je ugovorena redovna kamatna stopa prema odluci banke nisu uočljive.

Naime, iako postoji poglavlje 4. pod naslovom „Kamatna stopa“, u kojem je osmotuženik odredio neke parametre za promjenu kamatne stope, odredba kojom se konačno određuje da banka može promijeniti kamatnu stopu svojom odlukom bez ikakvih ograničenja nalazi se u poglavlju 9. Ostala utanačenja, pod točkom 9.6. i 9.20., uz napomenu da se radi o bitnim sastojcima Ugovora, potpuno je neuočljiva.

Osim neuočljivosti, po ocjeni ovog suda, ugovorne odredbe prema kojima se o promjeni kamatne stope odlučuje odlukom banke nisu ni jasne. Parametri iz poglavlja 4. su očito samo fasada iza koje se kriju „Ostala utanačenja“ u kojima se u točkama 9.6. i 9.20. zapravo konačno određuje da Sberbank o promjeni kamatne stope odlučuje svojom odlukom i to bez ikakvih ograničenja, dakle ne vodeći računa ni o kakvim parametrima. Usklađivanje kamatne stope koje se prema poglavlju 4. obavlja na kalendarske kvartale, a ovisi osim o promjenama tromjesečnog LIBORA za CHF i o promjenama troška pribavljanja sredstava i kamatne marže kreditora također ovisi o odluci banke glede troška pribavljanja sredstava i kamatne marže. Iz navedenog ovaj sud zaključuje da su ugovorne odredbe kojima se regulira način na koji Sberbank može mijenjati kamatnu stopu prema svojoj jednostranoj odluci je ne samo neuočljive i nejasne, nego i potpuno nerazumljive, i to kako imajući u vidu kako poglavlje 4. tako i poglavlje 9. Ugovora, koja poglavlja se međusobno prožimaju.

Nije sporno da je Sberbank ove odredbe kao dio svog standardnog ugovora sastavila unaprijed i da se o njima nije pojedinačno pregovaralo. Sberbank nije ni naveo da su potrošači na tu odredbu mogli utjecati.

Prema tome, dopušteno je ocjenjivati jesu li odredbe ugovora o kreditu osmotuženika, konkretno odredbe iz poglavlja 4. „Kamatna stopa“ i iz poglavlja 9. „Ostala utanačenja“ pod točkom 9.6. i 9.20. kojima je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom i drugim internim aktima osmotuženika, nepoštene, odnosno uzrokuju li, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, značajnu (znatnu) neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača.

S obzirom da u standardnom Ugovoru Sberbank postoji uočljivo poglavlje pod naslovom „Kamatna stopa“ koje sadrži odredbu 4.1. u kojoj su nabrojani parametri uz koje je vezana kamatna stopa koja je promjenjiva, sve u rečenici u kojoj se na kraju nabrojanja nalazi interpunkcija „točka“, ova odredba ostavlja lažni dojam da su njome obuhvaćeni svi parametri i načini na koje se kamatna stopa može promijeniti. Nakon takve odredbe nije za očekivati, a pogotovo ne pod naslovom „Ostala utanačenja“, koji naslov asocira na to da se radi o utanačenjima o elementima o kojima u Ugovoru još nije ništa rečeno, da će biti regulirano i pitanje ugovorne kamate i to na drugačiji način nego u poglavlju „Kamatna stopa“, tako da se Kreditor, banka, ovlašćuje da kamatnu stopu može jednostrano promijeniti odlukom po svojoj vlastitoj ocjeni.

Uz sve navedeno, osmotuženik je sva „ostala utanačenja“ podveo pod bitne sastojke ugovora, što je sve neuočljivo, nerazumljivo i protivno načelu savjesnosti i poštenja stvara neravnotežu između stranaka na teret potrošača.

Neuočljivost, nejasnost i nerazumljivost ugovornih odredaba o kojima se nije pojedinačno raspravljalo same po sebi ne znače i nepoštenost, ali u ovom konkretnom slučaju određivanje nekih parametara za promjenu kamatne stope na uočljivom mjestu pod naslovom „Kamatna stopa“ te istovremeno dopunjavanje i određivanje iznimaka od tih parametara na najmanje uočljivom mjestu, pod naslovom „Ostala utanačenja“, i to na način da se njima potpuno derogira značaj odnosno postojanje bilo kakvih parametara i određuje da su ta utanačenja bitni sastojci ugovora, po ocjeni ovog suda, nedvojbeno, suprotno načelu savjesnosti i poštenja uzrokuju značajnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana, i to na štetu potrošača.

Način na koji je tuženik, koji tvrdi da je potrošačima olakšavao otplatu kredita, tijekom trajanja pojedinačnih ugovora primjenjivao navedene ugovorne odredbe u ovom sporu nije relevantan, jer se ispituje ništetnost odredaba koje su, ako su ništetne, takve od samog početka. U pojedinačnim sporovima trgovac bi mogao dokazivati da je pojedine odredbe primjenjivao na način da potrošača nije oštetio, ili da ih, npr., nije uopće primjenjivao.

Iz navedenih razloga imajući u vidu ugovorne odredbe u točki 9.6. i 9.20. Ugovora o kreditima koje koristi osmotuženik Sberbank u dijelu u kojem je kamatna stopa promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom Sberbank, na temelju odredbe članka 368. stavka 1. ZPP-a u svezi s odredbama članaka 81., 82. i 90. ZZZP/03 i odredbama članaka 96. i 97. ZZZP/07 žalba osmotuženika je odbijena kao neosnovana i prvostupanjska presuda u točki 8. u kojoj je utvrđeno da su odredbe kojima je ugovorena redovna kamatna stopa koja je tijekom postojanja obveze po ugovorima o kreditima promjenjiva u skladu s jednostranom odlukom osmotuženika Sberbank, koje u svojim ugovorima o kreditu koristi osmotuženik, u dijelu točke 9. u kojem je osmotuženiku Sberbank naloženo prekinuti s gore opisanim postupanjem i u točki 10. u dijelu koji se odnosi na osmotuženika, potvrđena.

Parnični trošak:

Iako su predmet spora zahtjevi iste vrste koji se temelje na bitno istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi (članak 196. stavak 1. točka 2. ZPP-a) usmjereni prema više tuženika, tuženici u ovom sporu nisu u pravnoj zajednici niti njihova prava odnosno obveze proistječu iz iste činjenične ili pravne osnove i zato su obični, formalni suparničari čiji je pojedinačni položaj samostalan u smislu da se za svakog od njih ili protiv svakog od njih može donijeti posebna samostalna meritorna odluka pa se spor prema svakome od njih može meritorno riješiti na različite načine (članak 200. ZPP-a). Stoga je prvostupanjski sud pogriješio donoseći odluku o parničnom trošku kao da su tuženici jedinstveni suparničari. U ovom predmetu ratio suparničarstva na tuženoj strani je u osiguranju procesne ekonomije i koncentracije u postupanju te pravne sigurnosti, a ne u prirodi odnosa između tuženika.

Vrijednost predmeta ovog spora prema rješenju prvostupanjskog suda od 19. studenog 2012. (list 703. spisa) iznosi 3,000.000,00 kn. Budući da tuženici nisu jedinstveni suparničari, u smislu odredbe članka 37. stavka 2. ZPP-a vrijednost predmeta spora određuje se prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva, iz čega proizlazi da u ovom slučaju vrijednost predmeta spora u odnosu na svakog pojedinog tuženika iznosi 375.000,00 kn.

Prema odredbi članka 37. stavka 1. ZPP-a, ako jedna tužba protiv istog tuženika obuhvaća više zahtjeva koji se temelje na istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, vrijednost predmeta spora se određuje prema zbroju vrijednosti svih zahtjeva. U ovom slučaju tužba protiv svakog od tuženika obuhvaća više zahtjeva. Konkretno, tužitelj zahtjeva da sud utvrdi da su ništetne odredbe kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak, da su ništetne odredbe kojima se određuje promjenjiva kamatna stopa prema jednostranoj odluci tuženika, koje odredbe koristi u svojim standardnim ugovorima svaki od tuženika, u vezi čega zahtjeva da sud svakom tuženiku naloži da prestane koristiti te odredbe i da mu zabrani takvo i slično postupanje ubuduće, kao i da svakom tuženiku naloži da potrošačima ponudi izmjenu ugovornih odredaba kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak na način da se

glavnica veže uz valutu euro i izmjenu ugovornih odredaba kojima se određuje promjenjiva kamatna stopa prema jednostranoj odluci tuženika na način da svaki tuženik utvrdi egzaktne parametre za promjenu visine kamatne stope i metodu njihovog obračuna.

Odredbom članka 35. stavka 1. ZPP-a propisano je da se, kad je za utvrđivanje stvarne nadležnosti, sastava suda, prava na izjavljivanje revizije i u drugim slučajevima predviđenim u Zakonu o parničnom postupku mjerodavna vrijednost predmeta spora, kao vrijednost predmeta spora uzima u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva.

Tužitelj nije posebno označio vrijednost predmeta spora za svaki od zahtjeva.

Analizirajući tužbeni zahtjev u smislu odredbe članka 35. stavka 1. ZPP-a, ovaj sud je zahtjev za utvrđenje ništetnosti pojedinih ugovornih odredaba za svakog od tuženika promatrao u cjelini sa zahtjevom za prestanak korištenja i zabranu korištenja ništetnih odredaba ubuduće, dakle kao jedan glavni zahtjev, jer su zahtjev za prestanak i zahtjev za zabranu korištenja akcesorni odnosno vezani su isključivo za slučaj utvrđenja ugovornih odredaba ništetnim i ovise o tome. Zahtjev da sud svakom tuženiku naloži da potrošačima ponudi izmjenu ugovornih odredaba kojima se glavnica veže uz valutu švicarski franak na način da se glavnica veže uz valutu euro i zahtjev da sud svakom tuženiku naloži da potrošačima ponudi izmjenu ugovornih odredaba kojima se određuje promjenjiva kamatna stopa su samostalni zahtjevi.

Slijedom iznijetog, tužitelj je, u smislu odredbe članka 35. stavka 1. ZPP-a postavio četiri glavna tužbena zahtjeva, od kojih je uspio sa zahtjevom za utvrđenje ništetnosti, prestanak korištenja ugovornih odredaba kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak i zabranu takvog ponašanja ubuduće te sa zahtjevom za utvrđenje ništetnosti, prestanak korištenja ugovornih odredaba kojima se promjena ugovorne kamate veže za odluku banke i zabranu takvog ponašanja ubuduće, dakle s prva dva glavna zahtjeva, a nije uspio sa zahtjevom za izmjenu ništetnih odredaba kojima se promjena ugovorne kamate veže za odluku banke ni sa zahtjevom za izmjenu ništetnih odredaba kojima se glavnica veže za valutu švicarski franak, odnosno s druga dva zahtjeva.

Prema odredbi članka 40. stavka 1. ZPP-a, ako se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu, ali tužitelj u tužbi navede da pristaje umjesto udovoljenja tom zahtjevu primiti određenu novčanu svotu, kao vrijednost predmeta spora uzet će se ta svota. Prema stavku 2. iste odredbe u drugim slučajevima, kad se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužitelj u tužbi naznačio.

Prema temeljnom načelu za naknadu parničnih troškova, propisanom u odredbi članka 154. stavka 1. ZPP-a, stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci i njezinu umješaću nadoknaditi troškove. Odredbom članak 154. stavka 2. ZPP-a propisano je da ako stranka djelomično uspije u parnici, sud može, s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove, ili da jedna stranka nadoknadi drugoj i umješaću razmjerni dio troškova.

Budući da su tužitelj i tuženici podjednako uspješni u sporu (tužitelj je uspio s prva dva zahtjeva, a tuženici s druga dva zahtjeva), sukladno odredbi članka 154. stavka 2. ZPP-a ovaj sud je odredio da svatko snosi svoje troškove, kako je odlučeno u točki II. izreke ove presude.

Zagreb, 14. lipnja 2018.

Predsjednik vijeća
Jagoda Crnokrak, v.r.

Za točnost otpravka – ovlaštenu službenik
Brankica Curman